

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАРЧЕНКО АНДРІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 35.07:343.35]316.77(043.3)
(індекс)

**ДИСЕРТАЦІЯ
КООРДИНАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ**

281 – публічне управління та адміністрування

28 – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Марченко Андрій Валерійович

Науковий керівник Гонюкова Лілія Василівна, професор, доктор наук з державного управління

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Київ-2022

АНОТАЦІЯ

Марченко А. В. Координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні – Кваліфікаційна наукова праця на правах – рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, МОН України. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2022.

У дисертації обґрунтовано необхідність координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та висловлені пропозиції щодо удосконалення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Охарактеризовано ступінь наукової розробки питання координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Систематизовано погляди науковців щодо визначення поняття антикорупційної реформи в Україні, стану та ефективності її впровадження, виявлення чинників, що заважають координації та комунікаційній підтримці антикорупційної реформи, а також висловлення пропозицій щодо удосконалення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Констатовано, що наукові розробки, які стосуються теоретичного осмислення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, є поодинокими, носять фрагментарний характер і стосуються мети та завдань антикорупційної реформи; інституційного та процесуального забезпечення, вимірювання та оцінки стану координації антикорупційної реформи в Україні; комунікації як компоненти ефективності у сфері запобігання та протидії корупції.

Автором запропоновані власні визначення понять «антикорупційна реформа в Україні», «координація антикорупційної реформи в Україні», «комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні», за результатами

аналізу поглядів науковців у галузі науки державного управління, юридичної та економічної наук.

Завдяки аналізу антикорупційного законодавства, діяльності антикорупційних інституцій, статистичних даних за останні сім років впровадження в Україні антикорупційної реформи, розкрито об'єктивну потребу у забезпеченні ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Виокремлено два етапи антикорупційної реформи: перший з 2014 по 2017 роки (закладені стратегічні, законодавчі, інституційні підвалини запобіганню та протидії корупції в Україні), а другий – з 2017 року й до тепер (етап правозастосування, розвитку і вдосконалення антикорупційного законодавства та діяльності антикорупційних інституцій, розвитку та вдосконалення форм участі громадськості у заходах запобігання та протидії корупції, взаємодії із владою щодо впровадження антикорупційної реформи, підвищення України в міжнародних рейтингах, які вимірюють стан корупції, прозорість ведення бізнесу).

Для оцінки стану забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні та розробки пропозицій щодо удосконалення її ефективності досліджено інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні.

Виявлено проблеми інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, зокрема, пов'язані із відсутністю нормативно-правового акта, яким би врегульовувались питання взаємодії правоохоронних органів із Національним агентством з питань запобігання корупції.

Запропоновані критерії ефективності координації антикорупційної реформи в Україні:

1) кількість суб'єктів (структур), в тому числі спеціалізованих, створених (задіяних) в Україні для впровадження антикорупційної реформи в Україні;

2) наявність законодавчо закріплених повноважень таких суб'єктів (структур) щодо координації антикорупційної реформи в Україні та якість (стан, своєчасність) їх реалізації;

3) стан обміну інформацією між суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (законодавчо встановлені повноваження щодо обміну інформацією, кількість матеріалів (справ) переданих в рамках обміну інформацією);

4) кількість проведених спецоперацій правоохоронних органів за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів;

5) кількість проведених протягом року заходів за участю суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (круглих столів, нарад, конференцій, навчань тощо);

6) рівень довіри до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (збільшення кількості респондентів, що позитивно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу; зменшення кількості респондентів, що негативно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу). При цьому опитування слід проводити не тільки серед населення, а й серед експертного середовища, яке безпосередньо взаємодіє із суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (адвокати, антикорупційні уповноважені в органах державної влади, публічні особи, які декларують свої статки, тощо). Щоб зрозуміти релевантність запропонованих критеріїв ефективності координації антикорупційної реформи в Україні їм надано кількісних значень.

На основі аналізу вітчизняного законодавства та стратегічних документів факторами ефективності координації антикорупційної реформи в Україні запропоновано вважати: інституційні та процесуальні.

Встановлено, що разом із координацією комунікаційна підтримка є невід'ємними елементами ефективності забезпечення антикорупційної реформи в Україні, успіху її впровадження.

Серед проблем комунікаційної підтримки антикорупційної реформи, що негативно відображаються на її ефективності, виокремлені такі: 1) її ситуативність та несистемність; 2) не відтворення повної картини того, що відбувається у сфері запобігання та боротьби з корупцією; 3) незбалансованість та превалювання повідомлень переважно негативного характеру, тоді як реальні досягнення й успіхи антикорупційної реформи належним чином не висвітлюються; 4) формування завдяки повідомленням негативного забарвлення низького рівня підтримки суспільством антикорупційної реформи, що, ставить під загрозу успішність майбутніх ініціатив; 5) низький рівень обізнаності й розуміння явища корупції та особливостей антикорупційної реформи серед населення та інших стейкхолдерів.

Комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні здійснюється із застосуванням сучасних загальноприйнятих форм комунікації: внутрішніх (власних): офіційні веб-сайти органів влади, офіційні FB-сторінки, особисті зустрічі керівництва державних органів, друковані матеріали, e-mail-розсилка, канал на YouTube, мікроблог Twitter; зовнішніх: друковані ЗМІ, інтернет, ТБ, радіо, соціальна реклама, участь у заходах (організованих як спеціалізованими антикорупційними інституціями, так і третіми сторонами). Методами комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні є брифінги, прес-релізи, інтерв'ю, PR та маркетингу, просвітницькі заходи (освітні програми, круглі столи, семінари), соціальні мережі, інформаційні кампанії.

На прикладі спеціалізованих антикорупційних інституцій НАЗК та НАБУ досліджено та проаналізовано ефективність запропонованих форм і методів комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні протягом 2018-2021 років.

Висловлено пропозиції щодо удосконалення комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Ключові слова: антикорупція, реформи, антикорупційна реформа, координація антикорупційної реформи, комунікаційна підтримка

антикорупційної реформи, антикорупційна стратегія, антикорупційна політика, антикорупційні інституції.

SUMMARY

Marchenko A. V. Coordination and communication support of anti-corruption reform in Ukraine. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy Degree in Specialty 281 – Public Management and Administration. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2022.

The dissertation substantiates the need for coordination and communication support of the anti-corruption reform in Ukraine and offers suggestions for improving the coordination and communication support of the anti-corruption reform in Ukraine.

The degree of scientific development of the issue of coordination and communication support of anti-corruption reform in Ukraine is characterized. The views of scientists are systematized regarding the definition of the concept of anti-corruption reform in Ukraine, the state and effectiveness of its implementation, the identification of factors that hinder the coordination and communication support of anti-corruption reform, as well as the expression of proposals for improving the effectiveness of coordination and communication support of anti-corruption reform in Ukraine. It was established that the scientific developments related to the theoretical understanding of coordination and communication support of the anti-corruption reform in Ukraine are isolated, fragmentary in nature and relate to the goal and tasks of the anti-corruption reform; institutional and procedural support, measurement and assessment of the state of coordination of anti-corruption reform in Ukraine; communication as a component of effectiveness in the field of prevention and combating corruption.

The author proposed his own definitions of the concepts «anti-corruption reform in Ukraine», «coordination of anti-corruption reform in Ukraine», «communication support for anti-corruption reform in Ukraine», based on the results of the analysis of the views of scientists in the field of public administration, legal and economic sciences.

The objective need to ensure the effectiveness of coordination and communication support of anti-corruption reform in Ukraine is revealed thanks to the analysis of anti-corruption legislation, the activities of anti-corruption institutions, statistical data for the last seven years of the implementation of anti-corruption reform in Ukraine. Two stages of anti-corruption reform are distinguished: the first from 2014 to 2017 (strategic, legislative, institutional foundations for preventing and combating corruption in Ukraine were laid), and the second - from 2017 to the present (the stage of law enforcement, development and improvement of anti-corruption legislation and activities of anti-corruption institutions, development and improvement of forms of public participation in measures to prevent and combat corruption, interaction with the authorities regarding the implementation of anti-corruption reform, improvement of Ukraine in international rankings that measure the state of corruption, transparency of business conduct).

In order to assess the state of ensuring the coordination of anti-corruption reform in Ukraine and to develop proposals for improving its effectiveness, the institutional and procedural support for the coordination of anti-corruption reform in Ukraine was studied.

The problems of institutional and procedural coordination of anti-corruption reform in Ukraine were identified, in particular, related to the absence of a legal act that would regulate the interaction of law enforcement agencies with the National agency on corruption prevention.

The following criteria for the effectiveness of anti-corruption reforms in Ukraine are proposed:

1) the number of entities (structures), including specialized ones, created (involved) in Ukraine for the implementation of anti-corruption reform in Ukraine;

2) the presence of legally established powers of such subjects (structures) regarding the coordination of anti-corruption reform in Ukraine and the quality (condition, timeliness) of their implementation;

3) the state of information exchange between entities (structures) implementing anti-corruption reform in Ukraine (legislatively established powers regarding information exchange, number of materials (cases) transferred as part of information exchange);

4) the number of special operations carried out by law enforcement agencies during the year to expose persons suspected of committing corruption crimes;

5) the number of events held during the year with the participation of entities (structures) implementing anti-corruption reform in Ukraine (round tables, meetings, conferences, trainings, etc.);

6) the level of trust in entities (structures) that implement anti-corruption reform in Ukraine (an increase in the number of respondents who positively evaluate the activities of entities (structures) that implement anti-corruption reform in Ukraine; a decrease in the number of respondents who negatively evaluate the activities of entities (structures) implementing anti-corruption reform in Ukraine). At the same time, the survey should be conducted not only among the population, but also among the expert environment that directly interacts with subjects (structures) that implement anti-corruption reform in Ukraine (lawyers, anti-corruption commissioners in state authorities, public figures who declare their wealth , etc.). In order to understand the relevance of the proposed criteria for the effectiveness of the coordination of the anti-corruption reform in Ukraine, they were given quantitative values.

Based on the analysis of domestic legislation and strategic documents, it is proposed to consider the factors of effectiveness of anti-corruption reform coordination in Ukraine: institutional and procedural.

After the introduction of the anti-corruption reform in Ukraine, its institutional and procedural support, there was a need for communication support of the anti-

corruption reform in Ukraine. Together with coordination, communication support is an integral element of ensuring the effectiveness of the anti-corruption reform in Ukraine and the success of its implementation.

Among the problems of communication support of the anti-corruption reform, which have a negative impact on its effectiveness, the following are highlighted: 1) situationality and unsystematism; 2) failure to reproduce a complete picture of what is happening in the field of prevention and combating against corruption; 3) imbalance and predominance of negative messages, while the real achievements and successes of the anti-corruption reform are not properly highlighted; 4) the formation of a low level of society's support for the anti-corruption reform due to reports of a negative color, which jeopardizes the success of future initiatives; 5) low level of awareness and understanding of the phenomenon of corruption and the features of the anti-corruption reform among the population and other stakeholders.

Communication support for anti-corruption reform in Ukraine is carried out using modern generally accepted forms of communication: internal (own): official websites of government bodies, official FB-pages, personal meetings of the management of state bodies, printed materials, e-mail newsletter, YouTube channel, Twitter microblog; external: print media, Internet, TV, radio, social advertising, participation in events (organized both by specialized anti-corruption institutions and third parties). Methods of communication support for anti-corruption reform in Ukraine include briefings, press releases, interviews, PR and social advertising, educational events (educational programs, round tables, seminars), social networks, and information campaigns.

The effectiveness of the proposed forms and methods of communication support for anti-corruption reform in Ukraine during 2018-2021 was studied and analyzed on the example of the specialized anti-corruption institutions of the NAPC and NABU.

There were made suggestions for improving communication support for anti-corruption reform in Ukraine.

Keywords: anti-corruption, reforms, anti-corruption reform, coordination of anti-corruption reform, communication support for anti-corruption reform, anti-corruption strategy, anti-corruption policy, anti-corruption institutions.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях:

1. Марченко А. Форми участі громадськості в реалізації антикорупційної реформи в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 1. С.23-29.

2. Марченко А. Еволюція системи антикорупційних органів в Україні: від протидії до запобігання. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 2. С.70-79.

3. Марченко А. Антикорупційна реформа в Україні: поняття та особливості. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми державного управління»*. 2021. № 2. С. 199-204.

*Стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні,
проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection*

4. Marchenko, A., Akimova, L., & Akimov O. The current state of ensuring the effectiveness of coordination of anticorruption reform. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2021. № 11(2), XX. P. 78-83.

Тези наукових доповідей:

5. Марченко А. До питання про комунікації антикорупційних органів в Україні. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 24 трав. 2019 р. Київ, 2019. Т. 5. С. 39-41.

6. Марченко А. Навчання державних службовців за програмами антикорупційного спрямування як один з факторів підвищення рівня їх професійної компетентності. *Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології* : матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 31 жовт. - 01 лист. 2019 р. Київ, 2019. Т. 1. С. 171-174.

7. Марченко А. Формування доброчесності публічних службовців в контексті антикорупційної реформи. *Теорія та практика публічного управління*

та адміністрування у XXI сторіччі : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 22 лист. 2019 р. Київ, 2019. С. 162-163.

8. Марченко А. Стабільність правового регулювання як засіб ефективності впровадження антикорупційної реформи в Україні. *Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку* : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2020 р. Київ, 2020. Т. 3. С. 130-132.

9. Марченко А. До питання визначення поняття «Антикорупційна реформа в Україні». *Державне управління в Україні: виклики та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 7-8 трав. 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 52-54.

10. Марченко А. Інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 59-60.

11. Марченко А. Пріоритети антикорупційної реформи України в умовах війни та в поствоєнний період. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15-28 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 79-82.

12. Марченко А. До питання визначення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні. *Молодий вчений модерну – фундамент розвитку освіти, науки та бізнесу в Україні* : матеріали III всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Дніпро, 22 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 47-50.

13. Марченко А. Роль антикорупційної реформи в Україні у забезпеченні доброчесної та професійної державної служби в повоєнний період. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації* : матеріали щоріч. наук. кругл. столу, м. Київ, 17 черв. 2022 р. Київ, 2022. С. 160-161.

14. Марченко А. Реалізація антикорупційної реформи як чинник незаежності України. *Незалежність України: сучасна доктрина і практика*

публічного управління : матеріали міжнар. кругл. столу до Дня Незалежн. України, м. Київ, 22 серп. 2022 р. Київ, 2022. С. 168-169

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
I. КООРДИНАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	26
1.1. Координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні як предмет теоретичного осмислення.....	26
1.2. Характеристика понять антикорупційна реформа в Україні, координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні.....	31
1.3. Об'єктивна потреба забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.....	48
II. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	71
2.1. Інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні.....	71
2.2. Критерії та фактори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні.....	93
2.3. Удосконалення координації антикорупційної реформи в Україні.....	112
III. КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ	124
3.1. Стан та проблеми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.....	124

3.2. Форми та методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.....	142
3.3. Удосконалення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.....	147
ВИСНОВКИ.....	167
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	173
ДОДАТОК А	206
ДОДАТОК Б	238
ДОДАТОК В	252
ДОДАТОК Г	255
ДОДАТОК Д	284
ДОДАТОК Е	293
ДОДАТОК Ж.....	310

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки	Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»
ВРУ, Парламент	Верховна Рада України
ДБР	Державне бюро розслідувань
КМУ, Уряд	Кабінет Міністрів України
НАБУ, Бюро	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції України
Поліція	Національна поліція України
Проект Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки	Проект Закону «Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки» (реєстр. № 4135 від 21.09.2020)
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ	Служба безпеки України
Стратегія «Україна – 2020»	Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Корупція в Україні в 2013-2014 роках досягла таких результатів, що супротив їй став однією з передумов масових протестів українців. За результатами проведених наприкінці 2013 року досліджень, корупція вже була однією з найбільших проблем у країні й викликала занепокоєння у 47 відсотків громадян, а Україна була на той час однією з найкорумпованіших у світі країн. Корупція вразила усі сфери суспільних відносин в Україні: державне управління, охорону здоров'я, освіту тощо і стала загрозою національній безпеці, соціально-економічному розвитку нашої країни. Небажання українців і далі миритися з існуючим, на той час, станом речей, спричинило «Революцію Гідності». Нова, обрана в законний спосіб, влада визнала корупцію загрозою національній безпеці й суверенітету України і проголосила курс на запобігання та боротьбу з корупцією.

У 2014 році коаліція депутатських фракцій «Європейська Україна», а в 2015 році Президент України, визначили антикорупційну реформу однією із пріоритетів для запровадження в Україні європейських стандартів життя й досягнення Україною провідних позицій у світі, що було закріплено у відповідних програмних та стратегічних документах: Угоді про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» та Стратегії «Україна – 2020».

Впродовж шести років із початку діяльності спеціалізованих антикорупційних інституцій (2016 – 2021 роки) досвід їх діяльності свідчить про те, що, натепер, відсутня ефективна координація дій та взаємодія між ними, а також про відсутність у них єдиного системного бачення стосовно впровадження та реалізації антикорупційної реформи в Україні.

На ефективність впровадження антикорупційної реформи в Україні впливає її координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи. Завдяки комунікаційній підтримці можна сформуванати у громадян негативне ставлення до корупції, запровадити правила поведінки як у суспільства, так і у публічних службовців щодо несприйняття корупції, і як наслідок, досягти довіри громадян до діяльності органів публічної влади та управління. Також, комунікаційна

підтримка сприяє ефективності впровадження антикорупційної реформи в Україні, забезпеченню її координації.

Події останніх років засвідчили, що незважаючи на те, що запровадження ефективної координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи було серед основних заходів, передбачених Антикорупційною стратегією на 2014 – 2017 роки, новостворені антикорупційні органи не змогли впоратися з їх реалізацією. Замість того щоб ефективно і злагоджено працювати над впровадженням антикорупційної реформи, комунікувати між собою та громадськістю, вони почали конкурувати один з одним, взаємозвинувачувати у гальмуванні впровадження антикорупційної реформи і, як наслідок, опинились в епіцентрі скандалів та звинувачень з боку громадськості.

Дослідження питання координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні зараз є актуальним як ніколи. Вирішення цього питання дозволить подолати зневіру громадян до влади (державних органів, чиновників), публічного управління, відновити довіру до України у міжнародних партнерів та інвесторів, підвищити рівень участі громадян та інститутів громадянського суспільства в реалізації антикорупційної реформи: запобіганні та боротьбі з корупцією. Ефективна координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи дозволить узгодити дії спеціалізованих антикорупційних органів та забезпечити єдине системне бачення впровадження та реалізації антикорупційної реформи в Україні.

Дослідженням явища корупції займалися такі вітчизняні та іноземні вчені: Г. С. Буряк, В. С. Журавський, Д. Г. Заброда, В. Мілер, Є. В. Невмержицький, І. С. Нуруллаєв, Р. М. Тучак, С. Роуз-Екерман, М. І. Флейчук та інші. Праці вказаних вчених стосувалися дослідження корупції в ракурсі детінізації економіки, взаємодії корупції та влади, механізмів запобігання та протидії корупції.

Наукові розробки Ю. М. Бардачова, А. В. Волошенко, М. В. Гребенюка, Д. М. Демківа, Є. В. Діденка, Д. В. Єренка, Т. В. Ковальнової, А. М. Куліша, І. П. Лопушинського, А. М. Новака, Ю. С. Сітала, О. І. Пархоменко-Куцевіл,

К. В. Ростовської, що стосуються теоретичного осмислення забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, є поодинокими, носять фрагментарний характер і в своїй більшості розглядають антикорупційну реформу як антикорупційну стратегію, антикорупційну політику, зміну законодавства та інституцій.

Актуальність наукової роботи обумовлена необхідністю проведення комплексного дослідження в науці публічного управління, присвяченого впровадженню антикорупційної реформи в Україні, її координації та комунікаційної підтримки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір теми дисертаційного дослідження пояснюється актуальністю та практичною її значимістю, а також відсутністю комплексних наукових досліджень в обраній сфері. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри державознавства і права Національної академії державного управління при Президентові України за темою: «Удосконалення організаційного та правового механізмів взаємовідносин органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами, організаціями» (0119U101448, 12.04.2019) комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування».

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності, особливостей координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та розробка пропозицій щодо її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

- охарактеризувати ступінь наукової розробки питання координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні;
- уточнити поняття «антикорупційна реформа в Україні», «координація антикорупційної реформи в Україні», «комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні»;

- виявити проблеми інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, критерії та фактори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні;

- проаналізувати сучасний стан та проблеми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні;

- охарактеризувати форми та методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні;

- запропонувати шляхи удосконалення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Об'єктом дослідження є антикорупційна реформа в Україні як суспільне та правове явище.

Предмет дослідження – координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні.

Методи дослідження.

В процесі дослідження було використано загальні та спеціальні методи наукового пізнання.

Завдяки використанню *діалектичного методу* стало можливим вивчення явищ і процесів, які становлять зміст дисертаційної роботи у їхньому взаємозв'язку та послідовності.

Використання *герменевтичного методу* забезпечило системне вивчення генези наукових думок вітчизняних і зарубіжних вчених щодо змісту й особливостей антикорупційної реформи в Україні, її координації та комунікаційної підтримки (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.3)

Логіко-семантичний метод дозволив запропонувати визначення понять «антикорупційна реформа в Україні», «координація антикорупційної реформи в Україні», «комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні», та інших понять, які вживаються в цій роботі (підрозділи 1.2, 2.1).

Під час дослідження законодавчого, інституційного та процесуального забезпечення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної

реформи в Україні (підрозділи 2.1, 3.1) використано *системно-структурний метод*.

В дослідженні широко використовувалися *методи аналізу та синтезу*, зокрема їхнє застосування у взаємозв'язку дозволило дослідити явище антикорупційної реформи в Україні, сформулювати поняття, які вживаються в дисертаційному дослідженні, виявити фактори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, охарактеризувати форми та методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.2).

Статистичний метод дозволив комплексно дослідити стан забезпечення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та сформулювати обґрунтовані шляхи удосконалення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні (підрозділи 1.3, 2.2, 3.1, 3.2).

Також у дослідженні використані *методи вторинного аналізу соціологічних даних, структурно-функціонального аналізу, системного підходу, прогнозування та моделювання* при формуванні пропозицій щодо удосконалення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація – перше комплексне у галузі публічного управління дослідження координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, в якому, зокрема:

вперше було:

– запропоновано критерії та фактори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні. Критеріями ефективності координації антикорупційної реформи в Україні запропоновано вважати: кількість суб'єктів антикорупційної реформи; наявність у них законодавчо закріплених повноважень щодо координації антикорупційної реформи в Україні; стан обміну інформацією між суб'єктами; кількість проведених спецоперацій щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів; кількість проведених

протягом року комунікативних заходів за участю суб'єктів; рівень довіри до суб'єктів антикорупційної реформи. Факторами ефективності координації антикорупційної реформи в Україні є: інституційні (наявність спеціалізованих антикорупційних інституцій, об'єднання їх разом із іншими державними органами в систему суб'єктів (структур), які створені для забезпечення ефективного впровадження в Україні антикорупційної реформи через такі фактори як узгодження, впорядкування їх дій, взаємодія під час впровадження антикорупційної реформи в Україні); процесуальні (наявність системи зв'язків та правових норм, що регулюють діяльність суб'єктів (структур), які створені для впровадження в Україні антикорупційної реформи, та забезпечують їх координацію). Для того щоб зрозуміти релевантність запропонованих критеріїв ефективності координації антикорупційної реформи в Україні їм надано кількісних значень, що дозволило відстежити показники ефективності координації антикорупційної реформи в Україні за період з 2017 по 2021 рік включно;

удосконалено:

– підходи до розуміння поняття «антикорупційна реформа в Україні»: планомірний, системний процес перетворень, цей процес є комплексним і пов'язаний як зі змінами законодавства, так і запровадженням нових антикорупційних інституцій. У розвиток поняття «антикорупційна реформа в Україні» запропоновано вважати, що антикорупційна стратегія – це дороговказ, кінцева мета досягнення цілей антикорупційної реформи, а антикорупційна політика – дії влади, спрямовані на досягнення мети антикорупційної реформи в Україні;

– підходи до розуміння моделі антикорупційної реформи в Україні в контексті форм координації антикорупційної реформи в Україні: координація відбувається не тільки у формі взаємодії, але й у формах узгодження, впорядкування дій суб'єктів, які впроваджують в Україні антикорупційну реформу;

дістали подальшого розвитку:

– позиція науковців до визначення форм і методів забезпечення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Хоча деякі науковці (Карпчук Н. П., Юськів Б. М.) розглядають форми і методи комунікації як канали інтеракції, нами, на основі стратегічних документів і позиції вчених (Гельмуса Т., Глена Р. В. Драгомирецької Н. М., Пауля К., Харрінгтона Дж.), запропоновано виокремити такі форми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні: внутрішні (власні) і зовнішні; та методи: брифінги, прес-релізи, інтерв'ю, PR та маркетингу, просвітницькі заходи (освітні програми, круглі столи, семінари), соціальні мережі, інформаційні кампанії;

– аргументація науковців та експертів щодо необхідності наявності в Україні Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки. Її наявність та розробка і прийняття державної програми з виконання Антикорупційної стратегії сприятиме забезпеченню ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні;

– запропоновані пропозиції щодо внесення змін до Законів України «Про запобігання корупції» та «Про Кабінет Міністрів України». Враховуючи вже наявні в НАЗК повноваження, пропонується посилити інституційну спроможність НАЗК та визначити його головним та відповідальним органом в системі центральних органів виконавчої влади за формування та реалізацію антикорупційної політики держави та Антикорупційної стратегії в Україні та надати йому відповідних повноважень щодо координації державних органів, відповідальних за реалізацію Антикорупційної стратегії.

Практичне значення отриманих результатів проявляється у сформульованих в роботі теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, які можуть бути використані:

1) у науково-дослідній роботі – для подальших наукових розробок з питань удосконалення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи;

2) у правотворчій діяльності – при розробленні і обговоренні проектів

законодавчих актів предметом регулювання яких є подальше впровадження антикорупційної реформи в Україні, в тому числі, для забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні;

3) у навчальному процесі – при викладанні у закладах вищої освіти навчальних дисциплін, предметом яких є антикорупційна реформа в Україні, забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, а також написання підручників, навчальних посібників, розроблення методичних рекомендацій.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно. На всі наукові роботи, які використовуються здобувачем в цій дисертації для формулювання власних висновків, зроблені необхідні посилання з дотриманням правил академічної доброчесності.

Апробація матеріалів дисертації. основні результати проведеного дослідження, його висновки та узагальнення були представлені на засіданні кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема, таких: «Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів» (м. Київ, 24 травня 2019 р.), «Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології» (м. Київ, 31 жовтня - 01 листопада 2019 р.), «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (м. Київ, 22 листопада 2019 р.), «Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку» (м. Київ, 26-30 жовтня 2020 р.), «Державне управління в Україні: виклики та перспективи» (м. Запоріжжя, 7-8 травня 2021 р.), «Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба» (м. Київ, 19 квітня 2022 року).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображені у чотирьох наукових статтях, три з яких опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях, одна – у зарубіжному періодичному науковому виданні,

проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection, а також у десяти тезах доповідей вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із: анотацій українською та англійською мовами; переліку публікацій за темою дисертації; вступу; трьох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів; висновків; списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 311 сторінок, з яких основного тексту – 171 сторінка. Список використаних джерел налічує 263 найменування на 32 сторінках. Дисертаційне дослідження містить 7 додатків на 106 сторінках.

РОЗДІЛ 1

КООРДИНАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні як предмет теоретичного осмислення.

Теоретичне осмислення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні дозволить систематизувати погляди науковців щодо визначення поняття антикорупційної реформи в Україні, стану та ефективності її впровадження, виявлення чинників, що заважають координації та комунікаційній підтримці антикорупційної реформи, а також сприятиме розробці пропозицій щодо удосконалення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Проблемні питання корупції, боротьби з нею та запобігання їй, до сьогодні залишаються актуальними як серед вітчизняних, так і закордонних вчених і науковців. При цьому більшість вітчизняних науковців Новак А. М., Баштанник В. В. [1], Дем'янчук В. А. [2], Ковальова Т. В. [3], Ткаченко І. В. [4], Фесенко Т. В. [5], Новак А. М. [6], Бардачов Ю. М. [7], Новіков О. В. [8]; Скочиляс-Павлів О. В. [9], Тодоріко А. [10], Кирій С. Л., Щегорцова В. М. [11], Грудницький В. М., Заргана В. В. [12], Брус Т. М., Ковальов В. Г. [13], Полях А. М. [14], зосередились на дослідженні антикорупційної політики, антикорупційної стратегії, впливу корупції на національну безпеку та державне управління.

Водночас, наукові розробки, що стосуються теоретичного осмислення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, є поодинокими та носять фрагментарний характер. Серед них слід виокремити дослідження, предметом яких є:

мета та завдання антикорупційної реформи (Бардачов Ю. М., Лопушинський І. П.);

інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні (Гребенюк М. В., Демків Д., Діденко Є., Єренко Д. В., Куліш А.М., Сітало Ю.С., Пархоменко-Куцевіл О. І., Пустовіт В., Ростовська К. В.);

вимірювання та оцінка стану координації антикорупційної реформи в Україні (Ковальова Т. В., Лисецька Н. М., Лук'янова В. О., Ростовська К. В.);

комунікацію як компоненту ефективності у сфері запобігання та протидії корупції (Герасименко Л. В. та Хуторянський О. В.).

Звертаючись до аналізу цих досліджень, слід констатувати, що науковці метою цієї реформи визначають суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення витрат бізнесу та бюджету держави внаслідок корупційної діяльності, а також покращення показників України в зарубіжних рейтингах оцінки рівня корупції [7], а її основними завданнями – посилення доброчесності та підзвітності в публічному секторі; забезпечення прозорості партійних фінансів і політичної діяльності, обмеження впливу приватного капіталу на політику; руйнування державної монополії на інформацію та гарантування доступу до суспільно важливої інформації; зменшення корупційних ризиків у публічних закупівлях внаслідок дотримання принципів конкурентності й прозорості; покращення можливостей для виявлення та кримінального переслідування корупційних діянь [15].

На нашу думку, слід погодитись із запропонованими Бардачовим Ю. М. та Лопушинським І. П. підходами до формулювання мети та завдань антикорупційної реформи в Україні. Тим паче, що вони втілені в таких стратегічних і програмних документах як: Стратегія «Україна – 2020» та Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки. При цьому хочемо зауважити, що запропоновані в меті антикорупційної реформи в Україні показники: суттєве зниження рівня корупції в державі, покращення показників України у зарубіжних рейтингах оцінки рівня корупції, потребують більшої деталізації.

Новак А. М., Баштанник В. В. [1], Дем'янчук В. А. [2] синонімізують антикорупційну реформу з антикорупційною політикою держави.

На думку Волошенко А. В. [16] та Берези О. Д. [17] поняття антикорупційної реформи пов'язані з антикорупційною моделлю та антикорупційними інститутами.

Отже, хоча антикорупційна реформа була предметом дослідження таких науковців як Бардачов Ю. М. [7], Баштанник В. В. [1], Береза О. Д. [18], Волошенко А. В. [16; 19], Герасименко Л. В. [20], Дем'янчук В. А. [2], Новак А. М. [6; 21], Хуторянський О. В. [20] та інших, у наукових розробках в галузі державного управління та права визначення поняття антикорупційної реформи здебільшого відсутнє, за незначним виключенням (Бардачов Ю. М. [7]), в якому поняття антикорупційної реформи розуміється як зміна антикорупційного законодавства та затвердження антикорупційної стратегії.

Оскільки предмет нашого дослідження окреслюється більш широким об'єктом його існування, елементом якого є, в тому числі, феномен корупції, то щодо нього слід відмітити існування доволі широкого кола наукових розвідок. Аналіз цих розвідок свідчить, що теоретичне осмислення феномену корупції є міжгалузевим. Зокрема, його досліджували як психологічний феномен Гурієвська В. М. [22], Лозинський О. М. [23], Чумаченко Д. С. [24]; як державно-управлінське явище – Береза О. Д. [17], Новак А. М. [25], Соловійов В. М. [26], Молдован Е. С. [27], Задорожний С. А. [28], Лавренюк Ю. Ф. [29], Мошнін А. А. [30], Костенко Д. В. [31], Тараненко О. П. [32], Швидкий Я. Ю. [33], Чорний В. І. [34], Липовська Н. А. [35]; як правове явище – Кисіль Р.-В. В. [36], Санжаровець В. М. [37], Подоляк Е. Б. [38], Михальченко О. М. [39], Білецький А. В. [40], Веклич В. О. [41], Гейц О. О. [42], Новіков О. В. [43], Дем'янчук Ю. В. [44], Заяць Б. Р. [45], Іщук Д. О. [46], Ковальчук М. О. [47], Лук'янова Г. Ю. [48]; як економічне явище – Івашук Ю. П. [49], Волошенко А. В. [50], Жаммаль А. Ж. [51], Петренко Н. В. [52].

На основі досліджень теоретичних та практичних проблем правової реформи в Словаччині й Чехії в постсоціалістичних умовах Лемак В. В. сформулював позицію, в якій розглядає реформу як державну політику в контексті правової реформи. Учений інтерпретує правову реформу як державну

політику, спрямовану на системні трансформації за допомогою реалізації державою своїх основних функцій, наявних юридичних інструментів, правових засад відносин із суспільством та окремими індивідами відповідно до принципів конституціоналізму і правової держави [53, с. 191]. За позицією Лемака В. В., вектор правової реформи полягає в становленні інститутів конституціоналізму та засад правової держави, утвердженні їх у суспільстві та державі [54, с. 13].

На думку Малишева Б. В. недоліком запропонованого визначення Лемака В.В. є те, що правова реформа розглядається в ньому як «державна політика», зміст якої вимагає деталізації та окремого пояснення [55, с. 21].

Змушені не погодитись із такою точкою зору Малишева Б. В., оскільки завдяки політиці в окремій галузі, в нашому випадку антикорупційній, в Україні впроваджується антикорупційна реформа. Політика – це своєрідний план заходів з реалізації реформи.

Аналіз теоретичних доробок науковців тому підтвердження.

Антикорупційна політика, науковцями розуміється як:

розробка й постійне вжиття державою і суспільством різнобічних та послідовних заходів в межах прийнятих нею засад конституційного ладу за для усунення або зменшення передумов виникнення корупції в різних сферах життя суспільства [56];

сукупність організаційно-правових, економічних, освітньо-виховних та інших заходів, що спрямовані на запровадження системи запобігання та боротьби з корупцією й усунення причин її виникнення [58, с. 325];

комплекс послідовних заходів держави й суспільства, завдяки яким реалізуються суспільні інтереси щодо обмеження корупції та пов'язаних з нею злочинів [59, с. 67];

систематична, цілеспрямована, перманентна діяльність держави у взаємодії з громадянським суспільством щодо розроблення, вдосконалення та реалізації стратегій і тактик, спрямованих на блокування передумов та усунення причин корупції, формування антикорупційної культури суспільства, удосконалення юридичної відповідальності за корупційні та пов'язанні з

корупцією правопорушення [60, с. 17].

Серед науковців простежуються також досить різні погляди на напрями та засоби антикорупційної політики. Але, при цьому слід погодитися з Дем'янчуком В. А., що «...реалізація державної політики в будь-якій сфері суспільного життя вимагає визначення та формалізації чітких критеріїв оцінювання ефективності тих форм і методів виконавчо-розпорядчого впливу, які мають на меті досягнення відповідного результату» [2].

Питання ефективності державної політики та державного управління, у різні часи досліджували Діденко О. В. [61], Заброда Д. Г. [62], Іващук Ю. П., [63], Купрійчук В. М. [64], Новак А.М. [1], Приходченко Л. Л. [65], Теремецький В. І. [66; 67], Ткачова О. К. [68] та інші вітчизняні й зарубіжні вчені.

Серед напрацювань названих науковців слід підтримати та спиратися в межах нашого дослідження на підхід Ткачової О. К. та Дем'янчука В. А., який полягає в тому, що до кожного об'єкта управління має бути розроблений індивідуальний підхід та індивідуальна система критеріїв і показників оцінювання ефективності функціонування [68, с. 36] та що «...застосовувати загальні критерії оцінки ефективності в різних сферах виконавчо-розпорядчої діяльності не коректно, так як такі критерії не дадуть змоги об'єктивно розкрити природу і напрями державної політики» [2, с. 17].

Про існування різних критеріїв для оцінювання державної політики говорить у своїй праці Приходченко Л. Л. [65, с. 119].

Ці підходи дозволяють нам підтримати позицію Дем'янчука В. А. [2] про те, що критерії оцінки ефективності державної політики в тій чи іншій сфері мають бути індивідуальними та багаторівневими.

Ще одну характеристику критеріїв оцінки ефективності, якою є зв'язок між цілями і результатами, наводить Діденко О. В., підкреслюючи, що без критеріїв «...не можливо правильно зорієнтуватись у процесі виконання завдань, передбачених стратегіями і концепціями й особливо в оцінці їх конкретних результатів» [61, с. 176].

Отже під критеріями оцінки ефективності державної політики розуміється

комплекс індивідуальних і багаторівневих показників, завдяки яким здійснюється оцінка рівня відповідності результатів державної політики її меті та завданням, зважаючи на ресурси, що були використані.

Розглядаючи антикорупційну реформу як новацію, погоджуємося, що «використання критеріїв ефективності у практиці діяльності державних органів є об'єктивною потребою, так як будь-яка новація потребує комплексного осмислення щодо доцільності її впровадження» [2, с. 18].

Доволі стисло в науковій літературі досліджено питання комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Увага науковців зосереджена здебільшого на участі громадянського суспільства в заходах із запобігання та протидії корупції в Україні в умовах євроінтеграційних процесів [69], визначення терміну «викривач» та гарантій захисту прав викривачів [70].

У зв'язку з цим як саме розуміння комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, так і визначення її форм і методів, а також окреслення критеріїв ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні потребують ґрунтовного дослідження.

1.2. Характеристика понять антикорупційна реформа в Україні, координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні.

Для того, щоб розкрити суть предмета дослідження, слід спочатку дати визначення поняттям як компонентів, які його складають, так і самому поняттю «координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи». Це дозволить окреслити межі дисертаційного дослідження, виявити ознаки антикорупційної реформи в Україні, дослідити стан забезпечення її координації та комунікаційної підтримки, запропонувати шляхи підвищення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Відповідно до Академічного тлумачного словника української мови [71] з-поміж визначень слова «поняття» є таке, що означає одну з форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності. Натомість термін

«дефініція» належить до слів іншомовного походження (англійське definition, латинське definition) і етимологічно означає «встановлення меж», «визначення». У логіці операція, що розкриває зміст поняття, називається визначенням. При цьому результатом такої логічної операції є судження, що розкриває зміст поняття, або дефініція.

Беручи у предмета тільки істотні ознаки, визначення виконує два пізнавальних (гносеологічних) завдань: з'ясування властивостей визначуваного предмета та відмежування його від інших суміжних предметів чи явищ [72]. Щодо поняття, то воно є однією з форм, наряду із судженням та умовиводом, в яких реалізується процес мислення, незалежно від спрямованості [73, с. 136].

Завдячуючи поняттю, предмет чи явище розкривається через сукупність його суттєвих ознак, потреба у виокремленні яких існує і щодо предмету нашого дисертаційного дослідження. Відповідно, нам слід звернутися до таких його компонент як антикорупція, реформа, координація, комунікаційна підтримка та забезпечення ефективності.

Компонента «антикорупційна реформа» ґрунтується на наукових підходах Новака А. М., Баштанника В. В. [1], Дем'янчука В. А. [2], Бардачова Ю. М. [7], Волошенко А. В. [16] та Берези О. Д. [17].

За позицією Дудорова О. О., Коломойця Т. О., Кушніра С. М., Макаренкова О. Л. [74], оскільки запобігання або протидія явищу корупції передбачає вживання слова корупція з приставкою «анти-», то у поєднаному вигляді це стає описом усього терміну і специфіки змісту досліджуваного поняття. Такий підхід, на думку цих авторів, дозволяє розглядати антикорупцію як протидію чи запобігання корупції. Оскільки остання має як формальне визначення, так і широке коло теоретичних понять, то з їх урахуванням можна говорити, що антикорупція – це протидія чи запобігання:

деструктивній системі соціальних зв'язків відносно діючих на даній території правових норм і пануючої моралі, що характеризуються використанням посадових повноважень для одержання матеріальної і (або) нематеріальної вигоди [75, с. 10];

антисуспільному явищу, що впливає на темпи розвитку економіки держави, соціальну сферу, владу та суспільство в цілому [25];

небезпечному для держави негативному соціально-правовому явищу, яке підриває авторитет державного апарату, дискредитує його діяльність, завдає економічної й політичної шкоди, гальмує розвиток реформ [76, с. 167];

деструктивним процесам, що призводить до падіння престижу й авторитету влади на всіх рівнях, деформації моральних основ суспільства, зниження поваги громадян до закону, втрати соціальної підтримки, поширення в суспільстві настроїв політичної байдужості та цинізму, правового нігілізму й індиферентності, зростання рівня злочинності [77].

При цьому запобігання корупції розуміється як складний адміністративно-правовий процес, що формалізований правовими нормами, реалізований через правові норми й утворює в соціальному середовищі неможливість вчинення корупційних дій у сфері публічного управління [6], тоді як протидія – діяльність органів публічного управління, які будуть безпосередньо реалізовувати антикорупційні заходи [6].

Вважаємо за доцільне погодитися із Дудоровим О. О., Коломоємцем Т. О., Кушніром С. М., Макаренковим О. Л., та обрати для визначення поняття «антикорупційна реформа», дефініцію «антикорупція» саме в значенні запобігання та протидії корупції, яке описане вище.

Наступна компонента – реформа (від лат. *reformo* — перетворюю, поліпшую) – перетворення, зміна, перевлаштування життя (порядків, інститутів, закладів), що не знищує основ існуючої структури [78, с. 674]; з франц. *reformé*, (від лат. *reformare* – «перетворювати», «поліпшувати») передбачає процес кардинальних, зазвичай тривалих у часі перетворень певних сфер суспільного життя, державно-правових інститутів, окремих структур тощо [79, с. 597].

У теоретичних дослідженнях, реформу розуміють як:

суспільно значущі перетворення спрямовані, по-перше, на ті чи інші системи життя та діяльності, а по-друге, пов'язані з необхідністю оновлення таких систем, приведення їх у відповідність до умов, що змінилися, з діяльним

контекстом, що змінився; по-третє, мають проводитися більш чи менш продумано та планомірно, щоб не порушувати функціонування систем, що вже сформувалися [80];

цілеспрямовану зміну інститутів, яка передбачає присутність агентів в економічній системі, котрі розроблятимуть та реалізуватимуть план перебудови [81];

перетворення, перевлаштування певної області існування суспільства [82];

сукупність політичних дій у суспільстві, спрямованих на трансформацію деяких елементів політичної системи чи часткову зміну способу їхнього функціонування, але не зачіпаючи водночас принципових основ існуючої соціально-політичної структури [83];

соціально-політичне нововведення певного змісту, що далеко не завжди спричинено необхідністю розв'язання кризи або подолання передкризового стану або ж як суттєві зміни (трансформації) у механізмі функціонування об'єкта, що є можливою зміною основоположних принципів, провідних до принципово нового результату й отримання принципово нового об'єкта. [83];

нововведення, що має попереджувальний характер з метою забезпечення якісно нових можливостей розвитку суспільства [84, с. 303];

зміну, яка передбачає перехід об'єкта у новий якісний за характеристиками стан [85]:

якісні еволюційні суспільні зміни з такими визначальними характеристиками як 1) спрямованість на прогресивний розвиток суспільства, тобто на покращення якості життя громадян країни; 2) відносно повільний та поступовий характер змін, що сприяє їх гармонічності для суспільства, стабільності його розвитку, уникненню насильницьких методів та кризових явищ; 3) здійснення під проводом державної влади, тому ефективність та дієздатність влади має ключове значення для успішного реформування; 4) цілеспрямованість, тобто неможливість здійснення реформ без чіткого цілепокладання; 5) законність, яка зумовлює необхідність конституційного і законодавчого забезпечення реформаторських змін; 6) збереження основ

існуючого конституційного устрою [85];

явище, що протистоїть соціальним і політичним революціям [86, с. 548];

активні еволюційні процеси [87, с. 165];

перетворення з метою покращення [88, с. 9].

При всій багатоманітності підходів до поняття «реформа», з яких нами наведено незначну частину, підтримуємо позицію Агафонові Н. В., що «у змісті терміна «реформа» превалює діяльнісний, спрямований позитивними цілями трансформаційний аспект» [89, с. 352].

Спрямуванням реформи, на думку науковців, є: а) певне удосконалення [85], б) усунення або виправлення недоліків та помилок, підвищення ефективності роботи певної системи тощо [90]; в) прогресивний розвиток суспільства зі збереженням наявності тих чи інших економічних, соціально-політичних або ідеологічних структур, інститутів тощо [86, с. 451; 91, с. 548]; г) оновлення певних складових наявної суспільної системи без її руйнування [92, с. 113]. Водночас, слід відмітити, що в окремих наведених положеннях відбувається підміна спрямування реформи з її поняттям (Кравченко С. О., Сурмін Ю. П.).

Щодо предметного поля реформ, то науковці досліджували такі її види як правова реформа – Кривицький Ю. В. [53], Рабінович П. [93], Горобец В. Д. [94], Ющик О. І. [95]; конституційна реформа – Сухонос В. [96], Агафонова Н. В. [89]; адміністративна реформа – Висоцька О. М. [97], Ноздрачев А. Ф. [98], Білозерська Т. О. [99].

І лише Бардачов Ю. М. [7] формулює поняття саме антикорупційної реформи, розуміючи її як зміну антикорупційного законодавства та затвердження антикорупційної стратегії.

Водночас, як і щодо загальнотеоретичної конструкції реформа, так і зважаючи на її предметне спрямування, поняття здебільшого є ідентичними, з уточненням щодо змісту предмету. Зокрема, правову реформу розуміють як якісні зміни соціальної спрямованості, сутності, змісту і структури законодавства та інших складових зазначеної системи, що здійснюються державою (або завдяки її впливу) [93, с. 18–19]; якісне вдосконалення та

оновлення законодавства, правозастосовної практики, покращення ролі й значущості правоохоронних органів, органів судової влади, суду, досягнення необхідного рівня правової культури, що покликані сформувані засади правової держави

[94, с. 4–8]; зміна законодавчих, адміністративних і правоохоронних державних інститутів, умов і порядку їх функціонування, тобто трансформація відповідних функцій державного управління [95, с. 32–33]; зміна законодавчо регламентованих основних засад, цілей, принципів, правового регулювання певних суспільних відносин за для досягнення якісно нового режиму правопорядку в окресленій сфері [55]; один із різновидів соціальної реформи, змістом якої є зміни, нововведення, перетворення, перевлаштування певної сторони суспільного життя (порядків, інститутів, організацій, закладів), що не усуває основ наявної соціально-політичної структури і наявного суспільного ладу [100].

Водночас, звертає на себе увагу і таке визначення поняття правової реформи як особливого управлінського рішення, прийнятого верховною державною владою (правлячою елітою), яка змушена об'єктивно мінливими умовами функціонування державного апарату відновлювати єдність цього апарату (державної влади), оскільки зацікавлена у свідомій зміні функціонування; рішення, реалізація якого в реорганізаційній діяльності державного апарату передбачає утворення нового режиму законності, що є ціллю здійснюваних цією владою реформ. [95, с. 70].

Як державну політику, спрямовану на системні трансформації за допомогою реалізації державою своїх основних функцій, наявних юридичних інструментів, правових засад відносин із суспільством та окремими індивідами відповідно до принципів конституціоналізму і правової держави, розуміє правову реформу Лемак В.В. [54, с. 13].

Щодо реформи адміністративної, то в її поняття вкладається наступний зміст: вид державно-управлінської реформи, стосовно суті якої існує такі основні тлумачення [101, с. 21]: вид політико-правової реформи, яка реалізується у

виконавчій владі й стосується не тільки її організаційної структури, функцій, кадрового забезпечення, а і взаємовідносин з органами місцевого самоврядування [97]; комплекс заходів державної влади з удосконалення організації виконавчого апарату держави – державної адміністрації, її функцій, форм і методів діяльності [98, с.14-16]; зміна системи державного управління за трьома основними параметрами: по-перше, перебудова системи політичних інститутів і державних установ; по-друге, реорганізація державної служби, складу апарату управління або бюрократії; по-третє, зміна характеру ставлення адміністративної системи до суспільства взагалі й різних його соціальних груп [цит за 97]; комплекс організаційно-правових заходів, орієнтований на перетворення існуючої структури і системи органів публічного управління задля забезпечення їх ефективного функціонування, повного і вчасного виконання покладених на них повноважень, надійного забезпечення прав і законних інтересів людини й громадянина, а також утворення, за необхідності, нових інститутів державного управління [102].

Щодо визначення терміну «конституційної реформи», то під нею розуміють зміну державою окремих інститутів публічної влади та/або конституційних засад життєдіяльності суспільства при збереженні у процесі цих змін державного і суспільного устрою країни, прав та свобод людини і громадянина у різних сферах життя [96].

Отже, проаналізувавши вищевказані визначення поняття «реформа» чи поняття певних видів реформ, можемо відмітити, що ключовими при формулюванні понять є слова: комплекс заходів, зміна, вдосконалення, підвищення ефективності, процес.

Пов'язуючи компоненту реформа з компонентою антикорупційна вважаємо, що найбільш доречним стане застосування такого слова як процес, оскільки зміни відбуваються поступово, протягом певного часу (років), є послідовними і спрямовані на протидію і запобігання корупції в Україні за допомогою створення антикорупційних інституцій, розробки і затвердження

нормативно-правової бази, а також зміни свідомості людей за допомогою залучення громадськості у заходи щодо запобігання і протидії корупції.

Це дозволяє антикорупційну реформу розуміти як задекларований державою та закріплений в нормативно-правових актах планомірний, системний процес перетворень, спрямований на зменшення рівня корупції в Україні в усіх сферах її життя та формування негативного ставлення громадян України до корупції, через зміну системи законодавства, запровадження нової системи антикорупційних інституцій, антикорупційну політику спрямовану на нетерпимість до корупції та невідворотність покарання за корупцію із широким залученням громадськості до цього процесу.

Щодо характеристик антикорупційної реформи, то, зважаючи на визначене поняття, до них слід включити:

- 1) є процесом еволюційних, а не революційних змін;
- 2) спрямована на вдосконалення, підвищення ефективності об'єкта реформи, яким є антикорупція;
- 3) виступає як складний, системний, планомірний, тривалий за часом процес змін (перетворень) об'єкта відповідно до мети;
- 4) передбачає зміну правового поля та зміну інституцій, які є підґрунтям для реалізації реформ;
- 5) не передбачає зміни суспільного-політичного або конституційного ладу в Україні.

Однією із важливих складових антикорупційної реформи в Україні, що забезпечує її прогрес, на думку науковців, є компонента «комунікації» в контексті антикорупційної реформи.

Комунікація є найважливішим фактором успіху впровадження змін. Вона забезпечує інформаційні потреби людей, які виникають при прийнятті рішень щодо запровадження змін [103, с.82].

Сивак Т. В. [104, с. 82] зазначає, що з метою зниження ризику поширення антиреформаторських і популістських настроїв необхідно враховувати основні

претензії громадян до процесу й наслідків політики реформ та у комунікації з суспільством.

Запорукою успіху проведення реформ, на думку Сивак Т. В., окрім іншого, є скоординоване, системне і належне використання комунікативних можливостей держави, адже дотримання такої форми взаємодії різноманітних суб'єктів і об'єктів управління сприяє розвитку демократії та об'єднанню зусиль органів публічної влади, громадянського суспільства та окремих його представників, інших стейкхолдерів [104, с. 83].

Схожої точки зору дотримується і Коник Д. Л., який зазначає, що успіх переважної більшості змін у політичному, економічному та соціальному житті безпосередньо залежить від підтримки реформ як населенням у цілому, так і його конкретними групами [105].

Проте така підтримка не з'являється сама по собі, вона є наслідком довготривалої, кропіткої та спланованої роботи щодо комунікації держави із суспільством.

Поняття комунікаційної підтримки базується на розумінні терміну «комунікація». Останній науковцями визначається як:

найважливіший фактор успіху впровадження змін, що забезпечує інформаційні потреби людей, які виникають при прийнятті рішень щодо запровадження змін [103];

розуміння («...якщо адресант хоче, щоб адресат зрозумів зміст того, що йому було надіслано, то це означає, що адресант хоче, щоб повідомлення було розтлумачено точно так, як задумано») [103];

ключовий елемент при формуванні суспільства, в якому громадяни й влада відчують свій взаємозв'язок [106];

базовий чинник сталості й розвитку структур і систем [107];

обмін, у якому кожному учаснику належить активна роль [107];

форма взаємодії суб'єктів і об'єктів управління [107].

Отже вищенаведені погляди науковців на питання комунікацій в публічному управлінні, в тому числі, й у впровадженні та підтримці реформ,

дозволяють дійти висновку про те, що комунікація влади із суспільством, стейкхолдерами, міжнародними партнерами є важливим елементом в просуванні та підтримці реформ. Адже внаслідок комунікації влада не тільки може донести до суспільства цілі, мету, шляхи реалізації реформ, але й почути думку громадськості у відповідь на свої дії на шляху впровадження реформ. Зворотній зв'язок, з одного боку дозволяє реалізувати громадянами, інститутами громадянського суспільства свого конституційного права брати участь в управлінні державними справами безпосередньо, а з іншого – можливість влади відкорегувати цілі, завдання та дії щодо впровадження реформ в залежності від суспільного запиту та реакції суспільства на реформи. Як наслідок досягається консенсус між владою та суспільством у впровадженні реформ та підтримка таких реформ.

Науковці виділяють наступні форми комунікацій:

- 1) внутрішні та зовнішні [108; 20];
- 2) усні та письмові [103];
- 3) через неофіційні канали; через ЗМІ; через організації [107];
- 4) довготривалі (стратегічні) [106; 108; 109; 104; 110; 105], середньострокові (накопичувальні) та короткострокові (разові, спонтанні) [108; 110; 111].

Щодо методів комунікації, то науковці виділяють такі:

- 1) паблік рілейшенз (PR) та маркетингу [104; 107; 108];
- 2) пропаганди-переконавання [107; 109; 110; 112];
- 3) прес-релізи, відеорелізи, інфографіка [113];
- 4) прямі ефіри, гарячі телефонні лінії, які організуються телекомпаніями за допомогою пресслужби [113];
- 5) прес-конференції, брифінги [106; 107];
- 6) прес-тури, медіа супровід, круглі столи, особисті зустрічі [113];
- 7) вебінари, соціальні мережі [107; 113];
- 8) освітні програми [107; 114];
- 9) комунікаційні кампанії та стратегії [20; 104; 105; 107; 114].

Зважаючи на розуміння поняття «підтримка» [115; 116], комунікаційна підтримка антикорупційної реформи служить опорою їй як з боку суб'єктів, уповноважених здійснювати антикорупційну реформу, так і з боку суспільства. Вона може здійснюватися у кожній з названих форм та вказаними вище методами. Однак, на нашу думку, говорити про ці форми доцільно, враховуючи наступні три типи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи: 1) здійснювана виключно суб'єктами антикорупційної реформи односторонньо чи у формі діалогу; 2) здійснювана виключно суспільством односторонньо чи у формі діалогу; 3) здійснювана суб'єктами антикорупційної реформи та суспільством у їх взаємодії.

Здійснювана виключно суб'єктами антикорупційної реформи, комунікаційна підтримка антикорупційної реформи є суттєвою складовою ефективності їх діяльності [110] і тому вона постає як «...не допоміжний, а основний інструментарій» діяльності таких суб'єктів [117].

Здійснювана виключно суспільством комунікаційна підтримка антикорупційної реформи дозволяє, на наш погляд, ефективніше забезпечити розуміння населенням основної мети, цілей антикорупційної реформи та заходів з її впровадження, ніж це можна зробити за допомогою офіційних форм і методів владних комунікацій.

При цьому, як вважають науковці, комунікаційна діяльність влади націлена на залучення громадян у процес прийняття рішень, тоді як комунікаційна діяльність суспільства зорієнтована на формування громадської думки, обмін ідеями й аргументами і вже згодом – вплив на урядовців і процес прийняття рішення [106].

Двостороння комунікаційна підтримка антикорупційної реформи «...надає змогу громадянам моніторити діяльність органів влади, вступити з ними в діалог з важливих питань та вплинути на політичні результати...», що, у свою чергу, сприяє створенню атмосфери довіри між органами державної влади й громадянами, формуванню правильних очікувань з боку громадськості й

налагодженню партнерських стосунків між суб'єктами комунікації, формуванню громадської думки [106].

У комунікації «влада – суспільство», на думку науковців, основним гравцем є не органи державної влади, а саме суспільство, яке своєю реакцією / відсутністю реакції на комунікаційну діяльність влади примушує останню не лише розробляти комунікаційну політику, але й постійно її корегувати відповідно до вимог і потреб суспільства» [106].

Тому, скоординоване, системне і належне використання комунікативних можливостей держави є запорукою успіху проведення реформ, «...адже дотримання такої форми взаємодії різноманітних суб'єктів і об'єктів управління сприяє розвитку демократії та об'єднанню зусиль органів публічної влади, громадянського суспільства та окремих його представників, інших стейкхолдерів» [104].

Отже наведене вище дозволяє дійти до висновку про те, що комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні та антикорупційні комунікації не є тотожними поняттями.

Вважаємо, що антикорупційні комунікації є складовою частиною комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, оскільки через антикорупційні комунікації забезпечується донесення до цільової аудиторії (громадян, інститутів громадянського суспільства, бізнесу) інформації про цілі, мету, шляхи реалізації реформ та/або візію, мету діяльності, повноваження антикорупційних органів.

При цьому під комунікаційною підтримкою антикорупційної реформи в Україні пропонуємо розуміти – сплановану, організовану та скоординовану роботу державних органів, спрямовану на досягнення консенсусу між владою та суспільством у впровадженні та підтримці антикорупційної реформи в Україні. Комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні забезпечується шляхом донесення до громадян, інститутів громадянського суспільства, бизнес-середовища, міжнародних партнерів інформації про цілі, мету, шляхи реалізації та стан впровадження антикорупційної реформи в Україні із забезпеченням

зворотного зв'язку, який передбачає, з одного боку – можливість реалізувати громадянами, інститутами громадянського суспільства, свого конституційного права безпосередньо брати участь в управлінні державними справами, а з іншого – можливість влади відкоригувати цілі, завдання та дії щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні в залежності від суспільного запиту та реакції суспільства на таку реформу.

Щодо компоненти «координація» в контексті антикорупційної реформи, то вона в більшості випадків ототожнюється із поняттями «узгодження дій», «взаємодія», «співпраця».

Відповідно до академічного тлумачного словника української мови [118] слово «координація» слід розуміти в таких значеннях: погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями тощо; узгодженість рухів, дій і т. ін.

Натомість в законодавчих актах, зокрема, в Стратегії реформування судочинства, судоустрою та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [119], під словом «координація» розуміється комплексна співпраця.

На думку Безпалової О., взаємодія та координація не є тотожними поняттями. Під взаємодією ця науковець пропонує розуміти взаємозв'язок між кількома суб'єктами управління, а під координацією – впорядкування взаємозв'язків між суб'єктами управління [120].

Бараш Є. Ю. термін «взаємодія» розглядає як співпрацю, яка полягає у спільних узгоджених діях, спрямовану на досягнення спільної мети [121, с. 130].

Узагальнюючи теоретичні підходи до тлумачення терміну «координація», він розуміється у таких значеннях як:

зведення до відповідності, погодження, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між поняттями, діями тощо; узгодженість дій, рухів і т. ін. [118];

комплексна співпраця [119];

одна із функцій управління, зміст якої полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків між учасниками процесу управління з метою

узгодження дій та об'єднання зусиль для вирішення спільних завдань [цит. за 120];

заснований на законі і підзаконних актах управлінський вплив вищого рівня суб'єктів стосовно нижчого рівня, що здійснюється за для спрямування діяльності підсистем, що взаємодіють, на виконання загальних завдань при самостійному, автономному їх вирішенні [122];

самостійний засіб організації управління, що пристосовується до забезпечення узгодження функціонування автономних цілеспрямованих систем [122, с. 65].

На думку Бублія М. «наслідком координації є взаємодія тих чи інших складових системи, тобто взаємодія виступає наслідком такої управлінської діяльності, як координація. Проте в деяких випадках ці складові досить глибоко переплітаються і разом слугують як один управлінський елемент» [123].

Зважаючи на наведені вище наукові підходи, під «координацією антикорупційної реформи в Україні» пропонується розуміти узгодження, впорядкування дій, взаємодія суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу.

При цьому компоненти «узгодження», «впорядкування дій», «взаємодія», які складають вищевказане поняття більш детально будуть розкриті в розділі 2 цього дисертаційного дослідження.

Також, враховуючи підходи науковців до визначення понять «координація» та «комунікація» в публічному управлінні, їх ознак, вважаємо, що компоненти «координація» та «комунікаційна підтримка» в контексті антикорупційної реформи слід розглядати як взаємообумовлені та взаємопов'язані речі. Це пояснюється тим, що і при комунікаційній підтримці, і в процесі координації, відбувається взаємодія між суб'єктами та між суб'єктом і об'єктом антикорупційної реформи.

Для того щоб оцінити стан координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, запропонувати шляхи удосконалення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, на

наш погляд, слід звернутися до компоненти «ефективність» в контексті предмета цього дисертаційного дослідження.

Компоненту «ефективність» науковці визначають як:

самостійну наукову дефініцію – багаторівневу й диференційовану характеристику, яка зберігає свою відносність стосовно поставлених цілей; співвідношення продукту та ресурсів, що були використані на його створення з огляду на результат. Акцентується на зв'язку із ресурсами, продуктом і цілями, та обов'язково з ефектом. При цьому ефект досягається саме в процесі його (продукту) споживання [124];

в контексті державного управління – досягнення визначеної соціальної цілі в результаті діяльності державного органу / структурного підрозділу або окремого управлінця за максимальної економії суспільної праці, що включає мету, засоби, процес і результат виконання функцій управлінської підсистеми, що були спрямовані на розв'язання завдань щодо досягнення бажаного суспільно корисного результату [125];

в контексті управління – це результат, зіставлений із тратами на його досягнення (включають як витрати на реалізацію управлінських рішень, так і витрати на систему управління) [124].

В основі розуміння ефективності антикорупційної реформи є також дослідження ефективності державної антикорупційної політики а також критеріїв/показників її вимірювання.

Характеризуючи ефективність антикорупційної політики, науковці відмічають, що: а) вирішальним чинником ефективної антикорупційної політики держави є достатньо регламентована нормативно-правова база [64]; б) на ефективність антикорупційної політики держави, крім політичної волі, впливає законодавче забезпечення, наявність дієвої системи державних органів, забезпечення достатньої координації процесів формування і реалізації політики запобігання і протидії корупції [126, с. 43]; в) вирішення проблеми оцінки ефективності реалізації антикорупційної політики в науково-теоретичній площині ускладнюється тим, що вона зумовлена її багатогранністю й

недостатньою розробленістю теоретико-методологічної бази антикорупційної політики [63, с. 45].

Відповідно, слід погодитися з позицією вищевказаних науковців щодо ефективності та відмітити, що вона так само стосується і ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Доволі складно визначити ефективність стосовно державного управління, що зумовлюється низкою характеристик феномену, серед яких: багатоаспектність/комплексність; неоднорідність внутрішньої структури; диференційованість/багаторівневість; відносність поняття «ефективність», що зумовлене її загальноприйнятим визначенням – поділ величини ефекту на величину витрат; неоднозначність характеристики діяльності стосовно чітко визначених цілей, а також пов'язаність із практикою: цільовий орієнтир функціонування системи державного управління, який спрямовує діяльність органів публічної влади в русло обґрунтованості й необхідності, доцільності та достатності, виправданості й передбачуваності [125].

Узагальнивши наукові дослідження з питання оцінки ефективності антикорупційної політики, Дем'янчук В. А. визначає критерії оцінки ефективності державної антикорупційної політики як комплекс індивідуальних і галузевих показників результативності реалізації законодавчо визначених форм та методів виконавчо-розпорядчого впливу, які вказують на відповідність використаних ресурсів досягнутим результатам на кожному етапі впровадження державної політики [2]. Підтримуючи позицію Заброди Д. Г., також вважаємо, що ефективність варто визначати, враховуючи кількісні і якісні показники, що відображають реальний стан змін суспільних відносин, опосередкований застосуванням програмних та інших антикорупційних заходів [62, с. 184].

Отже, підсумовуючи викладене вище, під поняттям «ефективність координації антикорупційної реформи в Україні» пропонуємо розуміти сукупність показників та факторів, що сприяють досягненню мети координації цієї реформи: узгодження, впорядкування дій, взаємодії суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, та усунення негативних

факторів, що заважають (сповільнюють) взаємодію суб'єктів (структур), узгодження, впорядкування їх дій щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Поняття «ефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні» пропонується визначити як – досягнення за допомогою сучасних форм і методів комунікації консенсусу між владою та суспільством у впровадженні та підтримці антикорупційної реформи в Україні, шляхом донесення до цільової аудиторії інформації про цілі, мету, шляхи реалізації та стан впровадження антикорупційної реформи в Україні із забезпеченням зворотного зв'язку, який передбачає можливість громадськості брати участь в управлінні державними справами безпосередньо, а з іншого – здатність влади забезпечити коригування цілей, завдань та дій щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні, в залежності від суспільного запиту та реакції суспільства на стан впровадження такої реформи.

При цьому, «забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні» – це узгоджена, впорядкована та скоординована діяльність суб'єктів антикорупційної реформи в Україні, спрямована на зменшення рівня корупції в Україні в усіх сферах її життя та негативне ставлення громадян України до корупції. Така діяльність може бути забезпечена шляхом активної взаємодії суб'єктів антикорупційної реформи, а також їх комунікації як між собою, так і з громадськістю, бізнес-середовищем, з метою роз'яснення мети, завдань антикорупційної реформи в Україні через зворотній зв'язок, розвиток форм участі громадськості в заходах запобігання корупції. Результатом координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи є підтримка громадянами, бізнес-середовищем дій держави, в особі її уповноважених суб'єктів, щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Автор цього дисертаційного дослідження не претендує на прийняття запропонованих ним визначень понять «антикорупційна реформа в Україні», «комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні», «координація

антикорупційної реформи в Україні» та «забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні», як «істини останньої інстанції». Однак сподівається, що запропоновані ним визначення стануть предметом подальших дискусій для науковців та наукових розробок, пов'язаних із удосконаленням визначень вищевказаних понять.

1.3. Об'єктивна потреба забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Розмірковуючи про антикорупційну реформу в Україні, потребу в забезпеченні її координації та комунікаційній підтримці, варто зазначити таке.

Однією з причин масових протестів «Революції Гідності» у 2013-2014 роках був високий рівень корупції в Україні та небажання суспільства миритися з таким станом речей.

У зв'язку з цим питання антикорупційної реформи в Україні у 2014 році стало головним у порядку денному, на той час, нової, реформованої влади.

Запит суспільства та політична воля створили синергетичний ефект та дозволили дати старт антикорупційній реформі в Україні.

Так у 2014 році були закладені стратегічні, законодавчі, інституційні підвалини запобіганню та протидії корупції в Україні. А запровадження фінансового контролю за статками чиновників взагалі спричинило соціальний «вибух».

Починаючи з 2014 року українське суспільство активно включилось у впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Проте після семи років її впровадження, станом на 2022 рік, спираючись, в тому числі й на статистичні дані, можна стверджувати про те, що впровадження окремих заходів антикорупційної реформи в Україні виявились не ефективними. Причинами такого стану речей, на нашу думку, стали низький рівень забезпечення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Така ж позиція є і серед вітчизняного наукового кола [127].

Для оцінки ефективності забезпечення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та доведенні об'єктивної потреби в забезпеченні ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, пропонуємо сучасний стан впровадження антикорупційної реформи в Україні розділити на два етапи: перший етап – це етап законодавчого забезпечення та інституційного становлення в Україні антикорупційної реформи; другий етап – це етап правозастосування, розвитку і вдосконалення антикорупційного законодавства та діяльності антикорупційних інституцій, розвитку та вдосконалення форм участі громадськості у заходах запобігання та протидії корупції, взаємодії із владою щодо впровадження антикорупційної реформи, підвищення позиції України в міжнародних рейтингах, які вимірюють стан корупції, прозорість ведення бізнесу.

Погоджуючись із думкою Ковальнової Т.В. [3]., Калиновського О.В. [127], Поляха А.М. [14], та зважаючи на законодавчі акти з питань запобігання та протидії корупції в Україні, вважаємо, що початком першого етапу антикорупційної реформи є 14 жовтня 2014 року, а завершенням 31 грудня 2016 року.

Вказане, на наш погляд, зумовлене тим, що до жовтня 2014 року не було суттєвих змін у підходах щодо запобігання та боротьби з корупцією, запроваджених у 1995 році у зв'язку із прийняттям Закону України «Про боротьбу з корупцією».

Саме у 2014 році відбулися суттєві зміни в стратегічному баченні подальших дій щодо запобігання і протидії корупції в Україні, зміни в законодавстві, запровадження нових антикорупційних інституцій.

Початком першого етапу став так званий «антикорупційний пакет законів», що включив Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України» та Антикорупційну стратегію на 2014-2017 роки.

Саме завдяки прийняттю вказаних законів в Україні було змінено підходи до протидії і запобігання корупції з акцентом на запобігання, запроваджено нові

антикорупційні механізми та обмеження для публічних службовців, заходи фінансового контролю за їх статками, створено умови для участі громадськості в заходах із запобігання корупції, запроваджено інститут викривачів та уповноважених із запобігання корупції в органах влади.

Зазначені Закони України дозволили створити в Україні незалежні один від одного антикорупційні органи, які на основі розподілу завдань, функцій та повноважень покликані з одного боку – запобігати корупції (здійснювати превентивні функції), з іншого – боротися з нею (розслідувати злочини, пов’язані з корупцією, здійснювати процесуальне керівництво та підтримувати публічне обвинувачення у справах про корупцію, розглядати справи про корупцію).

Відповідно до прийнятих законів система антикорупційних органів в Україні організаційно включила:

1) НАЗК (центральний орган державної влади, що має спеціальний статус та забезпечує формування й реалізацію державної антикорупційної політики);

2) НАБУ (правоохоронний орган держави, який забезпечує виявлення, попередження і припинення, розслідування і розкриття корупційних злочинів, які віднесені до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових);

3) САП (самостійний структурний підрозділ офісу Генерального прокурора, який повинен забезпечувати швидке, повне і неупереджене розслідування НАБУ кримінальних правопорушень та оскарження на стадії досудового розслідування і судового розгляду незаконних судових рішень, та підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, що розслідувались Бюро);

4) Національну поліцію (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері підтримання публічної безпеки і порядку, забезпечення охорони інтересів суспільства та держави, прав і свобод людини, протидії злочинності).

Засадничим нормативно-правовим актом, що став дорожньою картою антикорупційної реформи стала Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки [128]. Як відзначається «при створенні цієї Стратегії було враховано дані

досліджень міжнародних інституцій щодо стану корупції в Україні, її рівня та поширеності й зазначено, що до цих пір не здійснювалися на постійній основі оцінювання стану справ із корупцією та моніторинг реалізації державної політики, формування світогляду неприйняття корупції» [3].

Антикорупційною стратегією на 2014–2017 роки визначені невідкладні кроки, спрямовані на запобігання корупції та протидії їй, які повинні були створити фундамент для подальшого проведення реформи в цій сфері. Стратегія визначила чотири пріоритетні сфери, в якій існують проблеми та потреби для антикорупційного реформування в Україні на період з 2014 по 2017 роки, а саме:

1) формування та реалізація державної антикорупційної політики – утворення в Україні системи прийняття рішень стосовно антикорупційної політики на основі аналізу правдивих даних про стан справ щодо корупції та чинників, які до неї призводять, а також моніторинг (із залученням громадянського суспільства) виконання таких рішень НАЗК, їх вплив на стан справ у сфері запобігання і протидії корупції, а також формування підтримки суспільства у подоланні корупції;

2) запобігання корупції – запобігання корупції у представницьких органах влади, органах виконавчої влади, у судовій системі та органах кримінальної юстиції; створення доброчесної публічної служби; запобігання корупції у сфері публічних закупівель; запобігання корупції у юридичних особах приватного права; доступ до публічної інформації;

3) покарання за корупцію – запровадження системи інструментів, які дозволять ефективно виявляти та розслідувати корупційні злочини, конфісковувати майно, яке стало предметом корупційної злочинної діяльності або набуто внаслідок такої діяльності, притягати до відповідальності осіб, задіяних у вчиненні корупційних злочинів;

4) формування негативного ставлення до корупції – виховання в суспільстві ідей нетерпимості до проявів корупції.

На думку Ткаченка І.В. виконання Стратегії звелось до вирішення поточних організаційних та технічних проблем, а аналіз практики виконання

Державної програми щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2015 – 2017 роки свідчить про низький рівень досягнення запланованих результатів, а отже і їх формальність [4].

Загалом, Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки налічує 44 комплексних антикорупційних заходи, реалізація яких має забезпечити досягнення усіх цілей і вирішення згаданих у ній проблем.

За підрахунками Центру політико-правових реформ, із 44 заходів, які визначені в Антикорупційній стратегії на 2014–2017 роки, повністю виконано 9, частково – 19, і не виконано – 16. Жодної із поставлених цілей повною мірою не досягнуто (для досягнення жодної з 10 цілей не реалізовано усіх відповідних антикорупційних заходів). Із цього випливає, що станом на 1 березня 2017 року жодна із проблем Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, не вирішена. Двох цілей не досягнуто взагалі («Запобігання корупції у діяльності органів виконавчої влади» та «Запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції»), а інших восьми – частково («Формування та реалізація державної антикорупційної політики», «Запобігання корупції у представницьких органах влади», «Створення доброчесної публічної служби», «Запобігання корупції у сфері державних закупівель», «Запобігання корупції у приватному секторі», «Доступ до інформації», «Покарання за корупцію», «Формування негативного ставлення до корупції»). Аналогічна ситуація зі станом вирішення відповідних проблем [129, с. 33].

На відміну від Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, Державна програма щодо її реалізації не тільки формулює сфери, завдання та антикорупційні заходи, а й визначає граничні терміни їх реалізації та суб'єктів, які за це відповідають. У цьому документі, як і в Антикорупційній стратегії на 2014–2017 роки, йдеться про чотири базових напрями діяльності влади в антикорупційній сфері, в межах яких сформульовано 27 завдань. З метою виконання останніх Державною програмою визначено 85 антикорупційних заходів, переважна більшість з яких складається з низки більш конкретних заходів. У цілому встановлено обов'язок різних суб'єктів виконати 207

конкретних антикорупційних заходів протягом 2015–2017 років. На сьогодні реалізовано лише 124 із 207 запланованих антикорупційних заходів, а отже є всі підстави стверджувати, що загальний рівень реалізації Державної програми становить не більше 60%. Із 27 завдань, які планувалося вирішити у 2015–2017 роках, в повному обсязі виконано лише 6 (22%) (усі за напрямком «Запобігання корупції»): 1) запровадження прозорих засад фінансування діяльності політичних партій та проведення виборів; 2) реформування публічної служби; 3) створення ефективної системи запобігання, виявлення й врегулювання конфлікту інтересів; 4) створення ефективної системи фінансового контролю; 5) упровадження механізмів дотримання етичних стандартів публічними службовцями; 6) усунення корупційних чинників у процедурах державних закупівель. При цьому вчасно було вирішено лише перше з них [129, с. 35].

Цікаво, що НАЗК погоджується із такими оцінками виконання Стратегії та Державної програми з її реалізації, що наведені Центром політико-правових реформ. Твердженням цьому є звіт про виконання Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки та Державної програми з її реалізації [130].

НАЗК зазначає, що в певній мірі відсутність помітних результатів за період, починаючи від ухвалення чинної Антикорупційної стратегії, пояснюється тим, що більшість нових державних антикорупційних органів, утворених на підставі законодавчих актів, ухвалених у 2014-2015 роках, повноцінно розпочали свою діяльність лише наприкінці 2015 року – початку 2016 року [130].

Вважаємо, що такі твердження НАЗК заслуговують на увагу. Також причинами низьких показників не виконання Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки та Державної програми з її виконання, на наш погляд, є:

1) перетягування повноважень між антикорупційними інституціями щодо запобігання та боротьби з корупцією. Замість того, щоб координувати свої дії та діяти спільно, НАБУ та НАЗК почали конфронтувати через небажання обмінюватись інформацією;

2) нове законодавство та необхідність напрацювання практики щодо його

застосування змусили органи державної влади та місцевого самоврядування не квапитись з реалізацією положень антикорупційних нормативно-правових актів. Це більшою мірою стосується дотримання публічними службовцями правил етичної поведінки, обмежень щодо отримання подарунків, роботи близьких осіб, зайняття оплачуваною діяльністю; затвердження органами державної влади та місцевого самоврядування антикорупційних програм, утворення підрозділів з питань запобігання корупції. В цей період, на наш погляд, панувала думка про те, що краще почекати і нічого не робити, ніж зробити, але помилитись. Але як ми знаємо, не помиляється лише той, хто нічого не робить.

12 січня 2015 року Указом Президента України було затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020», одним із першочергових завдань якої було реалізація антикорупційної реформи, зокрема суттєве зменшення рівня корупції в Україні, витрат бюджету держави та бізнесу внаслідок корупційної діяльності, покращення показників України в зарубіжних рейтингах оцінки рівня корупції [131].

Окрім вказаних вище законів та указу Президента України, протягом першого етапу до Закону України «Про прокуратуру» було внесено зміни, якими започатковано можливість створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [133]. 12 квітня 2016 року наказом Генеральної прокуратури України № 149 затверджено Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України [134].

А навесні 2015 року Кабінет Міністрів України прийняв постанови від 18 березня 2015 року № 118 «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» [135] та від 29 квітня 2015 року № 265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» [132], якими визначив заходи з реалізації Антикорупційної стратегії у короткостроковій перспективі та створив один з антикорупційних органів, відповідальний за формування та реалізацію державної антикорупційної політики.

Відповідно, прийняття «пакету антикорупційних законів», підзаконних

актів з їх виконання та Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» знаменувало початок системної реформи з подолання корупції в Україні [14]. Реформа передбачає ухвалення нової антикорупційної діяльності [14]: формування та моніторинг реалізації державної антикорупційної політики, превентивну антикорупційну діяльність, переслідування за корупцію. Окрім того, створено два спеціалізованих антикорупційних органи, відповідальних за запобігання корупції та антикорупційну політику: НАЗК та НАБУ, відповідальне за виявлення та розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією злочинів, учинених високопосадовцями [14].

Оцінюючи перший етап антикорупційної реформи в Україні, слід відмітити, що «..у 2015 році частка тих, хто вважав, що корупція зросла протягом двох останніх років, зменшилась з 56 до 34 відсотків, а тих, хто вважав, що рівень її не змінився – зріс з 29 до 45 відсотків. Частка тих, хто вважав, що в 2015 році корупції стало менше лишилася дуже низькою – 7%» [136].

Водночас, як зазначала Брус Т. М. «великою проблемою на шляху створення та функціонування нових антикорупційних органів є те, що можновладці, на яких поширюється сфера діяльності таких органів, хочуть зберегти свій вплив на ці процеси» [13].

Виклики суспільства вимагали від влади подальших рішучих дій щодо запобігання корупції та боротьби з нею. Більше того, майбутнє України залежало й залежить від запровадження та функціонування дієвої системи запобігання та боротьби з корупцією.

16 квітня 2015 року Президентом України підписано Укази № 217/2015 «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» та № 218/2015 «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України». З цього моменту розпочалось утворення нового державного антикорупційного органу.

18 березня 2015 року Уряд прийняв постанову № 118, якою утворив Національне агентство з питань запобігання корупції. Розпорядженнями від 11 грудня 2015 року №№ 1283-р, 1284-р та від 16 березня 2016 року №№ 159-р,

160-р Кабінет Міністрів України призначив більше половини кількісного складу НАЗК, що дозволило йому набути правомочності.

Щодо діяльності САП, то Законом України від 12 лютого 2015 року № 198-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [137] було внесено зміни до Закону України «Про прокуратуру», якими передбачено включення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури до системи органів прокуратури України.

30 листопада 2015 року був призначений голова САП, а 12 квітня 2016 року було затверджене Положення про САП.

Також рішенням НАЗК від 10 червня 2016 року № 2 (зі змінами) встановлено, що з 01 вересня 2016 року система подання і оприлюднення декларацій осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, розпочала свою роботу. У зв'язку з цим у 2016 році службові особи, які станом на день початку роботи зазначеної системи займали згідно зі статтею 50 Закону України «Про запобігання корупції» відповідальне та особливо відповідальне становище, зобов'язані були подати щорічні декларації за 2015 рік у порядку, встановленому цим Законом, впродовж шістдесяти календарних днів після початку роботи системи.

Отже перший етап антикорупційної реформи, на нашу думку, завершився 31 грудня 2016 року, коли офіційно запрацювали антикорупційні інституції (НАЗК, НАБУ, САП) та почала працювати електронна система декларування до якої були подані декларації публічними особами, які займали відповідальне та особливо відповідальне становище.

Починаючи з 01 січня 2017 року й дотепер, вважаємо, триває другий етап антикорупційної реформи в Україні, а саме: етап правозастосування, розвитку і вдосконалення антикорупційного законодавства та діяльності антикорупційних інституцій, розвитку та вдосконалення форм участі громадськості у заходах запобігання та протидії корупції, взаємодії із владою щодо впровадження

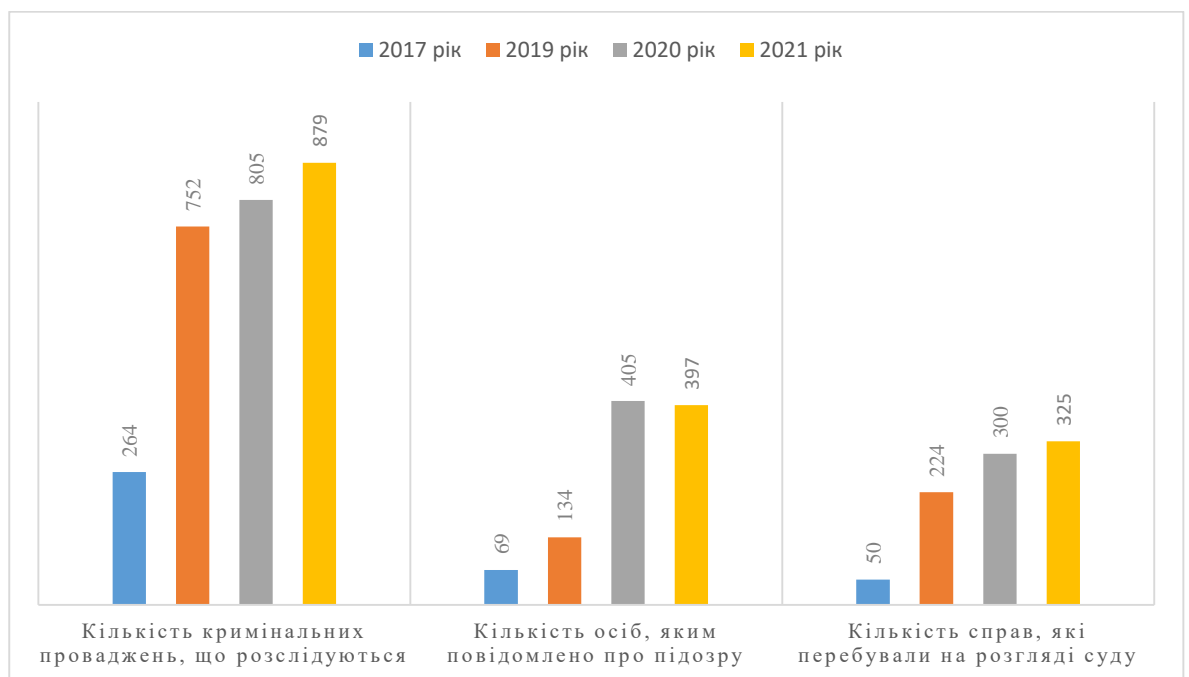
антикорупційної реформи, підвищення України в міжнародних рейтингах, які вимірюють стан корупції, прозорість ведення бізнесу.

Початок діяльності антикорупційних інституцій та запуск електронної системи декларування призвели до необхідності тлумачення його норм публічними особами та іншими суб'єктами, на яких поширюється його дія, а також антикорупційними інституціями. Вказане дало поштовх для правозастосування. Так з'явилася відповідна практика як судова, так і відомча щодо тлумачення та застосування положень антикорупційного законодавства.

Така практика активно розвивалась у трьох напрямках: фінансовий контроль за статками, конфлікт інтересів, захист прав викривачів.

Також у зв'язку із початком роботи електронної системи декларацій та першими результатами перевірок поданих декларацій, почалась активна робота антикорупційних інституцій: НАБУ, НАЗК, САП.

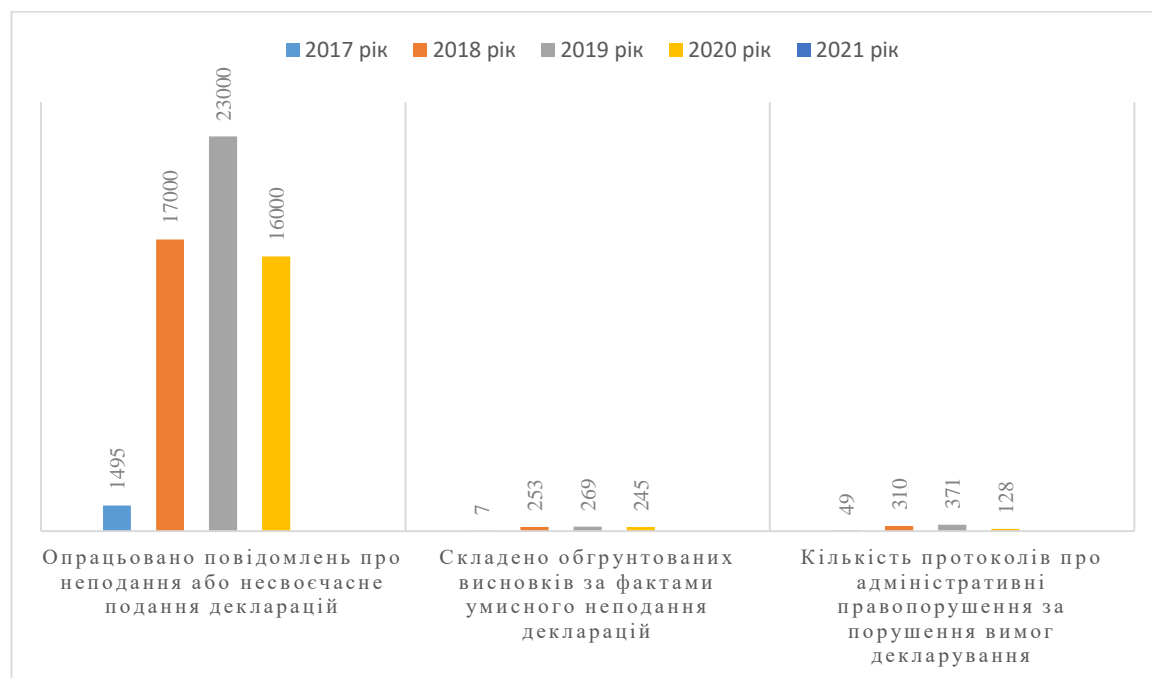
Інформація про діяльність НАБУ за період з 2017 по 2021 роки наведена на малюнку 1.1

Мал. 1.1. Інформація про діяльність НАБУ за період з 2017 по 2021 роки

Джерело: складено автором за [138]

Інформація про діяльність НАЗК за період 2017 – 2021 роки наведена на малюнку 1.2.

Мал. 1.2. Інформація про діяльність НАЗК за період 2017 – 2021 роки

Джерело: складено автором за [139]

У зв'язку із змінами до Закону України «Про запобігання корупції» [140], закладено нові можливості для інституту викривачів корупції в частині реалізації заходів із запобігання їй.

За час створення та діяльності антикорупційних органів протягом 2016-2019 років спостерігався і спротив вправданню антикорупційної реформи в Україні. Для прикладу, лише в серпні 2017 року (тобто через рік після початку діяльності НАЗК) було призначено повний склад НАЗК, що дало змогу розблокувати його роботу та досягти кворуму у прийнятті рішень (*довідково: НАЗК до жовтня 2019 року було колегіальним органом у складі 5 членів – виділ. авт.*). Окрім цього, протягом 2016-2019 років НАЗК декілька разів надсилало Порядок моніторингу способу життя посадовців на реєстрацію до Міністерства юстиції України, проте кожен раз отримувала відмову в його реєстрації. За

позицією Мініюсту підзаконний нормативно-правовий акт, не може розширювати норми закону чи змінювати їх у будь-який спосіб. Суттєвим зауваженням Мініюсту, яке не було враховано НАЗК, було те, що запропоновані документи не містили приписів щодо інформування особи, стосовно якої проводиться моніторинг, про початок та закінчення відповідних дій. Так само не було прописано умов щодо можливості використання лише достовірної інформації, на підставі якої проводиться перевірка та встановлюються порушення чиновників. Це створювало ризик, за якого основою для перевірки слугувала б спотворена чи явно брехлива інформація, яку в подальшому легітимізувала б перевірка [141].

Також станом на лютий 2021 року не був затверджений і Порядок повної перевірки декларацій суб'єктів декларування, які за посадами належать до кадрового складу розвідувальних органів України та/або посад, перебування на яких пов'язане з державною таємницею у зв'язку з безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності.

Протягом другого етапу антикорупційної реформи своєрідним тиском на антикорупційних активістів стало внесення в 2017 році поправки [142] до Закону України «Про запобігання корупції» якою було поширено обов'язок щодо декларування статків на громадських антикорупційних активістів, в тому числі тих, що фінансуються міжнародними організаціями. У жовтні 2019 року ця поправка була відмінена.

Неабиякий суспільний резонанс викликали також рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 щодо скасування статті Кримінального кодексу щодо незаконного збагачення [143] та рішення від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 щодо скасування повноважень НАЗК проводити повну перевірку декларацій та моніторинг способу життя суб'єктів декларування [144]. За інформацією НАБУ рішенням Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 по суті було звільнено від

відповідальності 65 чиновників, які звинувачувались у нанесенні державі шкоди у 500 мільйонів гривень [145].

За позицією НАЗК рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 суттєво підірвало досягнення у сфері протидії корупції в Україні та унеможливило ефективну роботу НАЗК. На виконання цього рішення Конституційного Суду України НАЗК припинило доступ до публічної частини Реєстру декларацій. НАЗК втратило повноваження контролювати своєчасність подання декларацій, перевіряти повноту та достовірність інформації, робити запити та отримувати пояснення від суб'єктів декларування. Також внаслідок рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 НАЗК позбулось можливості розглядати та реагувати на звернення, в тому числі й від викривачів, про порушення вимог декларування та права складати протоколи про адміністративні правопорушення [146].

Наслідки рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 були безпрецедентними, спричинили конституційну кризу в державі [147] стали предметом розгляду Ради національної безпеки і оборони України та призвели до відсторонення Голови Конституційного Суду України від виконання обов'язків [148].

Відновити роботу НАЗК як складової системи антикорупційної інфраструктури вдалося лише 15 грудня 2020 року після прийняття Верховною Радою України відповідного законодавчого акта [149].

Протягом другого етапу антикорупційної реформи, у 2020 році Верховна Рада приймає також нові законодавчі акти щодо запобігання та протидії корупції, предметом яких стали, зокрема, питання можливості здійснення співробітниками НАБУ негласних слідчих (розшукових) дій, повернення відповідальності за незаконне збагачення, посилення захисту викривачів та необхідні зміни у сфері публічних закупівель [150].

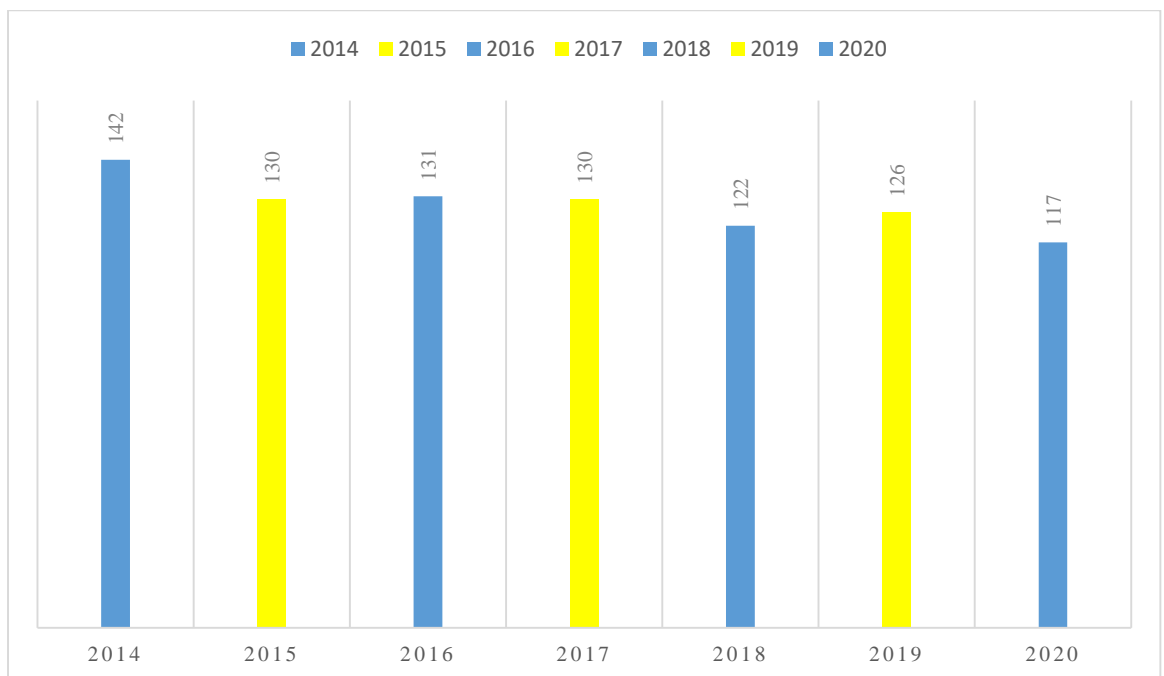
Водночас, на нашу думку, цей період характеризується появою наступних ризиків для подальшого здійснення антикорупційної реформи в Україні:

постійний тиск на антикорупційні інституції [150];

спроби порушити й нівелювати досягнення у сфері публічних закупівель, шляхом намагання уряду та парламенту внести зміни до законодавства, що їх регулюють [150];

системний тиск на громадський сектор, який з регіонального рівня перейшов на національний [150];

За виокремлені нами періоди, зважаючи на Індекс сприйняття корупції динаміка рівня корупції з початку впровадження у 2014 році антикорупційної реформи в Україні наведена на малюнку 1.3 та виглядає таким чином:

Мал. 1.3. Динаміка рівня корупції з початку впровадження у 2014 році антикорупційної реформи в Україні

Джерело: складено автором за [151]

У 2020 році Україна посіла 117 місце зі 180 держав, у 2019 році – 126, у 2018 році – 122, у 2017 році – 130, у 2016 році – 131 зі 176 держав, у 2015 році – 130 зі 168 держав, у 2014 році – 142 зі 175 держав [151].

За позицією Трансперенсі Інтернешнл Україна позиція України в Індексі сприйняття корупції України у 2020 році покращився завдяки початку

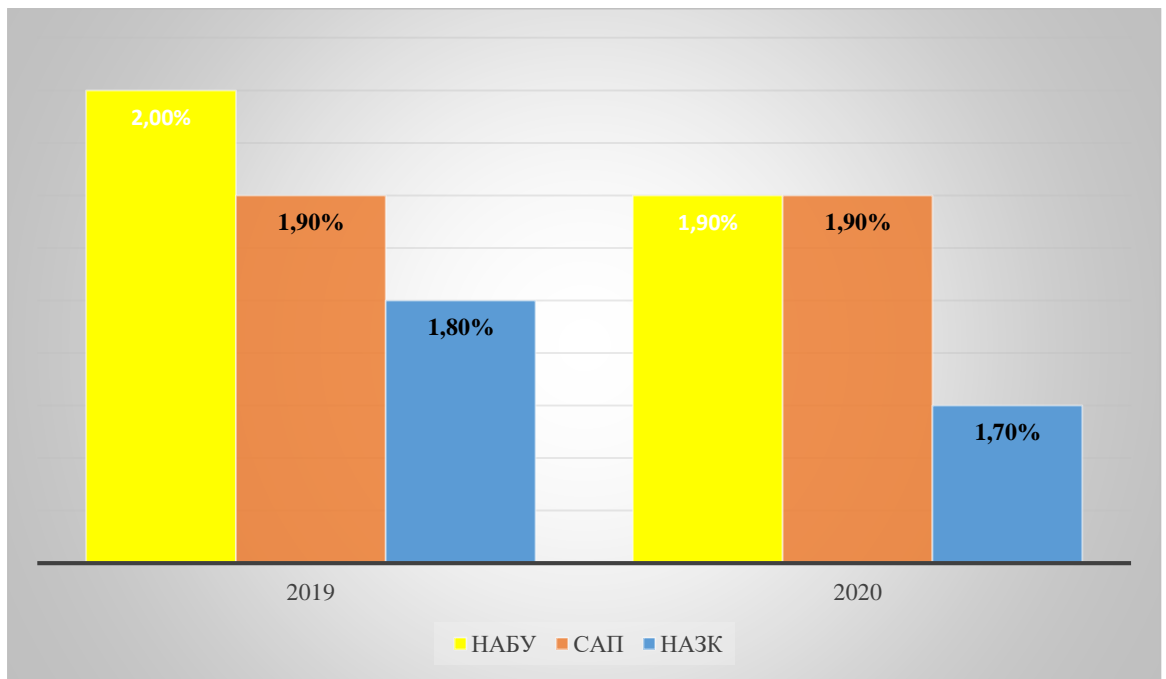
функціонування Вищого антикорупційного суду з відповідною підсудністю та перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції [150].

Впродовж другого етапу антикорупційної реформи, незважаючи на інституювання в Україні системи антикорупційних органів, складної та неоднорідної за своєю характеристикою, орієнтованої на здійснення превентивних функцій, та деякий прогрес у діяльності таких органів «на початок 2018 року українське суспільство вважало корупцію дуже поширеним явищем, яке поряд із війною на Донбасі та економічною ситуацією є найбільш критичною проблемою всієї держави. Більшість громадян вважає, що боротьба з корупцією є повністю провальною, а третина – неуспішною. Негативна громадська думка стосовно антикорупційної політики зумовлена повсякденним досвідом та інформацією ЗМІ про корупційні правопорушення» [152].

За даними досліджень Центру Разумкова у 2019 році зовсім недовіряло: НАБУ – 33,8 %, САП – 35,1 %, НАЗК – 36,3 % опитаних, а повністю довіряло: НАБУ 2 %, САП – 1,9 %, НАЗК – 1,8 % опитаних [153];

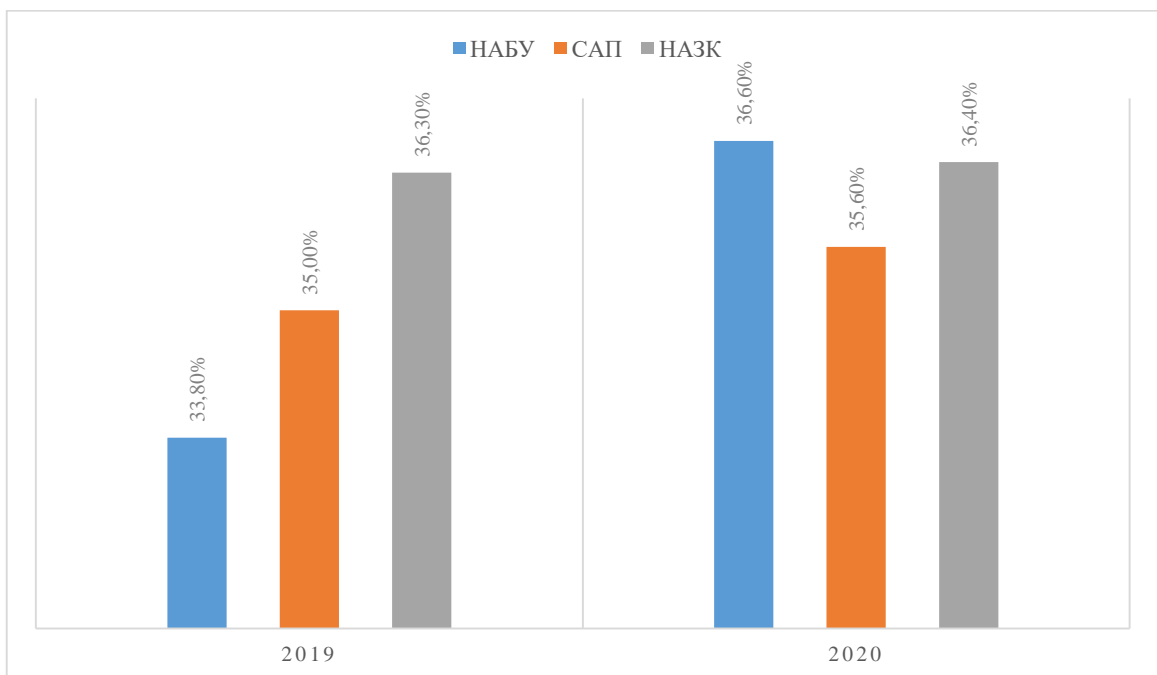
у 2020 році зовсім недовіряло: НАБУ – 36,6 %, САП – 35,6 %, НАЗК – 36,4 % опитаних, а повністю довіряло: НАБУ – 1,9 %, САП – 1,9 %, НАЗК – 1,7 % опитаних [154].

Візуально рівень довіри до вказаних вище антикорупційних інституцій наведена на малюнку 1.4 та виглядає таким чином:

Мал. 1.4. Рівень довіри до НАБУ, САП та НАЗК у 2019-2020 роках
Джерело: складено автором за [153], [154]

Рівень недовіри до вказаних вище антикорупційних інституцій наведена на малюнку 1.5 та виглядає таким чином:

Мал. 1.5. Рівень недовіри до НАБУ, САП та НАЗК у 2019-2020 роках
Джерело: складено автором за [153], [154]

Отже, найчастіше не довіряють Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі - 69%, Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) - 68%, Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) - 68% опитаних станом на 26 березня 2019 року [155].

Однією з передумов такої недовіри, на нашу думку, є низький рівень комунікації та взаємодії громадськості та антикорупційних органів.

При цьому не можна недооцінювати участь громадськості в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні. Громадськість є важливим елементом антикорупційної системи поряд із антикорупційними органами, а їх ефективна та злагоджена взаємодія дозволить мінімізувати масштаби поширеності корупції в Україні та реалізувати в Україні впровадженні антикорупційною реформою заходи щодо запобігання та протидії корупції.

Водночас, сучасний стан нормативно-правової бази України дає можливість громадськості брати активну участь в реалізації антикорупційної реформи в Україні. Закон України «Про запобігання корупції» передбачає, що участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції здійснюється через окремих громадян, громадські об'єднання або їх членів чи уповноважених представників. Також законодавством встановлені форми участі громадськості в реалізації антикорупційної реформи в Україні, зокрема, такі як: повідомлення про корупцію, участь в оцінці корупційних ризиків в діяльності органів влади та контролю за виконанням органами влади їх антикорупційних програм, надання консультативної допомоги антикорупційним органам в процес здійснення ними своєї діяльності.

З початку діяльності антикорупційних органів громадяни активно долучились до контролю за статками чиновників. Однак спостерігається дисонанс: соціологічні дослідження свідчать про високий рівень недовіри до новостворених антикорупційних органів, в той же час статистичні дані вказують на значну кількість заяв до НАБУ (мал. 1.6.) та НАЗК (мал. 1.7.).

Мал. 1.6. Кількість звернень до НАБУ протягом 2017-2020 років

Джерело: розроблено автором за [138]

Мал. 1.7. Кількість звернень до НАЗК протягом 2017-2020 років

Джерело: розроблено автором за [139]

Оцінюючи стан антикорупційної реформи в Україні, на сьогодні, можна підтримати позицію Новака А.М. про те, що «навіть за умови інституціоналізації нових форм запобігання корупції отримати прямо пропорційний результат у короткі терміни не завжди можливо» [6].

Так як фізичні закони інерції ніхто не відміняв, вони діють і в публічному управлінні. Від запровадження законодавчим актом антикорупційних інституцій до початку їх діяльності пройшло майже два роки. Враховуючи специфіку суб'єктів на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, перші роки діяльності НАБУ, НАЗК та САП супроводжувались скандалами («рибки Холодницького», внесення керівника НАБУ реєстру корупціонерів, перезапуск НАЗК), і навіть конституційною кризою 2019 року, коли Конституційний Суд України намагався обмежити повноваження антикорупційних інституцій щодо контролю та перевірки статків публічних осіб та притягнення винних осіб до відповідальності.

Також інертність проявляється і в свідомості громадян. Більшість громадян поки що не готові відмовитись від корупційних практик за для особистої вигоди на побутовому рівні. У 2020 році 14,6 % українців використовували особисті зв'язки, знайомства («блат») для одержання медичних послуг, стільки ж з власної ініціативи пропонували працівникам закладу грошову винагороду, подарунки. Крім того, лише 10,1 % населення готові викривати корупцію, а 42,5 % українців обрають корупційний варіант поведінки [156].

Покажемо, на наш погляд, прикладом недоброчесності громадян, є купівля ними так званих «Covid-сертифікатів», що навіть Міністерство охорони здоров'я та правоохоронні органи офіційно не мають інформації про те, скільки людей в Україні купили підроблений сертифікат чи негативний результат тесту на Covid-19 [157].

Наведене може свідчити про те, що з однієї сторони українці визначають корупцію однією з найголовніших проблем в нашій державі, а з іншої – поки, що не готові на власному прикладі й досвіді запобігати й боротися з нею.

З огляду на події повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, можливою з причин низького рівня довіри громадян України до антикорупційних інститутів та стану впровадження в нашій державі антикорупційної реформи, на наш погляд, є інформаційна війна російської федерації як складова гібридної війни, яку вона веде проти України, починаючи з 2014 року. Поширювані російською федерацією наративи про корумпованість української влади були спрямовані на погіршення іміджу України за кордоном, підживлення недовіри громадян до влади і, як наслідок, унеможливлення досягнення нашою країною європейського та євроатлантичного курсу цивілізаційного розвитку.

При цьому інститути громадянського суспільства, бізнес та міжнародні партнери на сьогодні залишаються основним рушієм антикорупційної реформи та не дозволяють нівелювати заходи із запобігання корупції, що були запровадженні в Україні, починаючи з 2014 року.

Навіть зараз, в період повномасштабної війни російської федерації проти України інститути громадянського суспільства, міжнародні партнери вказують на важливості й незворотності впровадження в Україні антикорупційної реформи та прозорого публічного управління.

Роль координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні в повоєнний період підвищиться й поготів. Зокрема, координація та комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні в повоєнний період можуть відбуватися шляхом: 1) залучення міжнародних партнерів до моніторингу цільового використання наданої Україні військової та гуманітарної допомоги; 2) залучення інститутів громадянського суспільства до моніторингу ефективного використання публічних фінансів в процесі закупівель товарів, робіт і послуг для відновлення пошкодженої агресором інфраструктури; 3) використання сучасних форм та методів комунікації спеціалізованими антикорупційними інституціями щодо залучення громадськості та бізнесу до заходів із запобігання корупції щодо виявлення, розшуку та викриття осіб,

причетних до збройної агресії російської федерації проти України, розшуку та арешту майна таких осіб.

Висновки до розділу 1

1. Питання запобігання та протидії корупції в Україні на сьогоднішній день не втратили своєї актуальності та продовжують бути предметом наукових досліджень вітчизняних вчених.

Наукові розробки українських науковців в більшості випадків антикорупційної стратегії, антикорупційної політики та становлення антикорупційних інституцій. В них антикорупційна реформа в Україні ототожнюється або з антикорупційною політикою та стратегією, або зі зміною законодавства чи створенням нових антикорупційних інституцій. На тепер, за невеликим виключенням, відсутні комплексні наукові дослідження, які б надали визначення поняття антикорупційної реформи. Також відсутні наукові дослідження щодо координації і комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

2. Предмет дисертаційного дослідження розкривається його автором, в тому числі, через надання характеристики визначенню понять антикорупційна реформа в Україні, координація антикорупційної реформи в Україні, комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні, забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Визначення складових компонент поняття предмету дисертаційного дослідження здійснювалося автором шляхом узагальнення поглядів науковців на поняття реформа, корупція, координація, комунікація, в контексті публічного управління, права, взаємовідносин суспільства і влади.

3. Запропоновано виокремити два етапи антикорупційної реформи: перший з 2014 по 2017 (закладені стратегічні, законодавчі, інституційні підвалини запобігання та протидії корупції в Україні), а другий – з 2017 й до тепер (становлення й розвиток антикорупційного законодавства та антикорупційних інституцій, розвитку та вдосконалення форм участі громадськості у заходах запобігання та протидії корупції, взаємодії із владою щодо впровадження антикорупційної реформи, підвищення України в

міжнародних рейтингах, які вимірюють стан корупції, прозорість ведення бізнесу тощо).

Досліджено стан нормативного та інституційного забезпечення впровадження антикорупційної реформи в Україні, рівень координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні протягом останніх семи років.

Об'єктивна потреба забезпечення ефективності координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні розкрита шляхом аналізу антикорупційного законодавства, діяльності антикорупційних інституцій, статистичних даних за останні сім років впровадження в Україні антикорупційної реформи.

РОЗДІЛ II. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні.

Для того щоб оцінити стан забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні та висловити пропозиції щодо удосконалення її ефективності, на нашу думку, слід дослідити інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, так як координація відбувається між суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу – інституціями в межах та у спосіб, визначених законодавством.

У зв'язку з цим під інституційним забезпеченням координації антикорупційної реформи в Україні пропонуємо розуміти систему інституцій – суб'єктів (організаційних структур), призначенням яких, згідно із законодавством, є узгодженість, впорядкування дій та взаємодія між собою та суб'єктами щодо яких вони здійснюють вплив з метою впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Узгодженість в контексті координації – погодження, зведення до відповідності діяльності суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Впорядкування дій в контексті координації – впорядкування взаємозв'язків між суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні з метою узгодження їх дій та об'єднання зусиль для вирішення спільних завдань.

Взаємодія в контексті координації – комплексна співпраця між суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Організаційну систему зв'язків, правових норм, соціально-культурних явищ, інформаційно-технічних процесів, що забезпечують діяльність інституцій,

створених для впровадження в Україні антикорупційної реформи, та забезпечують їх координацію пропонуємо вважати процесуальним забезпеченням координації антикорупційної реформи в Україні.

Слід відмітити, що на необхідність координації антикорупційної політики у державі, вказує Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [158]. Згідно з її положеннями, кожна Держава-учасниця:

розробляє, здійснює або проводить ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, чесності й непідкупності, належного управління державними справами й державним майном, прозорості й відповідальності (стаття 5);

забезпечує наявність органу або органів (у належних випадках) із запобігання корупції за допомогою таких засобів, в тому числі як здійснення нагляду та координації реалізації такої політики (стаття 6).

Конвенція наголошує на необхідності співпраці між Державами-учасницями, а також на вжиття ними дієвих заходів, спрямованих на сприяння ефективній координації між їхніми компетентними органами, службами та установами й заохочення обміну співробітниками та іншими експертами, у тому числі, за умови укладання двосторонніх договорів або досягнення домовленостей, відрядження співробітників зі зв'язків; обмін інформацією та координація адміністративних й інших заходів, які вживаються з метою своєчасного виявлення злочинів, визначених цією Конвенцією у відповідних випадках (стаття 48).

Ідеї вищевказаної Конвенції щодо необхідності координації антикорупційних інституцій під час впровадження антикорупційної реформи втілено в Законі України «Про запобігання корупції» [159].

Зважаючи на міжнародний досвід інституційного забезпечення запобігання та протидії корупції, що дозволяє у теоретичній площині виокремити такі моделі спеціалізованих антикорупційних органів: 1) багатоцільові агентства, які мають правоохоронні повноваження та превентивні функції; 2) служби боротьби проти корупції в структурі правоохоронних органів;

3) інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації дій [160, с. 119; 161, с. 7].

Аналіз інституційного забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, має враховувати особливості національної моделі суб'єктів, що здійснюють впровадження в Україні антикорупційної реформи: інституцій із запобігання корупції, розроблення політики і координації дій.

В Україні з 2014 року координацію антикорупційної політики загалом, а отже і впровадження антикорупційної реформи, здійснює Національне агентство з питань запобігання корупції, тоді як інші антикорупційні органи (НАБУ, САП) реалізують функції із запобігання та протидії корупції. Питаннями запобігання та протидії корупції, окрім спеціалізованих антикорупційних інституцій, займаються також такі правоохоронні органи як Державне бюро розслідувань, Служба безпеки України та органи Національної поліції. Крім того, для організації та здійснення заходів щодо запобігання і виявлення корупції, в державних органах та юридичних особах публічного права створені й діють уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції.

Також суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні, які беруть участь у розробці антикорупційної політики, враховуючи систему розподілу влад, є Президент України, Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України, які діють як безпосередньо, так і через утворені ними органи: Національну раду з питань антикорупційної політики (консультативно-дорадчий орган при Президентові України) та Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

До законодавчо закріплених повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції щодо координації впровадження в Україні антикорупційної реформи слід віднести:

координацію виконання Антикорупційної стратегії;

координацію виявлення корупційних ризиків у своїй діяльності органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами

місцевого самоврядування та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі під час підготовки та виконання антикорупційних програм;

координацію діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (в межах повноважень НАЗК);

координацію виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпрацю, межах своєї компетенції, з міжнародними організаціями, неурядовими організаціями іноземних держав та державними органами зарубіжних держав.

Вказані види повноважень НАЗК щодо координації в Україні антикорупційної реформи реалізуються у трьох формах: узгодженості (координація діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; координація органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо оцінки корупційних ризиків, затвердження антикорупційних програм та їх виконання), впорядкування дій (координація виконання Антикорупційної стратегії) та взаємодії (співпраця з міжнародними організаціями, неурядовими організаціями іноземних держав та державними органами зарубіжних держав у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з викривачами).

Процесуальне забезпечення координації у формі впорядкування дій суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні при підготовці проекту Антикорупційної стратегії та національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики НАЗК здійснює таким чином.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [159] Національне агентство з питань запобігання корупції розробляє та подає в установленому законом порядку проекти Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання, проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики. При цьому Уряд схвалює національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики та затверджує державну антикорупційну програму з виконання Антикорупційної

стратегії, а Парламент – проводить слухання питань щодо ситуації, пов'язаної з корупцією, та визначає (затверджує) Антикорупційну стратегію.

Розглядаючи процесуальне забезпечення координації НАЗК у формі узгодженості щодо виявлення корупційних ризиків у своїй діяльності державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та реалізації ними заходів щодо їх усунення, в тому числі, під час підготовки і виконання антикорупційних програм, слід зазначити, що у 2017 році НАЗК затвердило Методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. У ній визначено правила і процедури стосовно оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів в рамках підготовки антикорупційної програми державного органу або під час її періодичного перегляду [162]. Функції та завдання органу влади, його посадових осіб, які регламентовані законодавчими актами, та способи їх реалізації є об'єктом оцінки корупційних ризиків. Чинниками корупційного ризику є умови та причини, що стимулюють, викликають або дозволяють вчинити публічним службовцем при виконанні ним функцій держави або місцевого самоврядування діянь, які можуть призвести до скоєння корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією [162].

Оцінці корупційних ризиків передують їх ідентифікація. Під час ідентифікації досліджується (аналізується) зовнішнє та внутрішнє середовище державного органу з метою виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності державного органу. Під час ідентифікації корупційних ризиків виявляються вразливі до ризиків сфери діяльності державного органу, його окремі функції та завдання, конкретні напрями діяльності структурних підрозділів під час виконання ними функцій та завдань [162].

За критеріями ймовірності виникнення ідентифікованих корупційних ризиків та наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією здійснюється оцінка корупційних ризиків. Вказаною Методологією визначено три рівні наслідків правопорушення: високий, середній

низький. Індикаторами таких наслідків визначено: фінансові втрати органу влади, рівень відповідальності (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна), репутаційні втрати органу влади [162].

Процесуальне забезпечення координації діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (*перелік суб'єктів, в яких утворюються такі підрозділи визначений статтею 13¹ Закону України «Про запобігання корупції» – прим. авт.*) у формі узгодженості НАЗК реалізовує відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та прийнятих нормативно-правових актів, зокрема Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженого наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 № 277/21, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14.07.2021 за № 914/36536 [163].

Аналіз завдань та функцій уповноваженого підрозділу, визначених вказаним Типовим положенням, дає підстави дійти до висновку, що узгодженість як форма координації НАЗК здійснюється шляхом інформування уповноваженим підрозділом про виявлення фактів конфлікту інтересів та вжиті заходи для його врегулювання; про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій публічними службовцями; звітуванням перед НАЗК щодо своєї діяльності; інформування НАЗК у разі зміни структури, штатної чисельності, контактних даних, а також керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи). Також НАЗК здійснює методичну та методологічну допомогу в діяльності уповноважених підрозділів, встановлює для державних органів обов'язкові вимоги до мінімальної кількості штатної чисельності уповноваженого підрозділу, надає в установленому законом випадку згоду на звільнення керівника уповноваженого підрозділу державного органу за ініціативою керівника органу, в якому він створений. На вебсайті НАЗК у мережі Інтернет створений відповідний розділ «Уповноважені» [164], в якому розміщені інформаційні матеріали, покликані допомогти уповноваженим підрозділам в їх діяльності: база знань уповноважених, навчання уповноважених,

дослідження ефективності діяльності уповноважених тощо.

Процесуальне забезпечення взаємодії як форми координації антикорупційної реформи в Україні здійснюється відповідно до законів України, якими визначені повноваження та статус НАЗК та інших суб'єктів впровадження в Україні антикорупційної реформи, а також міжнародних договорів і угод, меморандумів про співпрацю.

НАЗК в процесі своєї діяльності для забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні здійснює взаємодію із Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, правоохоронними органами, органами прокуратури, а також співпрацює з викривачами.

Варто зазначити, що координація антикорупційної реформи в Україні між означеними вище суб'єктами здійснюється не лише у формі взаємодії, а й у вигляді узгодженості, впорядкування дій.

Детальніше про інших суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні та форми забезпечення їх координації антикорупційної реформи в Україні йтиметься нижче.

Хочемо повторно зазначити, що у цьому дисертаційному дослідженні мова йде про горизонтальну координацію антикорупційної реформи: в діяльності суб'єктів, «що перебувають на одному організаційному рівні системи органів влади, коли відносини між суб'єктами виникають за умови компетенційної рівності таких суб'єктів» [165, с. 132], повноваження щодо координації суб'єктів, в тій чи іншій формі, визначені нормативно-правовими актами.

Зв'язок правоохоронної функції з координацією антикорупційної реформи в Україні інституційно та процесуально забезпечений в законах та нормативно-правових актах, прийнятих на їх основі, якими визначено, що НАБУ та САП є спеціалізованими антикорупційними інституціями, до повноважень яких належить запобігання корупції, виявлення та припинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень і наділені у зв'язку з цим владними повноваженнями, в тому числі й координації.

НАБУ забезпечує координацію антикорупційної реформи в Україні у формі взаємодії, узгодженості, впорядкування дій. Згідно із Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» Бюро є державним правоохоронним органом, який попереджає і виявляє, припиняє, розслідує та розкриває корупційні правопорушення, віднесені до його підслідності, а також запобігає вчиненню нових [166].

Завданням Бюро визначено протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які становлять загрозу національній безпеці та вчинені високопосадовцями, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції.

З-поміж основних принципів діяльності НАБУ, є взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства.

Цей принцип розкривається й у повноваженнях НАБУ. НАБУ взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання покладених на нього обов'язків.

При цьому порядок і форми такої взаємодії розкритий статтями 19¹ та 19² Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [166].

Координація НАБУ з органами Служби безпеки України, внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами у формі впорядкування дій забезпечується шляхом утворення у штатних розписах центральних апаратів зазначених органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з НАБУ.

Узгодженість як форма координації НАБУ забезпечена шляхом здійснення обміну оперативною інформацією між НАБУ та органами Службою безпеки України, внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів. Вона здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів.

Умови і порядок обміну інформацією між НАБУ та органами Служби безпеки України, внутрішніх справ та іншими органами досудового

розслідування регулюються спільним нормативно-правовим актом, виданим НАБУ та відповідним органом.

Передача оперативної інформації НАБУ органам Служби безпеки України, внутрішніх справ та іншим органам досудового розслідування, можлива тільки за письмовим розпорядженням керівника відповідного підрозділу НАБУ.

Координація у формі взаємодії в процесі впровадження в Україні антикорупційної реформи реалізована НАБУ у вигляді співпраці з Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, Національним агентством з питань запобігання корупції, органами державної податкової і митної служби, органами Державної прикордонної служби, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та іншими державними органами.

Бюро також може укласти угоди (меморандуми) про співпрацю та обмін інформацією з окремими органами державної влади.

Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, Національне агентство з питань запобігання корупції, органи державного фінансового контролю в Україні, а також інші органи державної влади, що здійснюють нагляд (контроль) за дотриманням фізичними та юридичними особами законодавства, з метою запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним до підслідності Бюро, зобов'язані:

- 1) передавати НАБУ одержувану при здійсненні контрольних функцій і аналізі інформацію, що надходить, а також відомості, що можуть вказувати про вчинення кримінальних правопорушень або використовуватися для попередження і виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро;

2) за зверненням НАБУ проводити у межах своїх повноважень перевірки, ревізії та інші заходи контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами законодавства України.

На виконання вказаних вище норм Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» затверджені Порядок надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України (Наказ Міністерства фінансів України, Національного антикорупційного бюро України 29.07.2021 № 433/105 [167]); Порядок надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному антикорупційному бюро України узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів та отримання Державною службою фінансового моніторингу України інформації про хід їх розгляду (наказ Міністерства фінансів України, Національного антикорупційного бюро України 03.03.2021 № 144/32 [168]); Порядок взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук (наказ Національного антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України 24.04.2017 № 99-0/335 [169]), Порядок доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (наказ Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України 01.11.2019 № 134/19/130 [170]).

НАБУ укладені меморандуми про співпрацю та обмін інформацією: від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС та 23 реєстрів Мін'юсту [171]; від 07.08.2015 із Службою безпеки України, яким передбачено нормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення Бюро усім необхідним за для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях

(запобігання, виявлення, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійснення нових порушень) [172]; від 13.01.2017 з НАЗК, яким передбачено серед іншого, доступ Бюро до інформаційних і довідкових автоматизованих систем, реєстрів і банків даних, якими володіє НАЗК [173].

На думку Дем'янчука В.А. [174, с. 98], якщо узагальнити результати аналізу укладених НАБУ меморандумів про співпрацю та обмін інформацією, то можна визначити такі їхні принципові недоліки: 1) ці документи закріплюють лише наміри сторін про співпрацю в питаннях протидії корупції, які стосуються досить вузького кола питань, зокрема обміну інформацією між силовими відомствами; 2) вони містять лише загальні положення щодо взаємодії без детальної регламентації окремих процесуальних аспектів, строків, обов'язків сторін, а також питань відповідальності сторін за невиконання домовленостей.

Також цей науковець [174, с. 98] констатує, що:

1) активна нормотворчість у сфері взаємодії спостерігається зі сторони Бюро, і в окремих випадках НАЗК. Разом з тим Спеціалізована антикорупційна прокуратура не дуже звертає увагу на питання форм і методів співпраці з іншими антикорупційними інституціями;

2) у підписаних Бюро наказах і меморандумах відсутні механізми оцінки ефективності взаємодії між суб'єктами протидії корупції, що робить цей процес неконтрольованим;

3) існує недосконалість форм і методів взаємодії;

4) необхідно зобов'язати суб'єкти протидії корупції розробити та затвердити вдосконалену методику співпраці між ними.

Змушені не погодитись з такою позицією Дем'янчука В. А., оскільки суть меморандуму полягає в тому, щоб в загальному вигляді викласти погляди сторін, які його уклали щодо співпраці та взаємодії. Тобто меморандум є декларативним документом, а відсутність чіткої регламентації взаємодії між сторонами, на наш погляд, є більше плюсом, ніж мінусом, оскільки не обмежує НАБУ з однієї

сторони, та інші антикорупційні та правоохоронні органи – з іншої, у межах та способах взаємодії між ними.

При виконанні покладених на Бюро завдань і функцій відбувається його координація з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та Президентом України. Контроль за діяльністю Бюро здійснює комітет Верховної Ради України, до предмету відання якого віднесені питання боротьби з корупцією і організованою злочинністю, в порядку, визначеному Конституцією та Законами України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», «Про Національне антикорупційне бюро України» та іншими законами України. Крім того, Директор НАБУ щороку інформує, в тому числі, шляхом надсилання письмового звіту про свою діяльність до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з основних питань діяльності НАБУ та його підрозділів про виконання покладених завдань, додержання законодавства, прав і свобод осіб [166].

Вказана форма координації відбувається у формі узгодженості.

Основною формою координації Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в процесі впровадження в Україні антикорупційної реформи є взаємодія.

Особливості організації і діяльності САП визначені статтею 8¹ Закону України «Про прокуратуру» [175]. Проте вищевказаний Закон не визначає повноважень САП як спеціалізованої антикорупційної інституції. Такі повноваження САП передбачені в Положенні про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру [134]. Саме цим Положенням передбачено, що робота Спеціалізованої антикорупційної прокуратури організовується у взаємодії з Національним антикорупційним бюро України, правоохоронними, іншими державними органами.

САП відповідно до своїх завдань і функцій забезпечує нагляд за дотриманням законів під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень та

правопорушень, пов'язаних з корупцією Національним антикорупційним бюро України; підтримує публічне обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, що розслідувалися Національним антикорупційним бюро України; здійснює міжнародне співробітництво у межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

З наведених вище актів законодавства можна зробити висновок, що основним партнером для взаємодії при розслідуванні та підтриманні публічного обвинувачення в суді у справах про вчинення корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, для САП є НАБУ.

На діяльність САП як органу прокуратури поширюються положення Закону України «Про прокуратуру» [175]. Згідно цих положень генеральний прокурор, керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури координує правоохоронні органи відповідного рівня з питань діяльності у сфері протидії злочинності. Проведення координаційних нарад з керівництвом правоохоронних органів, де заслуховується інформація діяльність цих органів у сфері протидії злочинності — основна форма координації САП. Рішення, прийняті за результатами координаційних нарад, є обов'язковими до виконання всіма зазначеними в ньому правоохоронними органами. Порядок та інші форми координації затверджуються наказом Генерального прокурора.

Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, затверджений наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28 [176], визначає, що координація Генеральним прокурором та керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури діяльності Національного антикорупційного бюро України здійснюється з урахуванням визначених законодавством гарантій незалежності Національного антикорупційного бюро України та особливостей організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Завданнями координації є: розробка та впровадження у діяльність правоохоронних органів та органів прокуратури пріоритетів кримінально-правової політики, сучасних підходів до протидії злочинності; визначення

основних напрямів та проблем у правозастосовній і правоохоронній діяльності щодо запобігання та протидії злочинності на підставі аналізу її структури, динаміки та прогнозування тенденцій, підготовка пропозицій щодо шляхів вирішення відповідних проблем із метою сприяння у виконанні завдань кримінального провадження; розробка, узгодження і реалізація спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, причин та умов, які сприяли їх вчиненню; підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері боротьби зі злочинністю.

Основна форма координації – проведення координаційних нарад із керівниками правоохоронних органів. Координація може здійснюватися також в інших формах: проведення спільних нарад з керівництвом правоохоронних та інших державних органів; створення міжвідомчих робочих груп; спільних виїздів в регіони України для надання допомоги правоохоронним органам у протидії злочинності, проведення узгоджених дій і перевірок; обмін аналітичною інформацією з питань протидії злочинності, проведення спільних аналітичних досліджень; розробка спільних наказів, а також підготовка листів інформаційного характеру і документів організаційного та методичного спрямування; розробка і забезпечення виконання спільних планів із запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, усунення причин і умов їх вчинення; взаємне використання можливостей з підготовки і навчання кадрів, організація та проведення спільних тренінгів, семінарів, конференцій та інших заходів із метою підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури та правоохоронних органів; розробка пропозицій з питань удосконалення системи кримінальної юстиції та правового регулювання у сфері протидії злочинності; ініціювання проведення наукових досліджень у сфері протидії злочинності.

За наявності підстав керівництвом органів прокуратури за участі правоохоронних та інших державних органів відповідного рівня можуть проводитись інші узгоджені заходи в установленому законодавством порядку.

Отже, наведене вище дає підстави стверджувати про те, що координація між САП, НАБУ, іншими правоохоронними та державними органами відбувається у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Вибір форм та періодичності здійснення заходів із координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупційній злочинності забезпечується керівництвом САП з урахуванням пропозицій керівництва правоохоронних органів, а також сукупності об'єктивних чинників, які характеризують стан, структуру, динаміку злочинності, інших факторів, що впливають на вчинення корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

При цьому, хочемо зазначити, що Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності визначає основні завдання, засади, форми та процедуру координації діяльності САП лише з правоохоронними органами у сфері протидії злочинності, а тому не може бути застосований як підстава для застосування при взаємодії з такою спеціалізованою антикорупційною інституцією як Національне агентство з питань запобігання корупції.

Національна поліція України в процесі впровадження в Україні антикорупційної реформи здійснює координацію в основному у формі взаємодії.

Поліція – центральний орган виконавчої влади, який забезпечує охорону прав і свобод людини, протидіє злочинності та підтримує публічну безпеку й порядок [177; 178].

Поліція, відповідно до закону та інших нормативно-правових актів, у своїй діяльності взаємодіє з правоохоронними органами та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування.

На тепер питання взаємодії органів Національної поліції та спеціалізованих антикорупційних інституцій опосередковано врегульовані лише в Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук [169], Порядку надання Міністерством

внутрішніх справ України інформації з Єдиного державного реєстру про зареєстровані транспортні засоби та їх власників Національному агентству з питань запобігання корупції (рішення Національного агентства з питань запобігання корупції 21.08.2018 № 1843, наказ Міністерства внутрішніх справ України 21.08.2018 № 689) [179] та Меморандумом про співпрацю та обмін інформацією від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС [171].

Координація Державного бюро розслідувань в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні здійснюється у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Державне бюро розслідувань є правоохоронним органом держави, який виконує завдання, пов'язані із запобіганням і виявленням, припиненням, розкриттям та розслідуванням, віднесених до його повноважень, кримінальних правопорушень [180].

Координація Державного бюро розслідувань з органами прокуратури, Служби безпеки України, внутрішніх справ, Національним антикорупційним бюро України, у формі впорядкування дій забезпечується шляхом утворення у штатних розписах центральних апаратів зазначених органів посад для осіб, до функціональних обов'язків та повноважень яких належить взаємодія з Державним бюро розслідувань.

Узгодженість як форма координації ДБР забезпечена шляхом здійснення обміну оперативною інформацією.

Обмін оперативною інформацією щодо спільних заходів між ДБР та НАБУ, органами внутрішніх справ, Національної поліції, Служби безпеки України та з іншими державними органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, забезпечується за письмовим розпорядженням начальників відповідних підрозділів.

Умови та порядок обміну інформацією між Державним бюро розслідувань та іншими органами державної влади врегульовуються спільними нормативно-правовими актами.

Для координації у формі взаємодії ДБР має право укладати з певними державними органами угоди (меморандуми) про співпрацю та обмін інформацією або прийняти спільний нормативно-правовий акт, який передбачатиме порядок та форми співпраці.

Таким чином, Закон України «Про Державне бюро розслідувань» [180] передбачає такі форми взаємодії ДБР в залежності від суб'єктів:

1) з НАБУ, органами прокуратури (в т.ч. САП), СБУ – безпосередньо через працівників структурних підрозділів, які створюються з цією метою;

2) з НАБУ, органами Національної поліції, СБУ, в частині обміну оперативною інформацією, – за письмовим розпорядженням керівників підрозділів цих органів;

3) з іншими органами державної влади – на підставі спільних нормативно-правових актів та меморандумів про взаємодію та співпрацю відповідно.

При цьому, положення вказаного Закону не можуть бути застосовані як підстава для взаємодії з такою спеціалізованою антикорупційною інституцією як НАЗК. Для цього необхідний спільний нормативно-правовий акт, який поки що не розроблений.

Координація Служби безпеки України з іншими правоохоронними органами в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні здійснюється у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Служба безпеки України - державний орган спеціального призначення, який має правоохоронні функції та забезпечує державну безпеку України [181].

На тепер нормативно-правовими актами, якими визначено повноваження та умови координації СБУ з правоохоронними та іншими державними органами в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні є Закон України «Про Службу безпеки України», Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності [176] та Меморандум про співпрацю та

обмін інформацією від 07.08.2015 із Національним антикорупційним бюро України, яким передбачено нормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення Національного антикорупційного бюро України усім необхідним для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях (запобігання, виявлення, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійснення нових порушень) [172].

Однак вищевказані документи не можуть бути застосовані як підстава для взаємодії з такою спеціалізованою антикорупційною інституцією як НАЗК. Для цього необхідний нормативно-правовий акт, який поки що не розроблений.

Законом України «Про Кабінет Міністрів України» [182] визначено, що Кабінет Міністрів України як найвищий орган у системі органів виконавчої влади здійснює координацію діяльності цих органів, в тому числі, у сферах законності, правової політики, забезпечення прав і свобод людини і громадянина – забезпечує координацію діяльності органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції.

Кабінет Міністрів України здійснює координацію в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Хоча способи такої координації Законом України «Про Кабінет Міністрів України» [182] прямо не визначені, Кабінет Міністрів України здійснює координацію у формі узгодженості (заслуховує звіти НАБУ, НАЗК, ДБР про їх діяльність, утворює консультативно-дорадчі органи, видає обов'язкові до виконання розпорядження та постанови); у формі впорядкування дій (схвалює проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, схвалює проект Антикорупційної стратегії та затверджує державну програму з реалізації антикорупційної стратегії); у формі взаємодії (заслуховує інформацію від НАБУ, НАЗК, ДБР з основних питань їх діяльності, а також взаємодіє з державними органами в процесі розробки та погодження проектів законів та

нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Президента України з питань запобігання та протидії корупції, зокрема проекту Антикоруptionної стратегії та державної програми з її реалізації).

Президент України здійснює координацію в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Такий підхід ґрунтується, перш за все, на положеннях Конституції України як нормах прямої дії та інших законодавчих актів.

Координація у формі узгодженості забезпечується Президентом України шляхом утворення консультативно-дорадчих та інших допоміжних служб і органів; заслуховуванням звітів НАБУ, ДБР, СБУ про їх діяльність; контролю за діяльністю Служби безпеки України; права законодавчої ініціативи, підписання антикорупційних законів, прийнятих Верховною Радою України; права вето щодо прийнятих Верховною Радою України антикорупційних законів.

Координація у формі впорядкування дій забезпечується Президентом України через утворену ним Національну раду з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [183].

Відповідно до основних завдань вищевказана Національна рада: готує та подає Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії; здійснює системний аналіз стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції; готує та надає Президентові України узгоджені пропозиції щодо покращення взаємодії та координації між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції.

Також до повноважень Національної ради з питань антикорупційної політики, в тому числі, належить здійснення моніторингу та аналізу ефективності реалізації антикорупційної стратегії, внесення пропозицій щодо поліпшення взаємодії органів, відповідальних за її імплементацію; участь в підготовці для внесення на розгляд Верховної Ради України Президентом

України законопроектів у сфері запобігання і протидії корупції; підготовка пропозицій щодо законопроектів, проектів інших нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії корупції.

Координація у формі взаємодії забезпечується Президентом України шляхом заслуховування інформації з основних питань діяльності НАБУ, ДБР, СБУ про виконання ними повноважень, завдань і функцій, додержання прав і свобод людини і громадянина, вимог законодавства,. Крім того, співпраця між Президентом України та Парламентом відбувається в процесі розгляду Верховною Радою України ветоаних Президентом України законів з питань запобігання та протидії корупції та обговоренні їх при доопрацюванні зауважень та пропозицій Президента України.

Отже Президент України здійснює заходи з координації антикорупційної реформи України як безпосередньо, так і через створення консультативно-дорадчих органів, зокрема Національної ради з питань антикорупційної політики.

Верховна Рада України здійснює свої повноваження щодо координації антикорупційної реформи як безпосередньо, так і через утворені нею органи – комітети Верховної Ради України у формі узгодженості, координації дій та взаємодії.

До безпосередніх повноважень Верховної Ради, наданих їй Конституцією України слід віднести такі: право законодавчої ініціативи, прийняття законів, здійснення парламентського контролю [184].

Також Верховна Рада України визначає засади антикорупційної політики (Антикорупційну стратегію) та кожного року проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції не пізніше 01 червня [159].

Координація у формі узгодженості забезпечується Верховною Радою України шляхом утворення Комітетів; заслуховуванням звітів НАБУ, ДБР, НАЗК про їх діяльність; прийняттям антикорупційних законів; визначенням (затвердженням) Антикорупційної стратегії; проведенням парламентських

слухань з питань ситуації щодо корупції; затвердженням та оприлюдненням національної щорічної доповіді реалізації засад антикорупційної політики.

Координація у формі впорядкування дій забезпечується через Комітети Верховної Ради України.

Комітети Верховної Ради України [185] здійснюють законопроектну, організаційну та контрольну функції..

Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики утворено постановою Верховної Ради від 29.08.2019 № 19-ІХ «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» [186].

До предмета відання цього Комітету належить, в тому числі: формування антикорупційної політики; правове регулювання та організація діяльності НАБУ, НАЗК; правове регулювання та організація діяльності інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції; державний захист викривачів корупції.

Координація у формі взаємодії забезпечується Парламентом шляхом заслуховування інформації з основних питань діяльності НАБУ, ДБР, САП, НАЗК, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина. Крім того, співпраця між Парламентом, Кабінетом Міністрів України відбувається в процесі розгляду, обговорення та прийняття Верховною Радою України антикорупційних законів.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що прийнятим у 2014 році пакетом антикорупційних законів створено умови для інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні.

Координація між НАЗК, НАБУ, САП, Нацполіцією, ДБР, СБУ, КМУ, ВРУ, Президентом України, в процесі реалізації ними антикорупційної реформи в Україні, відбувається у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії.

Хоча громадянське суспільство є більше організованою формою об'єкта антикорупційної реформи, на якого спрямований її вплив, але роль

громадянського суспільства в процесі координації антикорупційної реформи в Україні не можна недооцінювати. Більш детально про показники участі громадськості в реалізації заходів антикорупційної реформи йшлося в попередньому розділі цього дисертаційного дослідження (підрозділ 1.3).

Вважаємо, що координація антикорупційної реформи в Україні відбувається між суб'єктами її впровадження та громадянським суспільством у формі взаємодії.

При цьому на даному етапі впровадження в Україні антикорупційної реформи із передбачених Законом України «Про запобігання корупції» [159] форм взаємодії, громадянське суспільство активно використовує такі: повідомлення про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів; співпраця із викривачами; взаємодія при громадському обговоренні проектів антикорупційних нормативно-правових актів, в тому числі проведення громадської антикорупційної експертизи; здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади, органів місцевого самоврядування шляхом участі представників громадськості в громадських радах та комісіях з оцінки корупційних ризиків в діяльності таких органів. Враховуючи статистичні дані [139] про діяльність НАЗК, хочемо зазначити, що під час війни НАЗК бачить одним зі своїх пріоритетів роботу із викривачами з метою виробити в свідомості українців звичку повідомляти про корупцію. З метою взаємодії та співпраці з викривачами НАЗК розробляється різноманітні інформаційно-телекомунікаційні системи (Єдиний портал повідомлень викривачів), просвітницькі заходи; органами влади та органами місцевого самоврядування створюються на вебсайтах відповідні розділи (рубрики), спеціальні телефонні лінії для повідомлень про корупцію тощо.

Протягом останніх двох років позитивним прикладом взаємодії громадськості та влади можна вважати активне залучення громадськості до обговорення проекту Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки.

Для розробки та обговорення первинної редакції проекту Антикоруупційної стратегії було долучено найкращих фахівців з 18 недержавних громадських організацій та проведено консультації з фахівцями 7 міжнародних установ, місій та дипломатичних представництв. Також до підготовки первинної редакції документа були залучені представники 38 державних органів та інших публічних інституцій. За результатами публічного обговорення проекту Антикоруупційної стратегії було проведено 8 публічних онлайн-консультацій, в якій взяло участь більше 31 000 глядачів, опрацьовано більше 1000 пропозицій громадян [139].

Також громадянське суспільство протягом останніх двох років у якості виконання функцій громадського контролю за діяльністю органів влади залучається до оцінки корупційних ризиків в діяльності таких органів. Зазвичай участь представників громадськості в оцінці корупційних ризиків відбувається через створені при таких державних органах громадських рад.

Більш детально про показники участі громадськості в реалізації антикорупційної реформи в Україні будуть розглянуті в розділі 3 цього диертаційного дослідження.

Хочемо лише резюмувати про те, що інститути громадянського суспільства наразі виступають «сторожовими псами» незворотності курсу держави на впровадження антикорупційної реформи, її адвокатами перед міжнародними партнерами України.

2.2. Критерії та фактори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», яка дала старт антикорупційній реформі, основною метою антикорупційної реформи визначено суттєве зменшення рівня корупції в Україні, зменшення витрат бюджету держави та бізнесу внаслідок корупційної діяльності, а також покращення позицій України у зарубіжних рейтингах оцінки рівня корупції.

Оцінювання ефективності координації антикорупційної реформи в Україні потребує визначення певних критеріїв.

Враховуючи визначення поняття «критерій», наведені в тлумачних словниках [187; 188], а також позиції науковців Кубаєнка А.В. [189], Тяптіна В.Д. [190], Шилина Г.В. [191], під «критерієм ефективності координації антикорупційної реформи в Україні» пропонуємо вважати мірило, ознаку або ознаки, яка (які) дозволяє (ють) оцінити рівень та якість досягнення мети координації антикорупційної реформи в Україні.

При цьому критерії ефективності відрізняються від показників ефективності тим, що останні виражають у кількісному та/або якісному вимірі ступінь досягнення критерієм визначеної мети.

Зважаючи на малу чисельність досліджень питання ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, слід звернути увагу на позицію Дем'янчука В.А., який запропонував наступну систему критеріїв оцінювання ефективності взаємодії між антикорупційними інституціями:

1) ступінь доступу до інформації, яка використовується різними суб'єктами протидії корупції (варто враховувати складність обміну відомостями, оперативність надання запитуваної інформації, обсяг наданих відомостей);

2) кількість та результативність спільно проведених спецоперацій (потребують уваги випадки дублювання повноважень, конфлікту інтересів та прорахунки в організаційних питаннях);

3) масштабність залучення спільних матеріально-технічних та інших ресурсів у процесі реалізації законодавчо визначених функцій (потрібно зважувати на слабкі та сильні сторони співпраці, аналізувати їхні наслідки);

4) стан контрольованості процесу взаємодії (йдеться про скоординованість управління співпрацею);

5) рівень довіри суспільства до запровадженої системи суб'єктів протидії корупції (слід звертати окрему увагу публікаціям ЗМІ та соціологічним дослідженням, у яких наводиться оцінка ефективності реалізації антикорупційної політики) [174].

Вважаємо, що запропоновані Дем'янчуком В. А. критерії оцінювання ефективності взаємодії між антикорупційними інституціями, можна частково

використати і як критерії оцінювання координації антикорупційної реформи в Україні за період з 2017 по 2021 рік.

Враховуючи стан інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, вважаємо, що до критеріїв ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, слід віднести:

1) кількість суб'єктів (структур), в тому числі спеціалізованих, створених (задіяних) в Україні для впровадження антикорупційної реформи в Україні;

2) наявність законодавчо закріплених повноважень таких суб'єктів (структур) щодо координації антикорупційної реформи в Україні та якість (стан, своєчасність) їх реалізації;

3) стан обміну інформацією між суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (законодавчо встановлені повноваження щодо обміну інформацією, кількість матеріалів (справ) переданих в рамках обміну інформацією);

4) кількість проведених спецоперацій правоохоронних органів за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів;

5) кількість проведених протягом року заходів за участю суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (круглих столів, нарад, конференцій, навчань тощо);

6) рівень довіри до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (збільшення кількості респондентів, що позитивно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу; зменшення кількості респондентів, що негативно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу). При цьому опитування слід проводити не тільки серед населення, а й серед експертного середовища, яке безпосередньо взаємодіє із суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (адвокати, антикорупційні уповноважені в органах державної влади, публічні особи, які декларують свої статки, тощо).

Щоб зрозуміти релевантність запропонованих нами критеріїв ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, пропонуємо надати їм кількісних значень, що дозволить відстежити індикатори ефективності координації антикорупційної реформи в Україні за цей період. Такий часовий проміжок зумовлений початком діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, які є рушієм впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Щодо першого критерію, то в Україні впровадженням антикорупційної реформи займаються такі суб'єкти (структури):

- 1) спеціалізовані суб'єкти у сфері запобігання корупції: НАЗК, НАБУ, САП;
- 2) правоохоронні органи: органи Національної поліції, Державне бюро розслідувань, Служба безпеки України;
- 3) органи державної влади: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України;
- 4) утворені Президентом України та Верховною Радою України дорадчі органи: Національна рада з питань антикорупційної політики (консультативно-дорадчий орган при Президентові України) та Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

Варто зазначити, що запроваджена внаслідок антикорупційної реформи система інституцій запобігання та протидії корупції в Україні протягом 2017-2021 років не зазнала змін, а навпаки зміцнилася.

Перевіркою на міцність спеціалізованих суб'єктів у сфері запобігання корупції, Президента України, Парламенту й Уряду щодо координації антикорупційної реформи в Україні протягом 2017-2021 років стало перезапуск НАЗК, намагання позбавити НАЗК повноважень щодо моніторингу та повних перевірок статків публічних службовців, а НАБУ та САП повноважень щодо розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Однак рішучі, узгоджені, спільні дії Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, НАЗК, НАБУ, САП за підтримки громадськості й міжнародних партнерів дозволили вийти із конституційної кризи та зберегти не тільки систему інституцій запобігання та протидії корупції в Україні,

започатковану в 2014 році, а й повноваження НАЗК, НАБУ та САП щодо запобігання та протидії корупції в Україні.

Вважаємо, що відсутність змін протягом 2017-2021 років в системі інституцій запобігання та протидії корупції в Україні свідчить про її стабільність, а відтак і ефективність такої системи в процесі координації антикорупційної реформи в Україні.

Щодо наявності повноважень суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, як другого критерію оцінки координації антикорупційної реформи, то вони законодавчо визначені. Інформація про наявність законодавчо закріплених повноважень суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу щодо координації антикорупційної реформи в Україні та якості (стан, своєчасність) їх реалізації протягом 2017-2021 років наведена в Додатку А цього дисертаційного дослідження.

Аналіз вказаної інформації свідчить про те, що ВРУ, КМУ, Президент України реалізують ці повноваження як безпосередньо, так і через утворені ними дорадчі органи. Правоохоронні органи (НАБУ, ДБР, СБУ, органи Національної поліції України) відповідно до законів, які регулюють повноваження цих органів, здійснюють між собою координацію в антикорупційній сфері у формі узгодження, впорядкування дій та взаємодії, шляхом обміну оперативною інформацією, укладення меморандумів про співпрацю, проведенням спільних тренінгів, нарад тощо. Повноваження НАЗК щодо координації антикорупційної реформи визначені в Законі України «Про запобігання корупції» та стосуються підготовки антикорупційної стратегії, національної щорічної доповіді реалізації засад антикорупційної політики; підготовки і затвердження державними органами антикорупційних програм; взаємодії з уповноваженими підрозділами органів державної влади з питань запобігання і виявлення корупції; співпраці з викривачами.

Вважаємо, що наявність у суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, повноважень щодо координації антикорупційної

реформи в Україні свідчить про якісний показник ефективності запропонованого нами критерію оцінки ефективності.

При цьому, на наш погляд, наявність законодавчо закріплених повноважень не може одразу свідчити про ефективність координації антикорупційної реформи в Україні. Для цього, на нашу думку, слід оцінити стан реалізації суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, наданих ним повноважень щодо координації антикорупційної реформи в Україні.

Аналіз інформації, наведеної в Додатку А, дає підстави стверджувати про низький рівень ефективності координації антикорупційної реформи, в процесі:

1) підготовки та затвердження Антикорупційної стратегії на 2020-2025 роки (*Україна вже сім років без Антикорупційної стратегії, строк дії останньої Антикорупційної стратегії сплив у 2017 році – прим. авт.*);

2) підготовці та затвердженні проектів Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, проведенні парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції;

3) взаємодії НАЗК та СБУ, ДБР, органів Національної поліції, САП.

У зв'язку з цим, вищевказані показники потребують вдосконалення.

Щодо третього індикатора, то повноваження щодо порядку та форм обміну інформацією між суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, встановлені як в законах України, так і в окремих нормативно-правових актах та меморандумах з цих питань. Інформація про якісні та кількісні показники виконання третього індикатора протягом 2017-2021 років наведена в Додатку Б.

Для оцінки стану обміну інформацією між суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (законодавчо встановлені повноваження щодо обміну інформацією, кількість матеріалів (справ) переданих в рамках обміну інформацією), сама по собі наявність у суб'єктів законодавчо визначених повноважень щодо обміну інформацією недостатньо. Як і в другому

критерії, для оцінки ефективності координації антикорупційної реформи суб'єктами, які її впроваджують в Україні, у формі взаємодії, слід дослідити, наскільки надані повноваження щодо обміну інформацією реалізовані суб'єктами.

Аналіз інформації, наведеної у табл. 2.2.1., наводить на висновок про те, що протягом 2017-2021 років налагодилась ефективна координація антикорупційної реформи в Україні між НАЗК, НАБУ, ДБР, органами Національної поліції у формі взаємодії, шляхом обміну інформацією та співпрацею між вказаними суб'єктами під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень, в тому числі, за результатами повної перевірки декларацій публічних службовців.

Щодо четвертого критерію, то кількість проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій правоохоронних органів за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів виглядає таким чином.

Інформація про кількість проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій НАБУ [138] за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів наведена в табл. 2.2.2.

Табл. 2.2.1

Інформація
про кількість проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій
НАБУ за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних
злочинів

Рік	Кількість осіб, яких викрито та яким повідомлено про підозру
2017	149
2018	143
2019	153
2020	201
2021	124

Інформація про кількість проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій ДБР [192] за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів наведена в табл. 2.2.2.

Табл. 2.2.2

Інформація

про кількість проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій ДБР за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів

27 листопада 2018 року ДБР розпочало свою роботу та зареєструвало перші кримінальні провадження. Процесуальне керівництво здійснює Генеральна прокуратура України, у тому числі Військова прокуратура України. У Генеральній прокуратурі України створено Департамент процесуального керівництва у кримінальних провадженнях, підслідних ДБР. Для забезпечення узгодженого проведення досудового розслідування забезпечено взаємодію з підрозділами: Національної поліції України; Служби безпеки України; Національного антикорупційного бюро України.

Рік	Кількість викритих корупційних схем/злочинних спільнот, угруповань	Кількість осіб, яким оголошено підозри у вчиненні корупційних злочинів
2018	-	610
2019	1	16
2020	24	63
2021	2	597

Щодо проведених протягом 2017-2021 років спецоперацій СБУ за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів, то:

у 2019 році співробітники СБУ викрили та припинили діяльність 6 злочинних організацій та 41 організованої злочинної групи. У результаті

протидії корупції лише у сфері державної митної справи та на державному кордоні за матеріалами СБУ засуджено 29 осіб, звільнено зі служби 24 посадовців [193];

у 2020 році та за 6 місяців 2021 року СБУ відкрило дев'ятсот вісімдесят три кримінальних провадження і оголошено підозри тисячі двомстам дев'яносто чотирьом суб'єктам корупційних злочинів. Також повідомлено про підозру трьомстам тридцяти шістьом службовим особам, а тридцять дев'ять посадовців вже засуджено. За матеріалами СБУ повідомлено про підозру ще трьомстам сорока п'яти особам, які прирівнюються до публічних службовців чи осіб, які виконують організаційно-розпорядчі обов'язки в юридичних особах приватного права, і п'ятдесят чотири такі особи вже засуджено. СБУ нейтралізувала тридцять шість організованих злочинних угруповань, в діяльності яких брали участь посадовці різних рівнів [194].

Наведені вище статистичні дані вказують на те, що діяльність правоохоронних органів (НАБУ, ДБР, СБУ) щодо успішно проведених ними спецоперацій у сфері припинення корупційної діяльності, починаючи з 2017 року й дотепер, з року в рік зростає. Це, на нашу думку вказує на ефективність координації антикорупційної реформи в Україні у формах впорядкування дій та взаємодії за четвертим, запропонованим нами критерієм ефективності.

Інформація щодо п'ятого критерію наведена в табл. 2.2.3.

Табл. 2.2.3

Інформація
про кількість проведених протягом року заходів за участю суб'єктів
(структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (круглих
столів, нарад, конференцій, навчань тощо)

Рік	Кількість заходів	Кількість осіб, яка взяла участь у заході
2016	23	140
2017	81	7509
2018	468	4013
2019	451	6201
2020	90	3515
2021	99	17143

На нашу думку такий критерій як кількість проведених протягом року спільних заходів (круглих столів, нарад, конференцій, навчань тощо) за участю суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, дозволяє оцінити ефективність координації антикорупційної реформи у формі впорядкування дій.

Аналіз інформації, наведеної в табл. 2.2.3, вказує на те, що кількість проведених протягом року заходів, починаючи з 2016 року за участю суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (круглих столів, нарад, конференцій, навчань тощо) зростає. Виключення становить 2020 рік. На наш погляд, показник 2020 року зумовлений встановленням карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

У зв'язку з цим, на нашу думку, можна констатувати, що ефективність п'ятого критерію в цілому є досить високим.

Щодо шостого критерію ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, то інформацію про рівень довіри населення до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (збільшення кількості респондентів, що позитивно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу; зменшення кількості респондентів, що негативно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу) наведена у Додатку В.

Загалом, незважаючи на запуск системи контролю за статками чиновників, запуск антикорупційної інфраструктури, збільшення кількості успішно проведених спецоперацій у сфері припинення корупційної діяльності, кількості затримань, підозр, обвинувальних актів стосовно корупціонерів, рівень довіри населення до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, залишається низьким. Цікаво, що рівень довіри до ВРУ, КМУ, Президента України лише в 2019 році мав позитивну динаміку, що зумовлено оновленням влади після дострокових виборів парламенту та виборів Президента України. Вже після виборів у 2020 році баланс довіри-недовіри (різниця між часткою тих, хто довіряє, і часткою тих, хто не довіряє) становить від'ємне значення і повернувся до показника 2016-2018 років. При цьому баланс довіри-недовіри до спеціалізованих антикорупційних інституцій залишається від'ємним з 2016 року та щороку збільшується.

Вважаємо, що шостий критерій є більш суб'єктивним з-поміж інших запропонованих нами критеріїв оцінки ефективності координації антикорупційної реформи в Україні. Це зумовлено тим, що цей критерій сформовано на результатах опитувань громадської думки, яка досить часто формується під впливом повідомлень ЗМІ, які здебільшого носять негативний характер. Наприклад скандалів, пов'язаних із діяльністю НАБУ, НАЗК, САП та їх керівниками. Також на рівень довіри населення до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу, впливає розбіжності між очікуваннями населення від впровадження в Україні антикорупційної реформи, в тому числі, стану її координації та реального стану справ. Населення України

очікує покращення життя внаслідок подолання корупції вже сьогодні, швидких посадок корупціонерів тощо. При цьому населення зовсім не звертає увагу на те, що вина особи у вчиненні корупційного злочину підлягає доведенню в суді на підставі доказів, а не голослівних звинувачень, нічим не підкріплених.

Зважаючи на мету антикорупційної реформи, визначену в Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» [131], можуть бути визначені та охарактеризовані критерії оцінки ефективності кожної з інституцій, що уповноважена здійснювати координацію антикорупційної реформи в Україні, які наведено в Додатку Г.

Варто зазначити, що запропоновані в Додатку Г критерії оцінювання координації НАЗК антикорупційної реформи в Україні у формі узгодженості, свідчать про такий поступ в цьому напрямку.

НАЗК затверджено та підтримується в актуальному стані методичні рекомендації антикорупційним уповноваженим, систематично проводяться зустрічі з антикорупційними уповноваженими органів державної влади та органів місцевого самоврядування, проведена оцінка ефективності їх діяльності та складені відповідні рейтинги за результатами 2020 року, інформація про які розміщена на вебсайті НАЗК.

За результатами кампанії з оцінки ефективності діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання корупції, НАЗК оцінило 3584 уповноважених, з них: 97 центральних органів виконавчої влади та інших державних органів; 2384 уповноважених державних підприємств, установ, організацій; 23 уповноважених обласних рад; 267 уповноважених міських та районних рад, територіальних громад, 788 уповноважених територіальних органів та районних державних адміністрацій [195].

НАЗК підтримується в актуальному стані методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності державних органів, порядок підготовки та погодження антикорупційних програм.

Також за період з 01.01.2020 по 03.02.2022 до НАЗК було подано 207 антикорупційних програм, з них НАЗК: 99 погодило, 94 не погодило; 14 перебуває на розгляді [196].

У сфері співпраці з викривачами НАЗК станом на 03.02.2022 НАЗК здійснює супровід 45 судових справ, пов'язаних із захистом прав викривачів. За період із 01.01.2020 по 03.02.2022 до НАЗК надійшло 48 нових судових справ, пов'язаних із захистом прав викривачів, з них 36 НАЗК виграло [196].

НАЗК здійснює міжнародне співробітництво шляхом співпраці з міжнародними організаціями, неурядовими організаціями іноземних держав, державними органами зарубіжних країн, а також шляхом обміну інформацією відповідно до укладених угод, меморандумів, протоколів тощо з відповідними компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями [197].

Проблемною формою координації протягом 2017-2021 років НАЗК антикорупційної реформи в Україні було впорядкування дій, пов'язаних із затвердженням Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, державної програми з її реалізації та проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики. Однак такі проблеми в координації із КМУ та ВРУ існували з причин, що не залежать від волі НАЗК.

Щодо критеріїв оцінювання координації антикорупційної реформи в Україні правоохоронними органами НАБУ, ДБР, СБУ, органами Національної поліції та САП, то вказані в Додатку Б критерії, запропоновані з урахуванням законодавчо визначених повноважень таких органів.

Аналіз критеріїв оцінки координації антикорупційної реформи в Україні правоохоронними органами НАБУ, ДБР, СБУ, органами Національної поліції та САП дає підстави стверджувати про низьку ефективність взаємодії між ними та НАЗК в процесі координації антикорупційної реформи в Україні через відсутність спільного нормативно-правового акта та/або меморандуму про співпрацю, який би визначав порядок, форми співпраці між НАБУ, ДБР, СБУ, органами Національної поліції та САП з одного боку та НАЗК – з іншого.

Аналіз критеріїв оцінки координації антикорупційної реформи в Україні з боку КМУ, ВРУ та Президента України наводить на думку про низьку ефективність такої координації під час розгляду та затвердження проектів Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, державної програми з її реалізації та проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики.

Про вказане вище йдеться в аналізі позицій України в ІСК за 2021 рік, підготовленому антикорупційною організацією Трансперенсі Інтернешнл Україна [198]. У ньому зазначено, що на показники України в рейтингу ІСК-2021 вплинуло, в тому числі й відтермінування прийняття Антикорупційної стратегії, яка б допомогла комплексно вирішити низку проблем з корупцією в Україні.

Координація виконання Антикорупційної стратегії як перший вид координаційної діяльності НАЗК обумовлена тим фактом, що Антикорупційна стратегія є засадничим державним документом, який визначає вектори вітчизняної антикорупційної політики. Закон України «Про запобігання корупції» висуває до антикорупційної стратегії вимогу про те, що вона повинна готуватися на основі аналізу ситуації щодо корупції. Перша Антикорупційна стратегія на 2014–2017 рр. [128] врахувала дані досліджень міжнародних інституцій щодо стану корупції в Україні, її рівня та поширеності, а саме: Transparency International і Міжнародної фундації виборчих систем IFES, а також рекомендації Групи держав проти корупції GRECO.

Кожний з розділів Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки визначає проблеми, виявлені за результатами аналізу правдивих даних щодо корупції та чинників, які до неї призводять, в тому числі, статистичних спостережень. Внаслідок чого виділено ризикові сфери діяльності та запропоновано заходи, спрямовані на усунення корупційних ризиків в цих сферах державного управління.

Слушною є позиція Ковальнової Т.В. [199] про те, що «при дослідженні корупції застосовувалось два види діяльності: вимірювання, яке передбачало визначення «величини» корупції, її кількісних показників за певними

індикаторами, та оцінювання, тобто визначення її якісних характеристик, висновки щодо її сутності, реальних і можливих загроз тощо. Іноді в дослідження ці види «плутають», ототожнюють».

Також Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки визначала, що оцінка її ефективності відбувається на основі:

даних щорічних досліджень стану корупції в Україні шляхом проведення статистичних спостережень та аналізу практики правозастосування антикорупційного законодавства;

визначення ступеня імплементації міжнародних стандартів у сфері антикорупційної політики.

За результатами проведення щорічних досліджень стану корупції запропоновано такі індикатори успішної реалізації Антикорупційної стратегії:

збільшення частки населення, яка негативно ставиться до проявів корупції;
зменшення частки населення, яке мало особистий досвід корупційної поведінки;

зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти проявів корупції, а також громадян, які заявили про факти корупції компетентним органам, що мали місце по відношенню до них.

Рівень імплементації міжнародних стандартів запропоновано визначати за такими індикаторами:

виконання Україною рекомендацій, запропонованих Групою держав проти корупції (GRECO), а також рекомендацій, наданих в рамках моніторингу Стамбульського плану дій з питань боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічної співпраці та розвитку, імплементація Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС у частині запобігання і протидії корупції та плану дій у рамках Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»;

покращення показників України в Індексі сприйняття корупції, що публікується міжнародною неурядовою організацією Transparency International;

здобуття Україною високого ступеня відповідності стандартам міжнародних ініціатив (ініціатив з прозорості видобувних галузей, будівельного сектору, Індексу відкритості бюджету тощо).

Антикорупційна стратегія на 2014–2017 роки визначала, що оцінка стану її виконання проводиться на підставі щорічного звіту, який є невід’ємною частиною національної доповіді щодо реалізації антикорупційної політики. Проект національної доповіді щодо реалізації антикорупційної політики подається Національним агентством з питань запобігання корупції до Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України до 1 травня року, наступного за звітним [128].

При цьому, хочемо зазначити, що дія вказаної Антикорупційної стратегії вичерпалась у 2018 році. З того часу й до червня 2022 року в державі були відсутні напрями й пріоритети щодо подальшої реалізації антикорупційної реформи в Україні.

Не зважаючи на той факт, що 2018-2021 роки вже минули, протягом останніх двох років на розгляді Верховної Ради України перебував проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки (реєстр. № 4135 від 21.09.2020), який був прийнятий лише в червні 2022 року. Автори цього законопроекту не використали в назві Закону словосполучення «антикорупційна стратегія», хоча він передбачає затвердження саме Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки. Можливо це пов’язано з тим, що Закон України «Про запобігання корупції» ототожнює ці два поняття «антикорупційна політика» і «антикорупційна стратегія».

При цьому проект Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки індикаторами ефективності її реалізації, визначає:

виконання заходів, передбачених державною антикорупційною програмою з виконання Антикорупційної стратегії;

відповідність ухвалених нормативно-правових актів, передбачених державною антикорупційною програмою з виконання Антикорупційної стратегії, найкращим світовим практикам та міжнародним стандартам;

покращення позицій України в рейтингу Індексу сприйняття корупції;
збільшення частки населення, яка негативно ставиться до проявів корупції;
зменшення частки населення, яка мала власний корупційний досвід;
зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти проявів корупції, а також громадян, які заявили про факти корупції компетентним органам, що мали місце по відношенню до них [200].

Варто зазначити, що вказані вище індикатори ефективності реалізації антикорупційної стратегії залишились й в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки.

Таким чином, проаналізувавши Антикорупційну стратегію на 2014–2017 роки та проект Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки серед критеріїв ефективності координації виконання антикорупційної стратегії хочемо виділити такі: збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів; зменшення частки населення, яке мало власний досвід корупційної поведінки; зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам; підвищення позиції України в рейтингу ІСК.

Якщо з позиціями України в міжнародних рейтингах, що вимірюють корупцію все зрозуміло: наша країна щороку покращує свої позиції в рейтингу ІСК на 1-2 позиції, то кількісні виміри індикаторів, пов'язаних із думкою населення щодо корупції дають такий результат.

Згідно з результатами дослідження Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність [156] у 2020 році в порівнянні з 2017 роком:

1) частка населення з корупційним досвідом у сферах: медицина – зменшилась на 13,9%, освітні заклади – збільшилась на 13%, правоохоронні органи – збільшилась на 32,6%, судова система – збільшилась на 33,4%, послуги енергетичних компаній – зменшилась на 7,9%, надання адміністративних послуг – зменшилась на 18,3% [201].

2) частка населення і бізнесу, що орієнтовані на викриття корупції зменшилась на 4,6%.

Отже аналіз кількісних вимірів індикаторів ефективності антикорупційної стратегії, пов'язаних із думкою населення щодо корупції, дають невтішні результати, незважаючи на створення в Україні спеціалізованих антикорупційних інституцій та надання громадськості можливості брати участь у заходах із запобігання корупції, в тому числі, запровадження інституту викривачів.

Як зазначено в Звіті за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому «Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність» [202] за змістом індикатор «Питома вага населення, що негативно ставиться до корупції» є складним і суперечливим. Він використаний як один із трьох інтегральних індикаторів і повинен засвідчити зміни в суспільних настроях під впливом реалізації антикорупційної стратегії (розділ 6 Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки»). Цей показник не може базуватись тільки на визначенні суб'єктивного ставлення до корупції – прями запитання за формулою «подобається / не подобається». Більш коректне і практично корисне уявлення про ставлення підприємців та населення до корупції може бути отримане завдяки показникам, що стосуються реальної чи потенційної відмови від корупції як способу вирішення певних проблем. Якщо ці показники розглядатимуться в сукупності, то вони стануть більш інформативними ніж просте декларування корупції як перешкоди чи просто негативного феномену.

Також є поступове підвищення позицій України в міжнародних рейтингах:

Індекс сприйняття корупції [151]: 2014 рік – 142 місце з 175 країн (26 балів зі 100), 2015 – 130 місце з 168 країн (27 балів зі 100), 2016 – 131 місце із 176 країн (29 балів зі 100), 2017 – 130 місце з 180 країн (30 балів зі 100), 2018 – 120 місце з 180 країн (32 бали зі 100), 2019 – 126 місце зі 180 країн (30 балів зі 100), 2020 – 117 місце зі 180 країн (33 бали зі 100), 2021 – 122 місце зі 180 країн (32 бали зі 100);

за Індексом економічної свободи [203] Україна в 2017 році займала 48.1 бал, у 2018 – 51.9, у 2019 – 52.3, у 2020 – 54.9, у 2021 – 56.2 бали.

в Індексі глобального врядування [204] Україна за показником контролю рівня корупції з 2014 по 2019 роки має такий рейтинг: 2014 рік – 14.9; 2015 – 14.9; 2016 – 21.15; 2017 – 22.12; 2019 – 26.44 балів.

Стратегія «Україна-2020» до факторів, що сприяють ефективному впровадженню антикорупційної реформи в Україні відносить: належну реалізацію Антикорупційної стратегії, успішне впровадження антикорупційних механізмів (декларування майна публічними особами, в тому числі чиновниками; запобігання та врегулювання конфліктів інтересів; перевірка та моніторинг способу життя та доброчесності публічних службовців), запровадження державного фінансування політичних партій, створення антикорупційної інфраструктури.

Натомість, на основі аналізу вітчизняного законодавства, в тому числі, стратегічних документів, ми вважаємо, що факторами ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, окрім наведених в Конвенції ООН проти корупції (обмін співробітниками та експертами, обмін інформацією та узгодження адміністративних та інших заходів), є:

1) інституційні (наявність спеціалізованих антикорупційних інституцій, об'єднання їх разом із іншими державними органами в систему суб'єктів (структур), які створені для забезпечення ефективного впровадження в Україні антикорупційної реформи через такі фактори як узгодження, впорядкування їх дій, взаємодія під час впровадження антикорупційної реформи в Україні);

2) процесуальні (наявність системи зв'язків та правових норм, що регулюють діяльність суб'єктів (структур), які створені для впровадження в Україні антикорупційної реформи, та забезпечують їх координацію).

2.3. Удосконалення координації антикорупційної реформи в Україні

Удосконалення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні охоплює як удосконалення інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, так і зміну підходів до критеріїв і факторів ефективності координації антикорупційної реформи в Україні.

Щодо удосконалення інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи, то, як вважають вітчизняні науковці «...конкретна робота з координації, яка потребує аналізу результатів діяльності суб'єктів, що беруть участь у запобіганні, виявленні, припиненні корупційних правопорушень, розробки методик, надання роз'яснень щодо застосування законодавства, постійного моніторингу, може бути здійснена лише за допомогою професійного, наділеного відповідними повноваженнями апарату працівників. Реальна координація – це не тільки проведення нарад і перевірок, які, звичайно, також потрібні. Але це і прийняття конкретних рішень, що мають виконуватися. Це можливе лише за умови належного унормування повноважень координатора щодо суб'єктів координації, розподілу компетенцій. Не менш важливим є і реальний, а не тільки формальний, статус координатора у системі органів виконавчої влади, повага до його особового складу з боку професійної спільноти» [205].

Національна модель організації побудови антикорупційних органів з 2014 року уособлює «інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації дій». Поряд із спеціалізованими антикорупційними інституціями (НАЗК, НАБУ, САП) питаннями запобігання і протидії корупції займаються інші суб'єкти (структури) щодо координації антикорупційної реформи в Україні: правоохоронні органи (органи Національної поліції України, СБУ, ДБР), а також КМУ, ВРУ та Президент України. До того ж у державних органах утворені підрозділи із запобігання та виявлення корупції.

Аналіз повноважень вищевказаних суб'єктів (структур) щодо координації антикорупційної реформи в Україні, визначених в законах, що регулюють їх діяльність, дає підстави вважати, що в Україні відсутній орган державної влади, який був би головним та відповідальним за координацію антикорупційної реформи в Україні. Також у діяльності більшості із цих органів координація реалізується переважно у формі взаємодії.

Аналізуючи положення Закону України «Про запобігання корупції», в частині повноважень НАЗК, можна дійти висновку про те, що НАЗК є основним органом виконавчої влади щодо формування антикорупційної політики та стратегії. По-перше, НАЗК забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, а по-друге, – до його повноважень належить: проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності у сфері запобігання та протидії корупції органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування; аналізу результатів досліджень та іншої статистичної інформації і даних стосовно ситуації щодо корупції; розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з її виконання, здійснення координації, моніторингу та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії; здійснення підготовки національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики; формування та реалізація державної антикорупційної політики, розроблення проектів актів законодавства з цих питань.

Повноваження НАЗК щодо формування та реалізації антикорупційної політики та Антикорупційної стратегії деталізовані в статті 18 Закону України «Про запобігання корупції». Вказаною статтею Закону передбачено, що антикорупційна стратегія розробляється НАЗК на основі аналізу даних про ситуацію щодо корупції та результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка розробляється НАЗК та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівник державного органу, органу місцевого самоврядування, іншого суб'єкта, визначеного виконавцем заходів державної антикорупційної програми, несе персональну відповідальність за виконання заходів державної антикорупційної програми.

Державна антикорупційна програма з виконання Антикорупційної стратегії може бути переглянута за результатами аналізу виконання визначених в ній заходів, рекомендацій та висновків парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

Хоча НАЗК й має відповідні повноваження щодо формування та реалізації антикорупційної політики та стратегії, вона не є самостійним й головним органом щодо її формування. Питання затвердження антикорупційної стратегії, та проведення щорічних парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції належить до повноважень Верховної Ради України, а затвердження Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії та схвалення щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики – Кабінету Міністрів України.

Цікаво, що питанням антикорупційної політики (стратегії) після запровадження в 2014 році антикорупційної реформи в Україні, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України приділяють недостатньо уваги.

За період з 2014 року по вересень 2021 року Верховною Радою України:

1) прийнято Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»;

2) прийнято за основу проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки;

3) 18.05.2016 та 24.05.2017 було проведено парламентські слухання про стан реалізації засад антикорупційної політики в Україні. Протягом 2018-2021 років парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції не проводились,

хоча був зареєстрований проект постанови про проведення парламентських слухань на тему: «Стан реалізації засад антикорупційної політики в Україні» (20 травня 2020 року)», який 01.09.2020 був знятий з розгляду;

3) у ВРУ також був зареєстрований проект постанови про затвердження та оприлюднення щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2016 році, який 20.03.2018 був знятий з розгляду.

Щодо Уряду, то за період з 2014 року по вересень 2021 року Кабінет Міністрів України:

1) постановою від 29.04.2015 № 265 затвердив Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки;

2) у 2019-2020 роках схвалив проекти Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики.

Враховуючи викладене, хочемо зауважити, що починаючи з 2018 року наша держава живе без антикорупційної стратегії та відповідно без державної програми з її реалізації, які є дороговказом, кінцевою метою для впровадження антикорупційної реформи в Україні на певний період (чотири роки). При цьому НАЗК, ще у вересні 2020 року направила відповідний проект на розгляд КМУ та ВРУ.

Вказане свідчить про відсутність достатньої уваги влади до питання антикорупційної політики та стратегії в нашій державі, і як наслідок до подальшого впровадження антикорупційної реформи в Україні, адже відповідно до Конституції та законів України, влада формується і реалізується в Україні українським народом, в тому числі через Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України, до повноважень яких і належить затвердження Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з реалізації Антикорупційної стратегії.

У зв'язку з цим, на наш погляд, потребує посилення ролі НАЗК у формуванні та реалізації антикорупційної політики та стратегії.

На нашу думку, посилення ролі НАЗК у забезпеченні формування та реалізації антикорупційної політики та стратегії в Україні, в тому числі, і як координатора інших суб'єктів, які займаються реалізацією в Україні антикорупційної політики та стратегії, може бути забезпечена шляхом внесення відповідних змін до законів України, а саме:

1) внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції», в частині виключення повноважень Верховної Ради України затверджувати Антикорупційну стратегію, а також затверджувати та оприлюднювати щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики. Натомість, закріпити ці повноваження за Кабінетом Міністрів України;

2) в Законі України «Про запобігання корупції» прибрати ототожнення антикорупційної політики та антикорупційної стратегії шляхом внесення змін до нього, зокрема статті 18 цього Закону;

3) оскільки в Законі України «Про запобігання корупції» тільки задекларовані повноваження НАЗК щодо координації виконання Антикорупційної стратегії та при підготовці проекту щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, необхідно деталізувати такі декларативні норми вказаного Закону, шляхом внесення до нього змін, в частині визначення НАЗК головним органом виконавчої влади щодо координації реалізації в Україні антикорупційної політики та стратегії із закріпленням за НАЗК відповідних повноважень.

Детальніше пропозиції щодо посилення ролі НАЗК у забезпеченні формування та реалізації антикорупційної політики та стратегії в Україні, в тому числі, і як координатора інших суб'єктів, які займаються реалізацією в Україні антикорупційної політики та стратегії, наведені в Додатку Д.

Вважаємо, що реалізація вказаних в Додатку Д пропозицій призведе до підвищення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, оскільки визначить відповідальний орган виконавчої влади за формування, реалізацію та координацію реалізації в Україні антикорупційної політики та

стратегії, які є дороговказом для подальшого впровадження в Україні антикорупційної реформи.

Ще одним проблемним питанням, що потребує удосконалення та призведе до підвищення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні у формі взаємодії, є відсутність спільного нормативно-правового акту (порядку, положення), яким би врегульовувались питання взаємодії НАЗК з правоохоронними органами СБУ, ДБР, НАБУ, органами Національної поліції та САП.

НАЗК відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» у разі виявлення ознак корупційних та/або пов'язаних з корупцією правопорушень затверджує обґрунтований висновок, яких надсилається іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції для відповідного реагування. Також у разі встановлення відображення у декларації недостовірних відомостей за результатами повної перевірки декларації, або виявлення ознак корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією за результатами моніторингу способу життя, НАЗК письмово повідомляє про це спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Отже при виконанні своїх повноважень НАЗК взаємодіє як зі спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції: НАБУ САП, так і з іншими правоохоронними органами: органами Національної поліції, ДБР, СБУ, до підслідності яких віднесено розслідування корупційних злочинів.

Хоча Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, затверджений наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28, визначає основні завдання, засади, форми та процедуру координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, він не може бути застосований при взаємодії правоохоронних органів із НАЗК.

У зв'язку з цим, з метою підвищення ефективності взаємодії НАЗК із спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та іншими правоохоронними органами, до підслідності яких віднесено розслідування корупційних злочинів, необхідно затвердити спільний нормативно-правовий акт,

який би визначав порядок взаємодії щодо виявлення, розслідування, припинення та покарання публічних осіб за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також за приховування статків.

Також удосконаленню ефективності координації антикорупційної реформи в Україні сприятиме подальше підвищення незалежності та спроможності спеціалізованих антикорупційних інституцій, в частині надання їм відповідних повноважень та можливостей їх реалізувати на практиці.

У своїх дослідженнях за період з 2016 по 2021 рік Трансперенсі Інтернешнл Україна [151] пропонує: створити ефективну та дієздатну систему антикорупційного правосуддя із залученням міжнародних фахівців як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів (вказане разом з ефективною роботою НАБУ та САП сприятиме активізації боротьби з корупцією, зокрема гарантуватиме ефективність перевірки електронних декларацій); посилити повноваження НАБУ/САП (надання права незалежної «прослушки» для детективів НАБУ та перезавантаження НАЗК на умовах прозорого і незалежного конкурсу); відновити репутацію САП (зміна керівництва САП: Голови та заступників за новою конкурсною процедурою); забезпечити незалежність та спроможність органів антикорупційної сфери (законодавчо передбачити операційну спроможність САП та інституційну незалежність НАБУ і ДБР, провести зовнішній аудит їх діяльності із залученням міжнародних партнерів); забезпечити незалежність та спроможність антикорупційної інфраструктури (провести прозорі та політично незаангажовані конкурси на заміщення посад керівників антикорупційних інституцій, запровадити дієву систему стримувань і противаг, з метою незалежності антикорупційної інфраструктури від адміністративного та політичного тиску).

Також проблемі посилення інституційної спроможності антикорупційних інституцій, в тому числі НАБУ та САП, приділена увага і в проекті Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році [206].

Вказаний проект визначає як проблему низьку оперативність та якість здійснення досудового розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією

кримінальних правопорушень (значна частка таких проваджень тривають роками) обумовлена надмірною складністю окремих процесуальних дій.

Серед очікуваних стратегічних результатів вирішення цієї проблеми проект Національної доповіді передбачає:

1) гарантії інституційної та операційної незалежності НАБУ та САП належно визначені та втілені на практиці, зокрема, завдяки: посиленню статусу та розширенню повноважень керівника САП та його заступників; уточнено положення законодавства щодо статусу НАБУ в системі органів державної влади (зі збереженням існуючих гарантій незалежності), а також суб'єкта призначення та звільнення Директора Національного антикорупційного бюро України відповідно до рішення Конституційного Суду України № 9-р/2020; проведено зовнішню незалежну оцінку ефективності діяльності САП та НАБУ за участю міжнародних експертів;

2) налагоджено ефективну взаємодію між Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, Національним антикорупційним бюро України та іншими державними органами (в першу чергу органами досудового розслідування, органами прокуратури, НАЗК, Державною службою фінансового моніторингу, Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) [206].

Враховуючи викладене, вважаємо, що посилення гарантій інституційної та операційної незалежності НАБУ та САП, шляхом удосконалення положень профільних законів України, які регулюють діяльність цих органів, в частині конкретизації місця НАБУ в системі органів державної влади, порядку призначення голови НАБУ, посиленню статусу та розширення повноважень керівника САП та його заступників; призначення за результатами чесного та прозорого конкурсу голови НАБУ і керівника САП та його заступників, а також проведення зовнішнього незалежного аудиту ефективності НАБУ та САП, сприятимуть удосконаленню координації впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Як було зазначено вище, в тому числі, і в попередніх розділах цього дисертаційного дослідження, Антикорупційна стратегія є своєрідним дороговказом для впровадження антикорупційної реформи в Україні, оскільки в ній визначено основні пріоритети (напрями, цілі та завдання) державної антикорупційної політики на певний період.

Дія Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки та Державної програми з реалізації Антикорупційної стратегії закінчилася 31 грудня 2017 року. Загальний рівень реалізації антикорупційних заходів, передбачених Державною програмою щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2015–2017 роки, станом на 31 грудня 2019 року становить 80 – 85%.

З 01 січня 2018 року в Україні мали набрати чинності нові Антикорупційна стратегія та державна програма з її реалізації. Однак, попри деякі зусилля НАЗК та Уряду в цьому напрямі, протягом 2018 – травні 2022 років Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки прийнята парламентом не була (*вона була прийнята ВРУ лише 20.06.2022 [200] – прим. авт*). Таким чином, в Україні понад три роки не було основного стратегічного документа у сфері запобігання та боротьби з корупцією. Навіть, починаючи з липня 2022 року, після прийняття Антикорупційної стратегії на 2021-2022 роки, вже пройшов майже рік запланованого строку її дії, державна програма з її реалізації не затверджена. За таких обставин діяльність антикорупційних інституцій у питаннях запобігання та протидії корупції може бути розбалансованою та малоефективною [207]. Також не прийняття Антикорупційної стратегії протягом 2018 – травня 2022 років призвело до відсутності системності в упровадженні антикорупційної реформи та координації дій суб'єктів, що її впроваджують, а в деяких випадках, навіть до спроб нівелювання зусиль щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні законодавчої, виконавчої влади та Президента протягом 2014-2020 років.

Саме тому одним з основних пріоритетів діяльності влади у 2021-2022 роках було координація зусиль виконавчої та законодавчої влади щодо прийняття Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, яка повинна була стати

надійним дороговказом у питаннях запобігання та протидії корупції та подальшого впровадження в Україні антикорупційної реформи.

Більше того, після прийняття Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки необхідно привести основні стратегічні і програмні документи Уряду, в тому числі, Програму його діяльності, у відповідність до цілей та пріоритетів Антикорупційної стратегії, розробити та затвердити державну програму з реалізації Антикорупційної стратегії. Також потребують приведення до прийнятої Антикорупційної стратегії антикорупційні програми державних органів з метою узгодження заходів із запобігання корупції в Україні.

Це обумовить удосконалення як переліку критеріїв оцінки, так і змістовного наповнення форм координації між суб'єктами впровадження антикорупційної реформи, зважаючи на її мету (Додаток Е).

Отже підсумовуючи викладене, можна констатувати, що в Україні відсутній головний та відповідальний орган державної влади за координацію антикорупційної реформи в Україні, а поняття «координація» в українському законодавстві зазвичай ототожнюється з поняттям «взаємодія». Також в Україні більше трьох років була відсутня Антикорупційна стратегія, яка повинна бути дороговказом для впровадження антикорупційної реформи в Україні.

У зв'язку з цим для удосконалення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, слід найближчим часом затвердити державну програму з реалізації Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, внести зміни в законодавчі акти України, в частині визначення НАЗК відповідальним та головним органом виконавчої влади за координацію антикорупційної політики та виконання завдань, визначених Антикорупційною стратегією. Крім того, необхідно уточнити статус НАБУ в системі органів виконавчої влади.

Висновки до розділу 2

1. Координація є невід'ємним елементом забезпечення ефективності впровадження антикорупційної реформи в Україні. Але координація неможлива без суб'єктів, дії яких потребують узгодження, впорядкування, взаємодії для досягнення мети. При цьому діяльність таких суб'єктів в публічному управлінні суворо регламентована: вони можуть діяти виключно в межах та у спосіб повноважень, що передбачені Конституцією та законами України.

Інституційне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні становлять суб'єкти (структури), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу. Вони є спеціальними (НАЗК, НАБУ, САП), правоохоронними (органи Національної поліції, СБУ, ДБР), органами законодавчої (ВРУ) та виконавчої влади (КМУ, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, державні органи), Президент України.

Процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні становить організаційна система зв'язків, правових норм, соціально-культурних явищ, інформаційно-технічних процесів, що забезпечують діяльність інституцій, створених для впровадження в Україні антикорупційної реформи, та які забезпечують її координацію.

Координація антикорупційної реформи в Україні відбувається у формі узгодженості, впорядкування дій та взаємодії між суб'єктами.

Громадянське суспільство, хоч і не є суб'єктом впровадження антикорупційної реформи в Україні, але є невід'ємним елементом координації антикорупційної реформи, який слідкує за непорушністю курсу держави на впровадження антикорупційної реформи та взаємодіє з державними органами та органами місцевого самоврядування в процесі реалізації заходів антикорупційної реформи в Україні.

2. Для того щоб стверджувати про ефективність чи не ефективність координації антикорупційної реформи в Україні, на нашу думку, слід визначити критерії для оцінки ефективності та фактори, що їм сприяють або заважають.

При цьому, показники ефективності координації антикорупційної реформи в Україні виражають у кількісному та/або якісному вимірі ступінь досягнення критерієм визначеної мети.

У зв'язку з цим на основі аналізу мети антикорупційної реформи в Україні, законодавчо визначених повноважень суб'єктів її впровадження та форм їх координації, запропоновані критерії ефективності координації антикорупційної реформи в Україні.

3. Ефективність координації антикорупційної реформи в Україні потребує удосконалення. Це стосується переважно удосконалення взаємодії правоохоронних органів та НАЗК у процесі впровадження в Україні антикорупційної реформи. Наявність спільного нормативно-правового акта між СБУ, ДБР, САП, НАБУ, Поліцією та НАЗК щодо порядку, умов, форм взаємодії під час виявлення, припинення, розслідування корупційних кримінальних правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності, на нашу думку, сприяло б підвищенню ефективності координації антикорупційної реформи в Україні. Також удосконаленню ефективності координації антикорупційної реформи в Україні сприяло б визначення НАЗК головним та відповідальним органом державної влади за розробку проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації.

III. КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Стан та проблеми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

З 2017 року в Україні затверджена й діє Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції [208], Комунікаційна стратегія НАЗК на 2018-2020 роки [218] та Єдині принципи зовнішньої комунікації НАБУ і САП [219].

Стратегією комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції [208] визначено, що метою реалізації цієї Стратегії є запровадження і побудова системи послідовних, комплексних і скоординованих антикорупційних комунікацій де антикорупційна реформа – ефективний інструмент протидії та запобігання корупції на побутовому, інституційному та державному рівні, а в суспільстві сформована довіра до антикорупційних ініціатив влади і зменшена толерантність до будь-яких проявів корупції. При цьому одним із принципів цієї Стратегії є зв'язок з антикорупційною реформою, який, на думку її авторів, полягає у необхідності досягнення цілей застосовувати конкретні індикатори антикорупційної діяльності державних органів, які зазначені у відповідних планах і програмах, та є вимірюваними.

Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, з метою розвитку антикорупційних комунікацій визначала також такі основні стратегічні цілі до 2020 року, як:

- 1) формування довіри до державної антикорупційної політики;
- 2) скоординованість діяльності державних органів та інших учасників антикорупційних комунікацій стосовно об'єктивного інформування суспільства щодо проведення антикорупційної реформи;

3) формування «нульової толерантності» до корупції в суспільстві через застосування масових антикорупційних комунікацій із залученням широкої аудиторії громадян, а також через ефективні комунікації державних органів.

Серед заходів, спрямованих на досягнення названих цілей Стратегія називає такі:

1) узгодженість та скоординованість антикорупційних комунікацій із визначеної тематики, загальний набір повідомлень – вироблення спільного висвітлення взаємопов'язаних подій (так звана, політика «єдиного голосу»);

2) визначення у державних органах відповідальних осіб за спілкування щодо антикорупційної тематики на регулярній основі із засобами масової інформації та іншими цільовими аудиторіями;

3) регулярний моніторинг та публічне звітування про антикорупційні ініціативи державних органів;

4) підвищення кваліфікації й навчання спеціалістів з антикорупційних комунікацій;

5) формування компетентностей щодо кризових комунікацій в антикорупційній сфері;

6) застосування комунікаційних платформ, соціальних мереж та інших сучасних телекомунікаційних інструментів;

7) упровадження практики оцінки ефективності комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції.

Водночас, незважаючи на те, що антикорупційна реформа в Україні впроваджується починаючи з 2014 року, рівень довіри до спеціалізованих антикорупційних інституцій залишається низьким, а за результатами дослідження «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність» [156] корупція у 2020 році була другою за значущістю суспільною проблемою після війни. Також у 2020 році, в порівнянні з 2017 роком, на думку населення та бізнесу, збільшився і рівень поширеності корупції у таких інституціях як НАБУ, НАЗК, органах прокуратури та Національної поліції.

Українське суспільство та влада декларують як своє негативне ставлення до корупції, так і до стану впровадження антикорупційної реформи в Україні. Скептичне ставлення суспільства до запобігання і боротьби з корупцією є однією з ключових проблем і перешкодою для віри у майбутнє без корупції та для змін у моделях поведінки громадян.

За даними соціологічних досліджень спеціально створені для запобігання корупції протягом 2015–2021 років інституції не виправдали очікувань суспільства.

Так, серед опитаних респондентів, станом на серпень 2021 року найчастіше не довіряють таким антикорупційним інституціям як НАЗК - 69,6 %, НАБУ - 69,6 % та САП - 69,3% [220].

Загалом, протягом 2016-2021 років середній рівень довіри громадян до спеціалізованих антикорупційних інституцій становить: НАЗК – 14,2%; НАБУ – 17,14 %.

Крім того, у 2020 році, в порівнянні з 2017 роком, орієнтація населення і бізнесу на викриття корупції знизилась на 4 %. Цікаво, що нейтральну (пасивну) позицію щодо викриття корупції демонструє населення – 47, 5 % (40 % у 2017 році). При цьому відсоток компаній, що демонструють нейтральну (пасивну) модель поведінки до запобігання корупції зменшується – 46,3 % (53,8 % у 2017 році).

На нашу думку, однією з передумов такої довіри є низький рівень комунікації антикорупційних органів з громадськістю. При цьому не можна недооцінювати участь громадськості в процесі реалізації антикорупційної реформи в Україні. Оскільки громадськість є важливим елементом антикорупційної системи поряд із антикорупційними органами, а їх ефективна та злагоджена взаємодія дозволить мінімізувати масштаби поширеності корупції в Україні та реалізувати в нашій державі впроваджені антикорупційною реформою заходи щодо запобігання та протидії корупції.

Отже наведені дані свідчать про те, що комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні недостатньо ефективна та потребує

удосконалення. Тому, серед проблем комунікаційної підтримки антикорупційної реформи, що негативно відображаються на її ефективності, слід виокремити такі:

- 1) її ситуативність та несистемність;
- 2) не відтворення нею повної картини того, що відбувається у сфері запобігання та боротьби з корупцією, у тому числі щодо реальних досягнень;
- 3) її незбалансованість та превалювання повідомлень переважно негативного характеру, тоді як реальні досягнення й успіхи антикорупційної реформи належним чином не висвітлюються;
- 4) формування завдяки повідомленням негативного забарвлення низького рівня підтримки суспільством антикорупційної реформи, що, у свою чергу, ставить під загрозу успішність майбутніх ініціатив, у тому числі ефективне функціонування спеціалізованих антикорупційних установ та імплементацію міжнародного досвіду в українське антикорупційне законодавство;
- 5) низький рівень обізнаності й розуміння явища корупції та особливостей антикорупційної реформи серед громадян у цілому та серед журналістів зокрема призводить до викривлення сприйняття корупції і низького рівня підтримки реформи в суспільстві.

Недосконалість антикорупційних комунікацій та низька їх ефективність констатувалася й у Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції [208], схваленої Урядом ще у 2017 році.

У цій Стратегії вказується на те, що не зважаючи на значний рівень комунікативної активності у сфері запобігання та протидії корупції, така комунікація не достатньо ефективна внаслідок наявності таких факторів:

- 1) відсутності системності та стратегічної спрямованості;
- 2) інституційних обмежень і недостатнього рівня координації антикорупційних комунікацій;
- 3) низького рівня ефективності ідентифікації та роботи з цільовими аудиторіями;
- 4) низького рівня дискусії через нерозуміння питання корупції в широкому сенсі.

Не слід забувати і про таку проблему антикорупційної комунікаційної діяльності як «інформаційні атаки» та «інформаційні скандали». НАЗК, починаючи з 2016 року піддавалося масованим інформаційним атакам, та відповідно було в центрі скандалів: 2016 рік – перенесення строків запуску реєстру декларацій чиновників, 2017 рік – відставка членів НАЗК та скандал із проблемами в роботі з реєстром декларацій чиновників. Також протягом 2016 – 2019 років керівництво НАЗК звинувачувалось в надмірних преміях та зарплатах [221; 222; 223; 224; 225; 226]. Вказане призвело до перезавантаження НАЗК у 2020 році. Відбулась зміна організації структури та прийняття рішень: колегіальність змінилась на єдиноначальність, обрано нового голову НАЗК та його заступника.

Вважаємо, що інформаційні атаки та скандали, перезавантаження НАЗК є наслідком низького рівня комунікації НАЗК з громадськістю, стейкхолдерами, міжнародними партнерами, доведення до них правильності своєї позиції та дій. НАЗК використовувало методи комунікації виключно для інформування аудиторії про свою діяльність та реалізацію повноважень щодо реалізації антикорупційної реформи. Це призвело до того, що НАЗК відставала і не встигала вчасно реагувати на звинувачення ЗМІ та громадськості щодо своєї діяльності та реалізації антикорупційної реформи в Україні.

Зважаючи на визначені нами у розділі 1 цього дисертаційного дослідження типи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, можливості громадськості та суб'єктів її реалізації відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [159] є наступними:

- 1) здійснювані виключно суб'єктами антикорупційної реформи односторонньо чи у формі діалогу із суспільством: невідкладного, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття, розміщення на офіційних веб-сайтах органів влади законопроектів та проектів інших актів законодавства, що передбачають надання переваг та пільг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого

самоврядування, з метою їх громадського обговорення; оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів влади узагальнених результатів громадського обговорення законопроектів та проектів інших актів законодавства; інформування НАЗК громадськості про здійснювані ним заходи щодо запобігання корупції, реалізацію заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до корупції у свідомості громадян; обов'язкового опублікування результатів антикорупційної експертизи нормативно-правових актів у разі виявлення в них факторів, що можуть сприяти або сприяють учиненню корупційних правопорушень;

2) здійснювані виключно суспільством односторонньо чи у формі діалогу із суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні: повідомлення про виявлені факти вчинених корупційних правопорушень та/або правопорушень, пов'язаних з корупцією; повідомлення про реальний або потенційний конфлікт інтересів представникам юридичних осіб публічного права, установ чи організацій, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний такий конфлікт інтересів, а також громадськості; замовлення та проведення громадської антикорупційної експертизи актів законодавства та проектів нормативно-правових актів; замовлення та проведення досліджень (наукових, соціологічних тощо) з питань антикорупційної тематики; вжиття заходів щодо інформування населення з питань запобігання та протидії корупції;

3) здійснювані суб'єктами впровадження антикорупційної реформи та суспільством у взаємодії: повідомлення про виявлені випадки вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією; повідомлення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, НАЗК, керівництва про потенційний конфлікт інтересів чи повідомлення іншим представникам органу, в яких були вчинені корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, або у працівників яких наявний конфлікт інтересів; запит та отримання в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», від органів державної влади, органів влади Автономної Республіки

Крим, органів місцевого самоврядування інформації про діяльність щодо запобігання корупції; за результатами антикорупційної експертизи надання пропозицій до відповідних органів, отримання від цих органів інформації про врахування наданих пропозицій; участь в парламентських слуханнях та інших заходах щодо запобігання корупції; унесення суб'єктам права законодавчої ініціативи пропозицій щодо удосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері запобігання корупції; забезпечення громадського контролю за виконанням антикорупційних законів із застосуванням таких форм контролю, які не суперечать законодавству; залучення НАЗК громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики; затвердження громадською радою звітів про діяльність НАЗК, НАБУ; здійснення НАЗК інформаційного обміну з компетентними органами зарубіжних країн та міжнародними організаціями.

Про ефективність реалізації останнього типу можливостей свідчать окремі статистичні дані. Аналіз наданої органами влади інформації щодо отриманих повідомлень про можливі корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення від працівників органів показав, що до більшості з них у 2016 році такі повідомлення не надходили. В той же час у Державній фіскальній службі України упродовж 2016 року співробітниками ГУВБ від працівників органів доходів і зборів отримано 15 повідомлень про можливі корупційні правопорушення.

В Адміністрації Державної прикордонної служби України від військовослужбовців на телефон служби «Довіра» надійшло 17 інформаційних повідомлень про можливі корупційні правопорушення.

На електронну скриньку Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у 2016 році надійшло 3 повідомлення від посадових осіб Держспецзв'язку про можливі порушення вимог (обмежень) Закону України «Про запобігання корупції» посадовими особами Держспецзв'язку та державних підприємств, що належать до сфери управління Адміністрації Держспецзв'язку.

Найбільша кількість повідомлень була отримана працівниками Національної поліції – 564 звернення громадян на неправомірні дії працівників поліції, що пов'язані з корупційними правопорушеннями [227].

Протягом 2017 року у НАЗК зареєстровано 748 повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, а також повідомлень про порушення Закону України «Про політичні партії в Україні», з них 642 надійшло через повідомлення на офіційному веб-сайті НАЗК, ще 106 – через спеціальну телефонну лінію НАЗК. При цьому 198 із загальної кількості повідомлень були анонімними [228]; у 2019 – НАЗК було зареєстровано 5 613 повідомлень щодо можливого порушення вимог зазначених вище законів [207].

Згідно інформації НАЗК, у 2020 році ним опрацьовано 2 842 звернення (запити, листи) щодо можливого порушення вимог Закону в частині внесення недостовірних даних до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та невідповідності рівня життя суб'єктів декларування відомостям, відображеним у декларації [229], у 2019 - 2 819 [230], у 2018 - 2 719 [231], у 2017 - 748 повідомлень [232].

За результатами, в тому числі, звернень (повідомлень, скарг, заяв тощо) фізичних, юридичних осіб, їх об'єднань та громадськості, НАЗК у 2020 році затвердила 245 обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 КК України [229], у 2019 році – 269 обґрунтованих висновків [230], у 2018 році – 253 обґрунтованих висновків [231], у 2017 році – 2 обґрунтовані висновки [232].

Крім цього, НАЗК у 2020 році складено 128 протоколів про адміністративні правопорушення за порушення вимог фінансового контролю [229], у 2019 році – 371 [230], у 2018 році – 310 [231], у 2017 році – 49 протоколів про адміністративні правопорушення [232].

У березні 2020 року запрацював Контакт-центр при НАЗК. У Контакт-центрі запроваджено збір, аналіз та узагальнення кількісної та якісної статистики звернень громадян. За результатами цього аналізу було прийнято рішення про

зміну підходу до обробки повідомлень про корупцію. Протягом 2020 року працівники Контакт-центру опрацювали 26 000 дзвінків.

У 2016 році до НАБУ надійшло 29 109 звернень (з них 15 787 від громадських організацій та юридичних осіб) [138]; у 2017 році – 19 022 (з них 3 978 від громадських організацій та юридичних осіб) [138]; у 2018 році – 15 152 (з них 752 від громадських організацій, 1231 юридичних осіб) [138]; у 2019 – 15 250 (з них 758 від громадських організацій та 651 юридичних осіб) [138]; у 2020 році – 17 243 (з них 866 від громадських організацій, 1081 від юридичних осіб) [138].

Така кількість звернень до НАБУ у 2016 році вказує на високий запит суспільства на боротьбу з корупцією, інтерес громадського сектору до роботи НАБУ. Після запуску восени 2016 року процесу електронного декларування публічними службовцями своїх статків, до Бюро активно почали надходити повідомлення щодо декларування завідомо недостовірних відомостей (103 повідомлень) та незаконного збагачення декларантів (74 повідомлення) [138].

Підрозділом з питань запобігання та виявлення корупції в НАБУ є Управління внутрішнього контролю. До Управління у 2018 році надійшло 584 звернення та скарги на дії працівників НАБУ.

До Генеральної інспекції Генеральної прокуратури надійшло 11 повідомлень про вчинення корупційних правопорушень працівниками органів прокуратури. До підрозділів внутрішньої безпеки Національної поліції у 2018 році надійшло 996 звернень фізичних та юридичних осіб щодо неправомірних дій працівників поліції, пов'язаних з корупційними правопорушеннями [233].

Наведене вище вказує на те, що по-перше, антикорупційним законодавством передбачена можливість та обов'язковість зворотного зв'язку між органами влади та фізичними, юридичними особами, їх об'єднаннями щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні, а по-друге, – статистичні дані свідчать про те, що існуючі форми зворотного зв'язку (звернення, запити на інформацію, телефонні гарячі лінії, скриньки, спеціальні телефонні лінії, засоби

електронної пошти для повідомлень про корупцію) з року в рік набирають популярність у громадян, юридичних осіб, громадських організацій тощо.

У контексті звернень до уповноважених органів та повідомлень про вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень, слід звернути увагу на такий важливий елемент участі та співпраці громадськості в реалізації заходів щодо запобігання корупції як заохочення населення і бізнесу до розкриття та поширення інформації про корупційні злочини. З цією метою в Україні регламентовано інститут викривачів фактів корупції, яким гарантовано державний захист від переслідування.

Хочемо погодитись із точкою зору Гладкого В.В. про те, що викривачі корупції як представники суспільства, які володіють інформацією про факти вчинення відповідного злочину (правопорушення) та можуть повідомити про це компетентні державні органи, відіграють вагомую роль у процесі запобігання та протидії корупційним злочинам та правопорушенням, пов'язаним з корупцією [234].

З іншого боку, розвиток інституту викривачів став дуже важливим запобіжником виникнення та поширення корупції в суспільстві [70], а «викривання» несправедливості й беззаконня – мирним способом виявлення незгоди з тим чи іншим станом речей, що є ознакою та гарантією демократії й плюралізму [цит. за 70].

В українській мові поняття «викривач» фактично є аналогом англійського терміна «whistleblower» – «той, що дмухає у свисток», що став широко застосовуватися на початку 1970-х років за ініціативи громадського активіста Ральфа Нейдера [235].

Вперше положення про захист державною особою, які надають допомогу у протидії та запобіганні корупції було передбачене в українському законодавстві у 2011 році в Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції». У частині першій статті 20 вказаного Закону містилась дефініція поняття «особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач)» у формулюванні: «особа, яка добросовісно (за відсутності корисливих мотивів,

мотивів неприязних стосунків, помсти, інших особистих мотивів) повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою» [236].

Внаслідок прийняття Закону України «Про запобігання корупції» з'явилося нове визначення поняття викривач – особа, яка повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою, за наявності у неї обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною [159]. Окрім цього, Закон 2014 року встановив вимоги до анонімних повідомлень, а також гарантії захисту викривачів [159].

З появою цього поняття серед науковців та громадських активістів чи представників громадських організацій виникали дискусії щодо його розуміння. Наприклад, Гладкий В.В. вважає, що «спірним у визначенні поняття «викривач» є вживання терміну «обґрунтоване переконання», адже, законодавцем не дається його визначення, зокрема, шляхом закріплення у статті 53 Закону відповідної примітки.» [234]. На думку Наконечної І.В., висловлену в 2018 році, «у Законі України «Про запобігання корупції» не вистачає єдиного, універсального визначення поняття «викривач», яке б охоплювало усіх суб'єктів, усі види розголошеної інформації та порядок захисту викривачів та/або звільнення їх від юридичної відповідальності» [70].

Верховною Радою України 17.10.2019 був прийнятий Закон України № 198-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» (далі - Закон № 198), яким було суттєво змінено підходи до визначення поняття «викривач». Відповідно до вказаного Закону викривач - фізична особа, яка за наявності в неї переконання, що інформація достовірна, повідомила про можливі факти вчинених іншою особою корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, якщо така інформація стала відома їй у зв'язку з її професійною, трудовою, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності [237].

При цьому, законодавець відійшов від своєї попередньої позиції, закріпленої в Законі України «Про запобігання корупції» у 2014 році стосовно наявності в

особи саме «обґрунтованого переконання», що інформація, яку повідомляє викривач про порушення вимог цього Закону іншою особою, є достовірною.

У запропонованому визначенні терміну «викривач» законодавець зупинився на вимозі, щоб особа була лише переконана в тому, що інформація, яку вона повідомляє про корупційне правопорушення була достовірною. Відтак з 01.01.2020 особам не потрібно аргументувати, наводити певні факти в підтримку своїх тверджень (переконань), зазначених у повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою.

Також, якщо детальніше проаналізувати дефініцію терміну «викривач», наведену в Законі № 198, то можна дійти до висновку про те, що існує причинно-наслідковий зв'язок між повідомленням фізичною особою про корупцію, та тим, що повідомлена інформація, повинна бути отримана такою фізичною особою внаслідок її професійної, трудової, господарської, наукової, громадської діяльності, проходження нею служби або навчання. Визначення слова «діяльність» наведено в Сучасному академічному тлумачному словнику української мови, а саме: «праця, дії людей у якій-небудь галузі» [238].

Хоча, наведений в Законі № 198 термін «викривач» виключає можливість повідомлення особою пліток, припущень, надуманих суджень, не пов'язаних з діяльністю викривача в певній галузі (науковій, професійній, трудовій, господарській), однак такий термін обмежив коло суб'єктів (осіб) виключно до фізичних осіб.

Також Закон № 198, посилив гарантії захисту викривачів.

Тепер у разі наявності загрози життю, здоров'ю та майну, житлу викривачів та/або їх близьких осіб внаслідок повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону до них правоохоронними органами можуть бути застосовані організаційно-технічні, правові та інші заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», які спрямовані на захист від протиправних посягань.

Викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу» для захисту прав та представництва своїх інтересів, або залучити адвоката самостійно [237].

Процесуальні гарантії викривачам з боку НАЗК встановлені частиною третьою статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» [237].

Крім того, Законом № 198 запроваджено матеріальні стимули для викриття корупції. У разі повідомлення викривачем про корупційний злочин, активне сприяння в його розкритті, у разі якщо розмір предмета злочину в грошовому еквіваленті або завдані державі збитки від такого злочину в п'ять тисяч (*станом на перше півріччя 2022 року – 12 405 000 грн – прим. авт*) і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць, встановленого законом для працездатних осіб на час вчинення злочину, викривачу виплачується винагорода у вигляді 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або від завданих державі збитків після ухвалення судом обвинувального вироку, але не більше трьох тисяч мінімальних заробітних плат, встановлених на час вчинення злочину.

При цьому, суд, який ухвалюватиме вирок, визначатиме конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті викривачу, з урахуванням таких критеріїв:

- 1) персональність інформації;
- 2) важливість інформації.

У випадку невідповідності хоча б одному із вищевказаних критеріїв суд повинен прийняти мотивоване рішення про відмову у виплаті винагороди викривачу, а викривач може оскаржити таке судове рішення в межах, що стосуються його інтересів, пов'язаних із вирішенням питання виплати йому винагороди як викривачу [237].

Не можна також оминати увагою ще одну новелу, запропоновану Законом № 198. З 01.01.2020 викривач тепер не несе юридичної відповідальності за свої повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Не несе викривач відповідальності й за поширення

зазначеної у повідомленні інформації, не дивлячись на можливе порушення таким повідомленням цивільних, службових, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань викривача. Навіть більше, викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за моральну та/або майнову шкоду, заподіяну у зв'язку із здійсненням ним повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», крім випадків здійснення ним завідомо неправдивого повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації ця інформація спростовується викривачем у порядку, визначеному Цивільним кодексом України [237].

При цьому, законодавець не дає визначення або, хоча б, критеріїв, за якими можна оцінити поняття «завідомо неправдиве повідомлення» та «неумисне повідомлення». У зв'язку з цим, на нашу думку, запровадження вищевказаних новел, з однієї сторони дає карт-бланш фізичним особам викривати корупціонерів, а з іншої сторони запроваджує безкарність для недобросовісних осіб, які під приводом викриття корупції, можуть зловживати власним інтересом.

Задля запобігання таким випадкам, можна погодитись із твердженням Наконечної І.В. про те, «що в Україні варто провести значну просвітницьку роботу, спрямовану на підвищення потенціалу громадянського суспільства, зокрема стосовно активної безпосередньої участі громадян у викритті правопорушень, яка, можливо, триватиме не один рік» [70]. При цьому, на нашу думку, така просвітницька діяльність повинна проводитись не тільки владою, а й інститутами громадянського суспільства, і бути зосереджена саме на тому, що викриття корупції, не повинно переслідувати корисливі мотиви особи викривача та/або бути результатом вирішення його (викривача) власних інтересів чи зведення рахунків.

Слід зазначити, що прийняття Закону № 198 по різному оцінюється як депутатами, так і громадськими активістами. Проте існує згода в тому, що його прийняття було необхідним, а також, як зазначила заступниця голови комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики Галина Янченко під

час виступу у парламенті, що «він важливий для «формування культури відповідальних громадян, які готові повідомляти про факти корупції» [239].

Також в Україні на сьогодні вже існує прецедент ефективної участі неурядових організацій у формуванні та впровадженні антикорупційної реформи в Україні. Йдеться про Реанімаційний пакет реформ, який об'єднав понад 150 експертів із громадських організацій, аналітичних центрів та бізнесу, серед яких: активісти коаліції громадських організацій «Новий Громадянин» та Громадського сектора Євромайдану. Метою діяльності ініціативи є взаємодія з органами державної влади у розробці та реалізації низки реформ щодо реформування системи державного управління та подолання корупції [69].

Крім того, активними учасниками впровадження антикорупційної реформи в Україні є такі організації як Трансперенсі Інтернешнл Україна, Центр протидії корупції, Центр політичних студій та аналітики «Ейдос», громадський рух «ЧЕСНО», Центр політико-правових реформ.

У травні 2018 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова проведено Загальнонаціональне опитування населення України в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Цікаво, що згідно з опитуванням серед активних борців з корупцією 26% респондентів назвали ЗМІ та журналістів (у 2017 році – 26%), 18% – антикорупційні громадські організації (у 2017 році – 21%), 11% – НАБУ (у 2017 році – 24%), 10,5% – саме населення [240].

Така тенденція продовжилась і в 2021 році. Згідно дослідження проведеного USAID «Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення» громадяни (67,0%), засоби масової інформації (41,7%) та громадські організації (39,7%) найбільше хочуть подолати корупцію. При цьому кількість громадян, що покладають відповідальність за протидію корупції на спеціалізовані антикорупційні органи, також зросла: НАБУ – 16% у 2015 році, 19,8% у 2018 році та 26,2% у 2021 році; САП – 15,2% у 2018 році та 23,4% у 2021 році;

НАЗК – 11,5% у 2018 році та 16,9% у 2021 році. Вищий антикорупційний суд вказали 26,3% респондентів у 2021 році [241].

Ще одним напрямом участі громадськості в реалізації заходів антикорупційної реформи в Україні є їх взаємодія з органами державної влади в процесі затвердження антикорупційних програм таких органів, а саме при оцінці корупційних ризиків в діяльності органів влади.

Інформація про кількість антикорупційних програм міністерств, інших державних органів, що надійшли на погодження до НАЗК [229; 230; 231; 232; 242], а також стан їх погодження, наведена в табл. 3.1.1.

Табл.3.1.1

Інформація

про кількість антикорупційних програм міністерств, інших державних органів, що надійшли на погодження до НАЗК, а також стан їх погодження

Рік	Надійшло	Погоджено	Не погоджено
2017	121	109	11
2018	128	111	12
2019	99	88	11
2020	166	122	44
2021	207	99	94

У 97 % цих органів створено комісії з оцінки корупційних ризиків, у решти – діяльність з оцінки корупційних ризиків здійснювалася уповноваженим підрозділом (особою) з питань запобігання та виявлення корупції [233].

Оцінка корупційних ризиків у діяльності державних органів здійснювалася відповідно до вимог Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади [162]. При цьому, Методологія визначає, що оцінка корупційних ризиків проводиться комісією з оцінки корупційних ризиків державного органу,

до складу якої повинні входити, в тому числі, представники громадянського суспільства та експерти, які знають внутрішнє і зовнішнє середовище державного органу, і мають досвід роботи у сфері його діяльності (за згодою) [162].

Отже, з наведеного можна дійти висновку про те, що у більшості випадків громадськість залучена до процесу оцінки корупційних ризиків державних органів.

Однак, як констатують експерти Центру політико-правових реформ, консультації з громадськістю є формальними, а вироблені рекомендації майже ніколи не враховуються розробниками програм [243].

Таку точку зору експертів підтримує й НАЗК, яке зазначає, що здійснення всіх заходів та дій під час підготовки антикорупційних програм повинно відбуватися із залученням представників громадськості та експертів, які володіють теоретичними та практичними знаннями і навичками про особливості роботи державного органу та сферу його регулювання [206]. Утім, в окремих випадках підготовка антикорупційних програм здійснювалася із формальним залученням представників громадськості та експертного середовища, а подекуди взагалі без такого залучення [206]. НАЗК констатує, що основний потенціал антикорупційних програм ще залишається нереалізованим [206]. У зв'язку з цим НАЗК рекомендує державним органам забезпечити належний процес підготовки антикорупційних програм на основі ефективної оцінки корупційних ризиків не лише у внутрішній діяльності органів, а й у сферах діяльності, у яких державні органи забезпечують формування чи реалізують державну політику, залучивши до цього процесу провідних представників громадськості та експертного середовища [206].

Крім того, громадськість долучилась і до допомоги уповноваженим особам (підрозділам) з питань запобігання та виявлення корупції. Центр політичних студій та аналітики «Ейдос» розробив у вересні 2018 року посібник для уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, в якому описується правовий статус Уповноваженого підрозділу, гарантії

незалежності Уповноваженого підрозділу, оцінка корупційних ризиків, участь у підготовці Антикорупційної програми, основні заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, моніторинг і контроль за здійсненням антикорупційних заходів, навчання працівників, надання консультацій та роз'яснень і багато іншого [243].

Зважаючи на те, що «наявність розвинутого громадянського суспільства є визначною рисою будь-якої демократичної правової держави, особливо щодо реалізації антикорупційної політики» [152], то слід відмітити, що стратегічні та програмні документи України невід'ємним елементом впровадження антикорупційної реформи в Україні у майбутньому вбачають громадянське суспільство у його взаємодії із суб'єктами впровадження антикорупційної реформи, тобто третій тип комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Антикорупційна стратегія у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики протягом 2014 - 2017 років ставила за мету запровадити в Україні систему прийняття рішень щодо антикорупційної політики на підставі аналізу результатів правдивих даних про стан справ щодо корупції та чинників, які до неї призводять, а також моніторинг (із залученням громадянського суспільства) виконання таких рішень НАЗК, їх вплив на стан справ у сфері запобігання і протидії корупції, а також формування підтримки суспільства у подоланні корупції.

У проєкті Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки [200] також зазначено про те, що державна антикорупційна політика не завжди ґрунтується на повних, об'єктивних та достовірних даних. Зусилля різних державних органів, органів місцевого самоврядування та громадськості недостатньо скоординовані. Як наслідок проєктом вказаної Антикорупційної стратегії для вирішення такої проблеми пропонується до розробки і моніторингу виконання антикорупційних програм та інших програмних документів в антикорупційній сфері органів державної влади, органів місцевого самоврядування й інших

публічних інституцій долучати громадськість, з метою подолання та упередження корупційних практик у публічному секторі.

Таким чином, сучасний стан нормативно-правової бази України дає можливість здійснювати ефективну комунікаційну підтримку антикорупційної реформи в Україні. Хоча, при цьому, спостерігається дисонанс: соціологічні дослідження свідчать про високий рівень недовіри до новостворених антикорупційних інституцій, в той же час статистичні дані вказують на значну кількість звернень та повідомлень до суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні.

3.2. Форми та методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

Комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні здійснюється із застосуванням сучасних загальноприйнятих форм і методів комунікації. Незважаючи на те, що Карпчук Н.П. та Юськів Б.М. ці форми та методи комунікації називають низкою запроваджених і контрольованих каналів інтеракції, відносячи до них конференції, семінари, прес-конференції, брифінги, брошури, листівки, електронні бюлетені, прямі телефонні лінії, спеціальні події, реалізація проектів, програм, е-петиції, референдуми) [106], ми будемо застосовувати більш розповсюджені у наукових дослідженнях терміни «форми» і «методи».

Аналіз Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, Комунікаційної стратегії НАЗК на 2018-2020 роки [208] та Єдиних принципів зовнішньої комунікації НАБУ та САП, а також наукові доробки вітчизняних та зарубіжних вчених Гельмуса Т., Глена Р.В., Драгомирецької Н.М., Пауля К., Карпчук Н.П., Харрінгтона Дж., Юськіва Б.М. та інших свідчать, що комунікація щодо підтримки антикорупційної реформи в Україні здійснюється у таких формах як:

внутрішні (власні): офіційні веб-сайти органів влади, офіційні FB-сторінки, особисті зустрічі керівництва державних органів, друковані матеріали, e-mail-розсилка, канал на YouTube, мікроблог Twitter;

зовнішні: друковані ЗМІ, інтернет, ТБ, радіо, соціальна реклама, участь у заходах (організованих як спеціалізованими антикорупційними інституціями, так і третіми сторонами).

Комунікація щодо підтримки антикорупційної реформи в Україні здійснюється за допомогою таких методів комунікації: брифінги, прес-релізи, інтерв'ю, PR та маркетингу, просвітницькі заходи (освітні програми, круглі столи, семінари), соціальні мережі, інформаційні кампанії.

При цьому Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції [208] робить наголос на розвитку зовнішніх форм антикорупційних комунікацій із використанням таких методів комунікації як телебачення, радіо, друковані видання та новини в Інтернеті; на регулярній основі спілкування із засобами масової інформації; застосування соціальних мереж, комунікаційних майданчиків та інших сучасних телекомунікаційних технологій та інструментів.

Ефективність форм і методів комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, що використовувались протягом 2018-2021 років і продовжують використовуватись спробуємо дослідити та проаналізувати нижче на прикладі спеціалізованих антикорупційних інституцій НАЗК та НАБУ.

Інформація про кількість проведених НАЗК протягом 2018-2021 років [206; 230; 244] заходів щодо комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні наведена в таблиці 3.2.1.

Табл. 3.2.1.

Інформація
про кількість проведених НАЗК протягом 2018-2021 років заходів
щодо комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

Назва заходу	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Прес-конференції, брифінги	4	1	3	6
Інтерв'ю	4	4	4	8
Семінари, тренінги	8	12	9	37
Круглі столи	4	1	9	-
Аудиторія за кількістю вподобань у соціальній мережі Facebook	20410	26500	-	42000
Кількість інформаційних матеріалів, розміщених у рубриці «Новини» офіційного вебсайту	519	448	489	526

Аналізуючи дані, наведені в табл. 3.2.1, можна дійти до висновків про те, що НАЗК у своїй діяльності щодо комунікаційної підтримки антикорупційної підтримки антикорупційної реформи в Україні протягом останніх років зорієнтована на просвітницьких заходах та соціальних мережах як методах комунікації. Також протягом 2020-2021 років НАЗК ведеться робота щодо розвитку таких методів комунікації як прес-релізи, брифінги та інтерв'ю. Однак їх кількість поки що не значна і стосується, переважно звіту про діяльність НАЗК у певних напрямках: кампанії декларування [245; 246], захисту викривачів [247], антикорупційної стратегії [248], річниць перебування на посаді [249] тощо.

Ще одним напрямком, який розвивало НАЗК у 2020-2021 роках, є просвітницькі заходи. У 2020 році НАЗК організовано серію публічних онлайн-обговорень Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, запущено Школу доброчесності НАЗК для громадських активістів [229].

У 2021 році НАЗК: запущено онлайн курси «Просто про е-декларування», «Зрозуміло про конфлікт інтересів», запущено навчально-просвітницький серіал «Конфлікт інтересів»; проведено 22 тренінги за темою електронного декларування, 15 тренінгів за темою конфлікту інтересів [250].

Щодо НАБУ, то ця спеціалізована антикорупційна інституція затвердила Єдині принципи зовнішньої комунікації [219], які використовуються під час підготовки та опублікування офіційної інформації про досудові розслідування і нагляд за додержанням законодавства при здійсненні досудового розслідування (далі – офіційна інформація). Ці принципи поширюються на зазначені нижче форми офіційної інформації такі як: випуск і розповсюдження інформаційних бюлетенів, збірників, заяв, прес-релізів, роз'яснень, звітів, оглядів, коментарів (експрес-інформації) тощо; організація брифінгів, прес-конференцій, інтерв'ю за участі керівництва та фахівців відомств для представників українських й іноземних засобів масової інформації; участь у телепередачах і радіоефірах, підготовка телеефірів і радіопередач; оприлюднення інфографічних схем корупційних злочинів; повідомлення на офіційних сторінках соціальних мереж; фото- і відеоматеріали, які стосуються проведення досудового розслідування; інші форми розповсюдження офіційної інформації, які не суперечать чинному законодавству України.

Інформація про кількість проведених НАБУ протягом 2018-2021 років [138] заходів щодо комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні наведена в табл. 3.2.2.

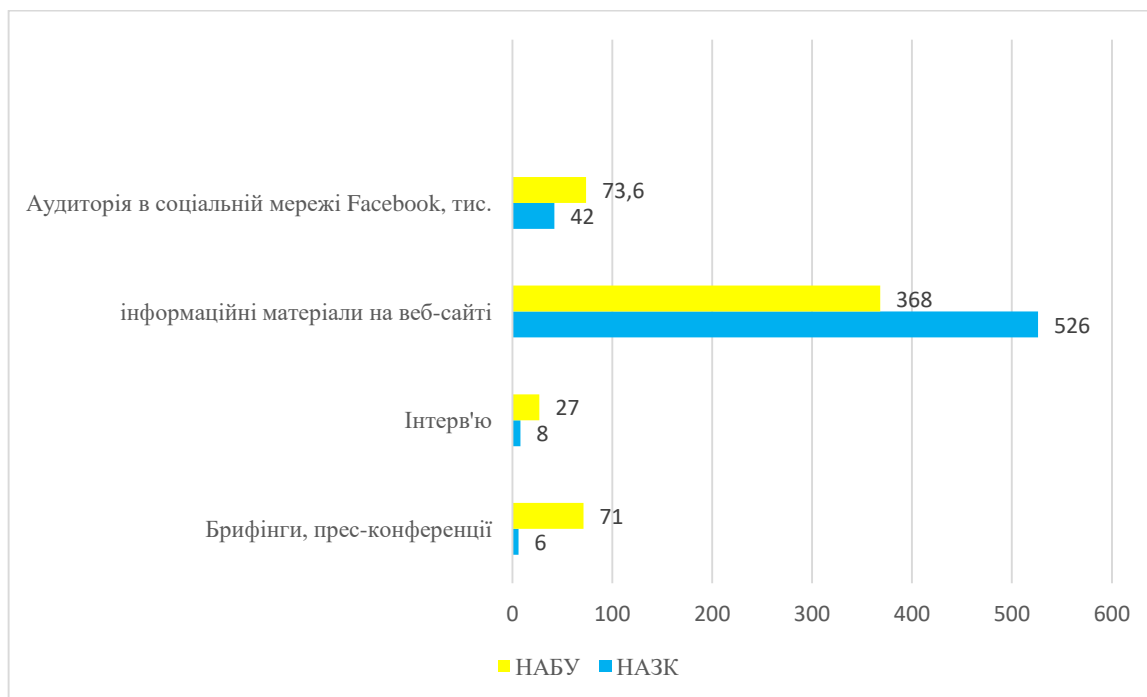
Табл. 3.2.2.

Інформація
про кількість проведених НАБУ протягом 2018-2021 років заходів
щодо комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

Назва заходу	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Брифінги, прес-конференції	33	88	59	71
Інтерв'ю	59	45	5	27
Аудиторія за кількістю вподобань у соціальній мережі Facebook	66900	67643	-	73 646
Семінари, конференції, тренінги	6	7	42	56
Публікації та інформаційні повідомлення на вебсайті	173	161	265	368
Відповіді та коментарі для ЗМІ	954	831	463	319

Аналіз даних, наведених в табл. 3.2.2, наводить на думку про те, що НАБУ, також як і НАЗК, зосереджене на таких методах комунікації як просвітницькі заходи та соціальні мережі. Крім того, НАБУ приділяє увагу розвитку власного веб-сайту, шляхом публікації на ньому різноманітних матеріалів. З року в рік кількість таких публікацій зростає. При цьому спостерігається тенденція до зменшення уваги з боку НАБУ до таких методів комунікації як прес-релізи, інтерв'ю, прес-конференції. Їх кількість зменшується кожного року.

Інформація про співвідношення показників діяльності НАЗК та НАБУ у сфері комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні наведено на малюнку 2.1.

Мал. 2.1. Співвідношення показників за 2021 рік у діяльності НАБУ та НАЗК у сфері комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

Джерело: складено автором самостійно.

Вищевказані статистичні дані про комунікаційну діяльність спеціалізованих антикорупційних інституцій свідчать про те, що НАБУ більш потужно комунікує з громадськістю та ЗМІ, краще представлений медійно, а його методи комунікації краще використовуються, ніж НАЗК.

3.3. Удосконалення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні

Комунікація влади із суспільством, стейкхолдерами, міжнародними партнерами є важливим елементом у просуванні та підтримці антикорупційної реформи. Адже внаслідок комунікації влада не тільки може донести до суспільства цілі, мету, шляхи реалізації антикорупційної реформи в Україні, але й почути думку громадськості у відповідь на свої дії на шляху впровадження реформи. Зворотній зв'язок дозволяє, з одного боку – громадянам, інститутам

громадянського суспільства реалізувати своє конституційне право на участь в управлінні державними справами безпосередньо, а з іншого – можливість влади відкоригувати цілі, завдання та дії щодо впровадження антикорупційної реформи в залежності від суспільного запиту та реакції суспільства на антикорупційну реформу. Як наслідок досягається консенсус між владою та суспільством у впровадженні антикорупційної реформи в Україні та її підтримка.

Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції [208] визначає, що ефективні антикорупційні комунікації та донесення до суспільства перевіреної інформації сприятиме позитивним змінам у довгостроковій перспективі, а саме: у несприйнятті населенням проявів корупції та у моделях поведінки у випадках, коли громадянин стикається з проявами корупції.

Аналіз результатів стану справ щодо комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні дає можливість запропонувати заходи щодо вдосконалення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, оскільки «...успіх переважної більшості змін у політичному, економічному та соціальному житті безпосередньо залежить від підтримки реформ як населенням у цілому, так і його конкретними групами» [105]. При цьому, «...з метою зниження ризику поширення антиреформаторських і популістських настроїв необхідно враховувати основні претензії громадян до процесу й наслідків політики реформ» [104].

І, перш за все, мова має йти про удосконалення комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні уповноваженими суб'єктами публічної влади. Оскільки підтримка реформ «...є наслідком довготривалої, кропіткої та спланованої роботи з комунікаціями держави із суспільством», то «...комунікаційна діяльність повинна бути організованою, спланованою й орієнтованою на підтримку довгострокових стратегічних цілей відповідного державного органу» [105].

Як слушно зазначає Сивак Т.В. «...стратегічні комунікації є невід'ємною частиною управлінського процесу, одним із принципів публічного управління, інструментом формування довіри до дій Уряду, в цілому, та окремих міністерств,

зокрема, єдиний спосіб досягнути розуміння і, як результат – отримати підтримку реформ громадянами і суспільством» [104].

Дійсно, в наш час процес реформування публічного управління майже унеможлиблюється за умов недосконалості або відсутності на державному рівні стратегії комунікацій щодо впровадження реформ, в нашому випадку, антикорупційної реформи в Україні.

Для досягнення мети реформи та її підтримки слід сформулювати і навести обґрунтовані і переконливі політичні, економічні, соціальні аргументи на користь антикорупційної реформи в Україні. Саме це, на наш погляд, і дозволить зробити стратегія комунікацій у сфері впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Якщо при прийнятті державної стратегії комунікацій не застосовувався підхід визначення групи її підтримки (або опозиції) шляхом роботи з торгово-промисловими палатами, науковими спільнотами, бізнес-асоціаціями, профспілками, групами споживачів та неурядовими організаціями тощо з метою формування альянсу на підтримку програми реформи ще до початку безпосередньої комунікації, така стратегія не може бути успішною [107].

Також, на наш погляд, успіх стратегії комунікації визначається наявністю форм і методів комунікації, комунікаційних технологій, здатних забезпечити досягнення такою комунікаційною стратегією мети.

Відсутність ефективних та креативних комунікаційних технологій у діяльності органів державної влади призводить до поширення чуток, що блокує у майбутньому ефективну подачу правдивої й ефективної інформації; браку чіткого узгодження комунікативної взаємодії структурних підрозділів органів державної влади у сфері стратегічної комунікації; не достатнього залучення вузькопрофесійних спеціалістів для реалізації спеціальних комунікативних заходів; відсутності методики оцінки контент-аналізу, діагностики та оцінки громадської думки щодо підтримки чи не підтримки реалізації відповідної реформи [108].

Прикметно, що Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки не передбачала наявності на державному рівні стратегії комунікацій щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні. Проте одним із кроків для подальшого впровадження в Україні антикорупційної реформи протягом 2014-2017 років ця Антикорупційна стратегія [128] визначила формування в суспільстві ідей нетерпимості до корупції із реалізацією таких заходів:

1) ухвалити у співпраці з інститутами громадянського суспільства план заходів, зорієнтований на різні вікові та соціальні групи населення і спрямований на комплексне вирішення проблеми толерантного ставлення суспільства до корупційних проявів, передбачивши, зокрема:

регулярне проведення інформаційних кампаній, орієнтованих на формування у населення психологічних патернів щодо несприйняття корупції як способу вирішення проблеми;

підвищення рівня правової свідомості у населення, зокрема щодо обізнаності громадян стосовно своїх прав та свобод, порядку і умов їх реалізації та правових способів захисту;

роз'яснення найважливіших антикорупційних заходів, що реалізуються в нашій державі, норм і положень законодавства і сфері запобігання та протидії корупції, зокрема в частині визначення видів і форм корупційної поведінки;

запровадження систематичного проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки у тих чи інших ситуаціях, пов'язаних з можливими корупційними ризиками;

започаткування та розвитку культури повідомлення про факти вчинення корупційних правопорушень спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції;

подолання пасивної поведінки суспільства щодо протидії корупції, залучення широких суспільних мас до активної участі в антикорупційній діяльності.

Натомість у проекті Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки її розробники приділили увагу необхідності комунікаційної підтримки

антикорупційної реформи, зокрема підвищенню її ефективності. У розділі 2 вказаного проекту Антикорупційної стратегії [200] вказано про необхідність підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції, в тому числі, шляхом формування негативного ставлення до корупції, як одного із напрямів впровадження протягом 2021 – 2025 років антикорупційної реформи в Україні. Цей напрям обумовлений такою проблемою як відсутність об'єктивного відображення в суспільстві ситуації із запобігання та протидії корупції в Україні, що призводить до викривлення сприйняття населенням причин і умов корупції, її рівня, ефективності діяльності антикорупційних інституцій.

Вирішення вказаної проблеми, на думку розробників проекту Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки [200], може бути досягнуто шляхом:

1) оновлення стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції; забезпечення регулярної актуалізації її змісту з урахуванням аналізу ефективності проведених комунікаційних кампаній; забезпечення належної організаційно-правового та фінансового підґрунтя для скоординованих дій з її виконання;

2) створення умов для володіння громадянами об'єктивною та повною інформацією про корупцію в нашій державі, її причини і умови, стан та динаміку, систему антикорупційних інституцій, розподіл повноважень між ними, а також про ефективність різних органів державної влади у питаннях запобігання та протидії корупції, про можливість та способи взаємодії громадськості з антикорупційними інституціями щодо повідомлень про корупцію та форм і методів громадського контролю.

Хочемо відмітити, що Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки і Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки передбачають налагодження комунікації з громадянами, інститутами громадянського суспільства, з метою формування ідеї нетерпимості та негативного ставлення до корупції. При цьому, у вказаних стратегічних документах не йде мова про налагодження комунікацій

щодо підтримки впровадження в Україні антикорупційної реформи, суб'єктів, які її впроваджують, адвокації їх діяльності.

На наш погляд, ефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи органами публічної влади в Україні обумовлена вирішенням ними наступних завдань:

1) виявити цільові аудиторії (громадяни, інститути громадянського суспільства, державні органи та органи місцевого самоврядування, особи, які виконують функції держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них особи, бізнес-асоціації, міжнародні організації тощо), на які спрямувати комунікаційний вплив;

2) налагодити двосторонній зв'язок із цільовою аудиторією таким чином, щоб досягти рівня підтримки дій влади щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні;

3) затвердити комунікаційну стратегію впровадження антикорупційної реформи в Україні та план заходів з її реалізації, які б узгоджувались з іншими стратегічними та програмними документами держави у сфері запобігання корупції;

4) використовувати різноманітні сучасні форми і методи комунікації щодо підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Виходячи із проголошених Стратегією комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції завдань, зважаючи на передбачені Антикорупційною стратегією на 2014-2017 роки та проектом Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки кроки для подальшого впровадження в Україні антикорупційної реформи, можна дійти висновку про те, що цільовою аудиторією антикорупційних комунікацій є громадяни та суспільство в цілому. Натомість, Комунікаційна стратегія НАЗК на 2018-2020 роки [218] передбачала таку цільову аудиторію: суб'єкти декларування, громадські організації, ЗМІ, міжнародні партнери, експертне середовище, державні органи. Громадяни як цільова аудиторія в Комунікаційній стратегії НАЗК на 2018-2020 роки не визначені.

Вони згадуються лише в Медіаплані інформаційних кампаній Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018-2020 роки.

Відповідно, комунікаційна діяльність суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні, на нашу думку, має бути орієнтована на:

1) всіх представників громадянського суспільства шляхом проведення інформаційних кампаній, освітніх заходів, залучення до оцінки корупційних ризиків як в діяльності таких суб'єктів, так і в певних галузях функціонування нашої держави, а саме: публічних закупівлях, будівництві, охороні здоров'я, освіті тощо. Комунікації в цьому випадку, на наш погляд, повинні бути зорієнтовані на підвищення обізнаності громадян у сфері антикорупційної реформи в Україні, активної участі громадян України, організацій громадянського суспільства в антикорупційних заходах та формування критичного рівня нетерпимості до корупції в Україні;

2) на цільову аудиторію (експерти, ЗМІ, публічні службовці, міжнародні партнери, представники бізнесу). Комунікацію з експертами, представниками бізнесу, на наш погляд, слід налагоджувати шляхом їх долучення до заходів, спрямованих на реалізацію антикорупційної реформи в Україні, залучення до розробки та обговорення проектів рішень у сфері запобігання та протидії корупції; з міжнародними партнерами – шляхом імплементації міжнародних стандартів в антикорупційній сфері, побудові партнерських взаємин та виконання міжнародних зобов'язань, обміну інформацією та найкращими зарубіжними практиками впровадження антикорупційної реформи; зі ЗМІ – шляхом своєчасного надання суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні актуальної інформації про їх діяльність, можливість прямих трансляцій та швидкого повідомлення новин про свою діяльність, оперативний зворотний зв'язок для отримання коментарів та/або роз'яснення новин; з публічними службовцями – надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги щодо заповнення та подання такими службовцями електронних декларації майнового стану, запобігання та усунення конфлікту інтересів в їх діяльності, прав і обов'язків публічних службовців при викритті ними корупції,

організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань запобігання і протидії корупції.

При цьому слід враховувати, що «...наразі урядові набагато складніше встановлювати контакт і переконувати цільову аудиторію. Недовіра до влади, соціальна диверсифікація, фрагментовані аудиторії й велика кількість комунікаційних каналів роблять це завдання все важчим» [251].

Для вирішення завдань щодо удосконалення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні суб'єктам впровадження антикорупційної реформи в Україні, на наш погляд, варто:

1) для налагодження двостороннього зв'язку із цільовою аудиторією з метою досягнення рівня підтримки дій таких суб'єктів щодо впровадження ними антикорупційної реформи в Україні – проводити на регулярній основі (не рідше одного разу на півроку) круглих столів, конференцій, обговорень інших заходів із представниками експертного середовища, інститутів громадянського суспільства, уповноваженими з питань запобігання корупції щодо поступу в упровадженні антикорупційної реформи в Україні, стану реалізації заходів, передбачених Антикорупційною стратегією, вирішення проблемних питань взаємодії; щодо обговорень нормативно-правових актів з питань запобігання корупції, ініційованих змін і доповнень до них; проведення суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні брифінгів, прес-конференцій, інтерв'ю, прес-сніданків, інших заходів за участю ЗМІ з актуальних питань запобігання та протидії корупції в Україні, стану та проблем впровадження антикорупційної реформи, заохочення громадян до викриття корупції;

2) для затвердження комунікаційної стратегії впровадження антикорупційної реформи в Україні та плану заходів з її реалізації, які б узгоджувались з іншими стратегічними та програмними документами держави у сфері запобігання корупції – визначити НАЗК як відповідальний орган державної влади за координацію комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Це, на нашу думку, сприятиме удосконаленню ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Враховуючи, що

НАЗК є органом розробки політики та координації дій щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні, до його повноважень, в тому числі, належить дослідження стану корупції в Україні, розробка проекту Антикорупційної стратегії, Національної доповіді щодо корупції, то покладання на цього суб'єкта впровадження антикорупційної реформи повноважень щодо координації комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні забезпечить узгодженість стратегічних антикорупційних комунікацій із Антикорупційною стратегією та іншими стратегічними і програмними документами у сфері запобігання і протидії корупції.

3) для того щоб використання різноманітних сучасних форм і методів комунікації щодо підтримки антикорупційної реформи в Україні було більш ефективним, на нашу думку, суб'єктам впровадження антикорупційної реформи в Україні слід перейти від наздоганяючої позиції у випереджаючу. Необхідно в інформаційному полі стати генератором антикорупційних комунікацій: новин, просвітницьких заходів, кампаній з антикорупційної тематики та впровадження антикорупційної реформи. Активне продукування антикорупційної інформації в різних формах і методах комунікації з цільовою аудиторією, на нашу думку, призведе до зміни парадигми сприйняття суспільством заходів антикорупційної реформи в Україні від заперечення та несприйняття до підтримки та адвокації такої реформи.

Щодо критеріїв ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, то як і у випадку із координацією антикорупційної реформи в Україні, під «критерієм ефективності» пропонуємо вважати мірило, ознаку або ознаки, яка (які) дозволяє (ють) оцінити рівень та якість досягнення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Вважаємо, що до критеріїв ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні слід віднести:

1) збільшення з року в рік частки громадян, які обізнані про стан, причини та наслідки корупції в Україні;

2) збільшення з року в рік частки громадян, які обізнані про існуючі в Україні інституції запобігання та протидії корупції;

3) збільшення з року в рік заходів, спрямованих на створення в суспільстві атмосфери нетерпимості до корупції, та частки громадян готових викривати корупцію;

4) проведення протягом року суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні просвітницьких антикорупційних заходів, антикорупційного навчання та їх кількість;

5) використання цифрових інструментів, відкритих даних та інтернет-порталів, з метою покращення доступу до інформації про стан впровадження антикорупційної реформи в Україні, стан реалізації заходів Антикорупційної стратегії.

Сучасний стан нормативно-правової бази України дає можливість громадськості приймати активну участь в реалізації антикорупційної реформи в Україні. Закон України «Про запобігання корупції» передбачає, що участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції здійснюється через громадські об'єднання, їх членів або уповноважених представників, а також окремих громадян.

У Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 02.06.2021 № № A/RES/S-32/1 «Наша спільна прихильність ефективному вирішенню проблем та здійсненню заходів у сфері попередження корупції, боротьби з нею та посилення міжнародного співробітництва» [252] визначено наступні заходи, що можуть бути трансформовані у критерії ефективної комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в самому суспільстві:

1) створення умов та сприяння як окремим громадянам, так і інститутам громадянського суспільства, для їх участі в заходах із запобігання та протидії корупції, запроваджених антикорупційною реформою в Україні;

2) забезпечення участі громадськості в розробці прозорих процесів та процедур прийняття державними органами та органами місцевого

самоврядування рішень, спрямованих на запобігання та протидію корупції в їх діяльності;

3) створення умов для реалізації прав викривачів та гарантій їх захисту;

4) запровадження надійних та безпечних каналів комунікацій з викривачами та іншими особами, які повідомляють про порушення законодавства у сфері запобігання корупції.

Ефективна двостороння комунікативна підтримка антикорупційної реформи в Україні відбувається через зворотній зв'язок суб'єктів впровадження антикорупційної реформи як із громадськістю, так і з іншими владними інституціями, в тому числі, зарубіжних держав.

Влада комунікує з громадськістю за допомогою обраних та створених з цією метою форм і методів комунікації.

Державна комунікація – регулюючий і координуючий механізм у взаємовідносинах суспільства і держави, який забезпечує стабільність і ефективність функціонування суспільного організму в цілому [107].

Здійснюючи зворотній вплив на державні органи, громадські організації доносять до них інформацію про суспільні настрої та бажання, а також лобіюють інтереси населення, здійснюють моніторинг державної політики на предмет ефективної реалізації цих інтересів [107].

Взаємодія представників органів публічної влади, в тому числі, суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні, із засобами масової інформації, інститутами громадянського суспільства, експертами, з метою забезпечення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні повинна розбудовуватися на низці принципів.

Шавкун І.Г. та Дибчинська Я.С. запропонували принципи комунікації органів влади із представниками громадянського суспільства та ЗМІ в процесі реформування. Вважаємо, що запропоновані вказаними науковцями принципи можуть бути застосовані при комунікаційній підтримці антикорупційної реформи в Україні під час взаємодії між суб'єктами впровадження антикорупційної реформи та ЗМІ, експертами, громадськими організаціями,

бізнес середовищем. Ці принципи дозволять реалізувати одне із завдань забезпечення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, про які йдеться вище в цьому підрозділі дисертаційного дослідження: налагодити двосторонній зв'язок із цільовою аудиторією таким чином, щоб досягти рівня підтримки дій влади щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Передусім – це принцип досягнення консенсусу як підґрунтя для реалізації політики [107]. Уряд і реформаторські групи повинні «лобіювати» та адвокатувати підтримку антикорупційної реформи в Україні з тим, щоб із самого початку запроваджених нею антикорупційних заходів та інституцій, зміни щодо розподілу ролей і обов'язків між владою і приватним сектором, що орієнтовані на різні групи прихильників, сприяли б підвищенню ефективності роботи нової антикорупційної інфраструктури, і як наслідок ефективності впровадження антикорупційної реформи.

Після Революції Гідності 2013 – 2014 років, новий український уряд розпочав свою діяльність із проведення антикорупційної реформи, успіх якої варіював. Інститути громадянського суспільства, що працюють у сфері запобігання і протидії корупції, часто відігравали центральну роль в ініціюванні антикорупційних змін та просуванні антикорупційної реформи [253].

На тепер, цьому принципу віддані наші міжнародні партнери та деякі громадські організації.

Посли країн «великої сімки» визначили антикорупційну реформу пріоритетною для України та запевнили про її підтримку в Україні [254].

На думку посла України при Північноатлантичному альянсі Наталії Галібаренко змінити скепсис окремих членів НАТО щодо членства України можна завдяки впровадженню реформ, включаючи антикорупційну [255].

Рада громадського нагляду за виконанням Річної національної програми під егідою Комісії «Україна-НАТО» також визначила подальше впровадження в Україні антикорупційної реформи задля безперебійної роботи системи антикорупційних органів як один із пріоритетів, що потребує включення до

проекту Річної національної програми під егідою комісії Україна-НАТО на 2022 рік [256].

Також одними з авторитетних антикорупційних громадських та неурядових організацій, які займаються просуванням та адвокацією антикорупційної реформи, залишаються Центр протидії корупції та Трансперенсі Інтернешнл Україна.

Визначним принципом комунікативної взаємодії суспільства і влади слід вважати спілкування наперед щодо складних або чутливих проблем. Це вкрай важливо в умовах неоднорідного медіапростору, який характеризується різноманітністю і необмеженою свободою [107].

Надзвичайно важливим також є принцип встановлення владою контактів як з власної ініціативи, так і в критичних ситуаціях. Відсутність у державних органів їх власної версії подій та фраза «без коментарів» без сумніву призводить до обговорення вашої проблеми іншими учасниками і перекручування ними фактів [107].

Невід'ємною умовою зміцнення довіри до влади і її авторитету в засобах масової інформації та широких верств населення є принцип прозорості наданої інформації [107].

І нарешті, принцип подачі інформації вбачається конче важливим у контексті ухваленої активної і довгострокової комунікаційної стратегії [107].

Ці принципи, на нашу думку, повинні стати частиною Стратегії комунікаційної підтримки антикорупційної реформи на період з 2022 по 2025 рік, що має бути прийнята. У ній також повинна бути визначена цільова аудиторія антикорупційних комунікацій, головний орган державної влади, відповідальний за координацію антикорупційних комунікацій, форми і методи комунікації в залежності від цільової аудиторії. Подолання скепсису громадян щодо дієвості дій по впровадженню антикорупційної реформи в Україні має бути пріоритетом та ціллю Стратегії комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Вважаємо, що відповідальним за координацію антикорупційних комунікацій слід визначити НАЗК.

Вказане сприятиме удосконаленню ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Враховуючи, що НАЗК є органом розробки політики та координації дій щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні, та до його повноважень, в тому числі, належить дослідження стану корупції в Україні, розробка проекту Антикорупційної стратегії, Національної доповіді щодо корупції, то покладання на цього спеціалізованого суб'єкта у сфері запобігання та протидії корупції повноважень щодо координації комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні забезпечить узгодженість антикорупційних комунікацій із Антикорупційною стратегією. Це своєю чергою призведе до систематизованості й упорядкованості дій органів державної влади щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні та, відповідно комунікаційної підтримки впровадження такої реформи. Вже на етапі розробки проекту Антикорупційної стратегії, внаслідок антикорупційних комунікацій, НАЗК може і повинна виявити цільові аудиторії прихильників, противників, байдужих до впровадження заходів антикорупційної реформи. За допомогою форм і методів НАЗК може вести активну комунікацію спрямовану на переконання противників та байдужих до антикорупційної реформи в Україні на прихильників та свого роду «адвокатів» антикорупційної реформи. Саме така «гра на упередження» НАЗК стосовно активної комунікативної підтримки антикорупційної реформи в Україні на етапі підготовки проекту Антикорупційної стратегії на відповідний період (не менше 5 років), забезпечить якість та узгодженість із суспільством, інститутами громадянського суспільства, бізнесом, міжнародними партнерами та іншими стейкхолдерами заходів Антикорупційної стратегії, та, відповідно, на етапі виконання таких заходів зможе залучати вказані цільові аудиторії в якості контролерів за своєчасністю їх виконання. Також налагодження ефективного двостороннього зв'язку між НАЗК та вищевказаною цільовою аудиторією на етапі підготовки проекту Антикорупційної стратегії дозволить попередити або

мінімізувати наслідки різноманітних інформаційних атак щодо функціонування спеціалізованих суб'єктів у сфері запобігання і протидії корупції, зокрема й НАЗК.

При цьому, на наш погляд, вищевказаний досвід необхідно запровадити і державним органам, органам місцевого самоврядування при розробці антикорупційних програм таких органів. При ідентифікації корупційних ризиків та підготовці пропозицій з їх усунення залучати громадські ради, бізнес-середовище, експертів, що працюють у сфері діяльності таких органів. Налагодження такої взаємодії на етапі виконання антикорупційної програми державного органу або органу місцевого самоврядування призведе до підвищення рівня довіри та прозорості до його діяльності та відповідної сфери суспільних відносин, в якій діє такий орган.

Для того, щоб охарактеризовані раніше форми і методи комунікації щодо підтримки антикорупційної реформи в Україні були більш ефективними, на наш погляд, спеціалізованим антикорупційним інституціям слід перейти до діяльності на випередження, а не реагування. Необхідно в інформаційному полі стати генератором антикорупційних комунікацій: новин, просвітницьких заходів, кампаній з антикорупційної тематики та впровадження антикорупційної реформи. Активне продукування антикорупційної інформації в різних формах і методах комунікації з цільовою аудиторією, на нашу думку, призведе до зміни парадигми сприйняття суспільством заходів антикорупційної реформи в Україні від заперечення та несприйняття до підтримки й адвокації.

В Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 02.06.2021 № № A/RES/S-32/1 «Наша спільна прихильність ефективному вирішенню проблем та здійснення заходів у сфері попередження корупції, боротьби з нею та посилення міжнародного співробітництва» [252] запропоновано посилити глобальну інформаційно-пропагандистську діяльність і обмін інформацією з метою підвищення обізнаності громадськості та розширення знань про запобігання корупції та боротьбу з нею, в тому числі шляхом проведення публічних глобальних кампаній щодо попередження корупції.

Держави-учасниці визнали та погодились з тим, що:

1) підвищення обізнаності про існування корупції та засоби боротьби з нею має відбуватись шляхом проведення заходів з інформування населення та реалізації освітніх програм і підвищення кваліфікації з компонентами, присвяченими поняттю непідкупності. Пропаганда норм етичної поведінки, в тому числі, шляхом утвердження цінностей, принципів і заходів, що сприяють побудові справедливого суспільства, вільного від корупції, і формуванню культури поваги до закону і непідкупності;

2) ефективна і своєчасна співпраця між компетентними органами держав-учасниць є важливою умовою для припинення транскордонного переміщення осіб, причетних до вчинення корупційних правопорушень та майна, набутого внаслідок вчинення ними таких правопорушень;

3) ефективність міжнародної співпраці сприяє вивченню міжнародних проблем і бар'єрів, які впливають на таку співпрацю, і їх усунення;

4) розвиток міжнародної взаємодії має відбуватись на міжвідомчому рівні правоохоронних, прокурорських, судових та інших державних органів, шляхом розвитку надійних і сучасних технологій і процедур з метою мінімізації часових витрат на взаємодію між відомствами за допомогою офіційних каналів зв'язку.

Отже, вказане вище свідчить про те, що удосконалити ефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні можна шляхом пропагандистської інформаційно-просвітньої кампанії із залученням до неї інститутів громадянського суспільства, експертів, науковців та ЗМІ; вивчення міжнародного досвіду та розвитку міжнародної співпраці у сфері запобігання і протидії корупції; впровадження та застосування технологічних досягнень у сфері цифровізації прийняття управлінських рішень.

Хочемо також погодитись із точкою зору Бокача Ю.М. [114] про те, що прогресивною формою комунікації можуть стати спеціальні антикорупційні платформи, активними учасниками яких будуть представники ЗМІ, громадських організацій, експертного середовища та міжнародні організації Крім того, удосконаленню ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної

реформи в Україні сприятиме створення, використання та взаємодія різних підсистем електронного врядування, формування стандартів надання інформації про протидію та запобігання корупції, здійснення постійного моніторингу результатів впровадження антикорупційних реформ та їх економічної ефективності, зменшення корупційних ризиків за рахунок розвитку та розповсюдження систем електронних послуг, постійне, системне здійснення просвітницьких кампаній та інших комунікативних заходів з антикорупційною тематикою [114].

Ще одним елементом, що може удосконалити ефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, є запровадження в Державному бюджеті на відповідний рік за НАЗК окремого коду програмної класифікації видатків державного бюджету, в якому передбачити видатки на здійснення заходів антикорупційних комунікацій, оскільки інформаційні кампанії, дослідження щодо стану корупції в Україні в більшості випадків проводяться за рахунок коштів міжнародних організацій та/або інститутів громадянського суспільства.

Аналіз видатків розвитку Державного бюджету України з 2016 по 2021 роки [257; 258; 259; 260; 261; 262; 263] на утримання спеціалізованих антикорупційних інституцій наведено в табл. 3.3.3.

Табл. 3.3.3

**Аналіз
видатків розвитку Державного бюджету України з 2016 по 2021 роки
на утримання спеціалізованих антикорупційних інституцій**

Рік	НАЗК	НАБУ	САП
2016	---	114 180 000	16 008 600
2017	66 200 000	124 617 000	9 871 600
2018	13 440 000	123 175 700	160 200

2019	36 059 000	106 120 100	1 005 200
2020	104 629 000	35 848 300	840 000
2021	103 647 900	65 797 600	-----
2022	38 829 100	160 791 500	-----

Вказаний вище аналіз свідчить про відсутність чіткої тенденції до підвищення видатків на розвиток НАЗК.

У зв'язку з цим закріплення за НАЗК у Державному бюджеті України на відповідний рік окремої бюджетної програми на здійснення заходів антикорупційних комунікацій забезпечить цільове використання коштів саме на ці заходи, а також прозорість і контроль з боку суспільства, громадськості, бізнес-асоціацій, міжнародних партнерів за своєчасним та цільовим використанням таких коштів державного бюджету.

Висновки до розділу 3

1. Після запровадження в Україні антикорупційної реформи, її інституційного та процесуального забезпечення, виникла необхідність в комунікаційній підтримці антикорупційної реформи в Україні. Разом із координацією комунікаційна підтримка є невід'ємними елементами ефективності забезпечення антикорупційної реформи в Україні, успіху її впровадження.

Необхідність антикорупційних комунікацій та їх важливість передбачена у міжнародних та вітчизняних антикорупційних стратегічних документах. Тобто законодавством створені передумови для комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Проте статистичні дані вказують на неефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи протягом останніх років, при тому, що запроваджені форми і методи комунікацій з громадськістю, уповноваженими з

питань запобігання корупції та особами, які викривають корупцію, користуються попитом.

2. Стратегічні та програмні нормативно-правові акти у сфері запобігання корупції та розроблені на їх основі комунікаційні стратегії суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні передбачають форми, методи та цільову аудиторію для комунікацій.

Аналіз вказаних документів дає підстави стверджувати про те, що комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні здійснюється у зовнішній та внутрішній формах комунікації. Методами комунікації є: брифінги, прес-релізи, просвітницькі заходи, PR та маркетингу, соціальні мережі.

Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції робить наголос на розвитку зовнішніх форм антикорупційних комунікацій.

Статистичні дані використання суб'єктами впровадження антикорупційної реформи в Україні форм і методів комунікації протягом останніх п'яти років наводять на думку про недостатність та низьку ефективність їх використання.

3. Для того, щоб форми і методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні були більш ефективними, суб'єктам впровадження антикорупційної реформи слід зайняти активну випереджаючу позицію в інформаційному просторі, замість наздоганяючої.

Проактивна діяльність суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні, в тому числі інформаційно-просвітницька, разом із науковцями, експертами, бізнес-середовищем, інститутами громадянського суспільства, із застосуванням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, на наш погляд, дозволить удосконалити ефективність комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

Також удосконаленню ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, на нашу думку, сприятиме розробка та затвердження довгострокової Стратегії комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та визначення НАЗК відповідальним органом державної влади за координацію заходів, передбачених такою

стратегією. Вказане забезпечить узгодженість Стратегії комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні із Антикорупційною стратегією та іншими стратегічними і програмними документами з питань запобігання та протидії корупції.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження є першою комплексною працею у галузі публічного управління, яка дозволила краще зрозуміти поняття, сутність антикорупційної реформи в Україні та необхідність забезпечення координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

За результатами проведеного наукового дослідження, виходячи із поставлених завдань, можна зробити такі висновки.

1. Питаннями мети та завдань антикорупційної реформи в Україні займались Бардачов Ю. М., Лопушинський І. П.; інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні досліджували такі вчені як Гребенюк М. В., Демків Д. М., Діденко Є. В., Єренко Д. В., Куліш А. М., Сітало Ю. С., Пархоменко-Куцевіл О. І., Пустовіт В., Ростовська К. В.; дослідженням питань вимірювання та оцінки стану координації антикорупційної реформи в Україні займались Ковальова Т. В., Лисецька Н. М., Лук'янова В. О., Ростовська К. В.; комунікацію як компоненту ефективності у сфері запобігання та протидії корупції досліджували Герасименко Л. В. та Хуторянський О. В.

Вказані наукові розробки щодо координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні поки що не системні та носять фрагментарний характер. Названі науковці розглядають лише окремі аспекти антикорупційної реформи в Україні: зміна законодавства, запровадження нових антикорупційних інституцій, необхідність затвердження антикорупційної стратегії та наявності антикорупційної політики в Україні. Проте наукові дослідження антикорупційної реформи в Україні в науці публічного управління як комплексного явища, процесу, який триває в часі, аналізу поточного стану та пропозицій щодо координації та комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні, відсутні. Це, власне, і спонукало автора цього дисертаційного дослідження на його проведення.

2. На основі аналізу поглядів науковців у галузі державного управління, юридичної та економічної наук, автором цього дисертаційного дослідження запропоновані власні визначення понять:

антикорупційна реформа в Україні – задекларований державою та закріплений в нормативно-правових актах планомірний, системний процес перетворень, спрямований на зменшення рівня корупції в Україні в усіх сферах її життя та формування негативного ставлення громадян України до корупції, через зміну системи законодавства, запровадження нової системи антикорупційних інституцій, антикорупційну політику, спрямовану на нетерпимість до корупції та невідворотність покарання за корупцію, із широким залученням громадськості до цього процесу;

комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні – спланована, організована та скоординована робота державних органів, спрямована на досягнення консенсусу між владою та суспільством у впровадженні та підтримці антикорупційної реформи в Україні. Комунікаційна підтримка антикорупційної реформи в Україні забезпечується шляхом донесення до громадян, інститутів громадянського суспільства, бизнес-середовища, міжнародних партнерів інформації про цілі, мету, шляхи реалізації та стан впровадження антикорупційної реформи в Україні із забезпеченням зворотного зв'язку, який передбачає, з одного боку – можливість реалізувати громадянам, інститутам громадянського суспільства, своє конституційне право: брати участь в управлінні державними справами безпосередньо, а з іншого – можливість влади відкоригувати цілі, завдання та дії щодо впровадження антикорупційної реформи в Україні в залежності від суспільного запиту та реакції суспільства на таку реформу;

координація антикорупційної реформи в Україні – узгодження, впорядкування дій, взаємодія суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу.

Запропоновано вважати що координація та комунікаційна підтримка в контексті антикорупційної реформи в Україні взаємообумовлені та взаємопов'язані процеси.

3. Досліджено інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні. У зв'язку з цим проаналізовано повноваження суб'єктів антикорупційної реформи в Україні та законодавство, яке встановлює такі повноваження щодо координації антикорупційної реформи в Україні.

Запропоновано під **інституційним забезпеченням координації антикорупційної реформи в Україні** розуміти систему інституцій – суб'єктів (організаційних структур), призначенням яких, згідно із законодавством є узгодженість, впорядкування дій та взаємодія між собою та суб'єктами щодо яких вони здійснюють вплив з метою впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Організаційну систему зв'язків, правових норм, соціально-культурних явищ, інформаційно-технічних процесів, що забезпечують діяльність інституцій, створених для впровадження в Україні антикорупційної реформи, та забезпечують їх координацію пропонуємо вважати **процесуальним забезпеченням координації антикорупційної реформи в Україні**.

На основі аналізу стану інституційного та процесуального забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні, до критеріїв ефективності координації антикорупційної реформи в Україні, віднесено: 1) кількість суб'єктів (структур), створених (задіяних) в Україні для впровадження антикорупційної реформи в Україні; 2) наявність законодавчо закріплених повноважень таких суб'єктів (структур) щодо координації антикорупційної реформи в Україні та якість (стан, своєчасність) їх реалізації; 3) стан обміну інформацією між ними; 4) кількість проведених спецоперацій правоохоронних органів за рік щодо викриття осіб, підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів; 5) кількість проведених протягом року просвітницьких заходів за участю таких суб'єктів; 6) рівень довіри до суб'єктів (структур), які

впроваджують в Україні антикорупційну реформу.

Факторами ефективності координації антикорупційної реформи в Україні запропоновано вважати: інституційні та процесуальні.

Досліджено роль та форми участі громадянського суспільства в процесі координації антикорупційної реформи в Україні, запропоновані можливі шляхи взаємодії суспільства та суб'єктів впровадження антикорупційної реформи в Україні в повоєнний період.

4. Статистичні дані та соціологічні опитування підтверджують низький рівень довіри українців до антикорупційних інституцій і свідчать про неефективність забезпечення комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні. Спостерігається своєрідний дисонанс: не зважаючи на запроваджені антикорупційною реформою в Україні законодавчі можливості громадськості на участь в заходах щодо запобігання корупції (викриття корупції, проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, участь в оцінці корупційних ризиків державних органів, моніторингу способу життя публічних службовців тощо) та підтверджену статистичними даними активну участь громадськості в цьому процесі, корупція визнана другою за значущістю суспільною проблемою після війни. Частка недовіри до антикорупційних інституцій збільшується, орієнтація населення на викриття корупції зменшується.

Виокремлено проблеми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи, що негативно відображаються на її ефективності: 1) ситуативність та несистемність комунікаційної підтримки; 2) не відтворення нею повної картини того, що відбувається у сфері запобігання та боротьби з корупцією; 3) її незбалансованість та превалювання повідомлень переважно негативного характеру; 4) формування завдяки повідомленням негативного забарвлення низького рівня підтримки суспільством антикорупційної реформи; 5) низький рівень поінформованості та розуміння феномену корупції та особливостей антикорупційної реформи серед громадян.

5. На нашу думку форми комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні можна розподілити на: внутрішні (власні): офіційні веб-сайти органів влади, офіційні FB-сторінки, особисті зустрічі керівництва державних органів, друковані матеріали, e-mail-розсилка, канал на YouTube, мікроблог Twitter; зовнішні: друковані ЗМІ, інтернет, ТБ, радіо, соціальна реклама, участь у заходах (організованих як спеціалізованими антикорупційними інституціями, так і третіми сторонами).

До методів комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні слід віднести: брифінги, прес-релізи, інтерв'ю, PR та маркетингу, просвітницькі заходи (освітні програми, круглі столи, семінари). На підставі статистичних даних діяльності антикорупційних інституцій протягом останніх п'яти років охарактеризовано запропоновані форми та методи комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні та зазначено про низьку ефективність їх використання.

6. З метою удосконалення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні запропоновано, перш за все, у зв'язку із прийняттям у червні 2022 року Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, затвердити державну антикорупційну програму з виконання Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, визначити НАЗК головним органом щодо координації формування та реалізації антикорупційної політики і стратегії. У зв'язку з цим внести відповідні зміни до Закону України «Про запобігання корупції», затвердити нормативно-правовий акт, який би врегулював питання координації дій НАЗК і правоохоронних органів в процесі впровадження антикорупційної реформи в Україні.

Для удосконалення ефективності комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні запропоновано: зміна парадигми у комунікаціях антикорупційних інституцій від реагування на події, критику до «гри на випередження»: продукування антикорупційних новин, ідей, заходів; проведення пропагандистських інформаційно-просвітницьких кампаній із залученням широкого кола стейкхолдерів: ЗМІ, експертів, бізнес-середовища,

інститутів громадянського суспільства тощо; запровадження в бюджетах на утримання антикорупційних інституцій окремих статей видатків для забезпечення ними комунікаційної підтримки антикорупційної реформи в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новак А. М., Баштанник В. В. Особливості формування та реалізації національної антикорупційної політики як основи державноуправлінських реформ. *Publishing House «Baltija Publishing»*. 2021. С. 199-223. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-12>
2. Дем'янчук В. А. Дискусійні аспекти оцінки ефективності антикорупційної політики України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 6 (2). С. 17-20. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v6_2017/part_2/6.pdf
3. Ковальова Т. В. Сучасний стан реалізації окремих напрямів державної антикорупційної політики у сфері публічної служби в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2019. № 3(66). С. 24-32. URL: <http://www.tp.kh.ua/index.php/tpdu/article/download/73/61>
4. Ткаченко І. В. Проблемні питання формування та реалізації державної антикорупційної політики на сучасному етапі розвитку політичної системи України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. Вип. 2. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNUPOL_2017_2_11
5. Фесенко Т. В. Адміністративно-правове регулювання антикорупційної діяльності прокуратури України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 20 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/auto/7/2.pdf>
6. Новак А. М. Формування основ національної антикорупційної стратегії в умовах суспільно-політичних трансформацій в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 1-2. С. 92-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2016_1-2_13
7. Бардачов Ю. М. Антикорупційна реформа в Україні як вагомий чинник забезпечення національної безпеки. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 2. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/3.pdf
8. Новіков О.В. Окремі аспекти реформування правового забезпечення протидії корупції у сфері державного управління України. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 189-196. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-

bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Dutp_2014_1_24.pdf

9. Сковчиляс-Павлів О. В. Правові аспекти удосконалення державної антикорупційної політики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 807. С. 27-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_7

10. Тодоріко А. Антикорупційні реформи як механізм підвищення рівня довіри до інститутів політичної системи в Україні. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2019. № 1 (5). DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2019-01-64-77>

11. Кирій С. Л., Щегорцова В. М. Корупція як причина стримування системних реформ в Україні. *Публічне управління XXI століття: форсайтинг успіху* : зб. тез доп. XVI міжнар. наук. конгр., м. Харків, 21 квіт. 2016 р. Харків, 2016. С. 86–89. URL: <https://kbuapa.kh.ua/wp-content/themes/kbuapa/filesforpages/publications/2016-01.pdf>

12. Грудницький В. М., Заргана В. В. Державне управління антикорупційною діяльністю в Україні. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 79-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prno_2018_6_14

13. Брус Т. М., Ковальов В. Г. Проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=954>

14. Полях А. М. Окремі питання антикорупційної реформи в Україні. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : зб. наук. праць. 2016. С. 336–339. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5121>

15. Лопушинський І. П. Україна в боротьбі з корупцією: стан і завдання на новому етапі державотворення. *Наше право: науково-практичний журнал з проблем конституційного, цивільного, кримінального, екологічного та інших галузей права*. 2010. № 2. Ч.2. С.83-91.

16. Волошенко А. В. Проблеми здійснення антикорупційних реформ в сучасній Україні та шляхи їх реалізації. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 8 (182). С. 51-61. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ape_2016_8_9.pdf

17. Береза О. Д. Корупція у сфері державного управління як стримуючий фактор соціально-економічних реформ. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 173-180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_22

18. Береза О. Д. Державна антикорупційна політика: сутність та особливості реалізації в постіндустріальному суспільстві : дис. ... канд. наук із держ. управ. ; 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2016. 218 с.

19. Волошенко А. В. Національні антикорупційні стратегічні документи: сутність і проблемні питання. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2019. № 4 (6). С. 31-36. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15967983769732.pdf#page=32>

20. Герасименко Л. В., Хуторянський О. В. Шляхи реалізації стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : зб. наук. праць. 2019. С. 53-56. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/16354>

21. Новак А. М. Історико-теоретичні основи формування національної антикорупційної політики в Україні в 1991 - 2017 роках. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68). № 4. С. 13-19. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sntvupa_2018_29_4_5.pdf

22. Гурієвська В.М. Явищекорупції як психологічний феномен у системі державного управління в Україні. *Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективирозвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 трав. 2018 р. Київ, 2018. Т. 5. 350 с.

23. Лозинський О. М. Психологічні чинники інтолерантного ставлення громадян до корупції : автореф. дис. ... канд. псих. наук: 19.00.05. Київ, 2021. 19 с.

24. Чумаченко Д. С. Соціокультурні і соціально-правові чинники корупційних практик в сучасному українському суспільстві: соціологічний аналіз : : дис. ... д-ра філософ: 054. Запоріжжя, 2021. 278 с.

25. Новак А. М. Феномен корупції в системі публічного управління: сучасний зміст та методологічні засади дослідження. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1(19). С. 1-12. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Patp_2018_1_5.pdf

26. Соловійов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: теоретичний аспект : автореф. дис. ... д-ра. держ. упр: 25.00.01. Київ, 2013. 39 с.

27. Молдован Е. С. Морально-ідеологічні засоби запобігання і протидії корупції на державній службі України : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.03. Дніпропетровськ, 2013. 21 с.

28. Задорожний С.А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.02. Івано-Франківськ, 2017. 22 с.

29. Лавренюк Ю. Ф. Становлення публічного управління у сфері запобігання корупції в Україні: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.02. Львів, 2018. 22 с.

30. Мошнін А. А. Корупція в системі публічної влади України як фактор загрози державній безпеці : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.05. Київ, 2020. 21 с.

31. Костенко Д. В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.01. Київ, 2020. 21 с.

32. Тараненко О. П. Державно-управлінські механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.02. Київ, 2020. 21 с.

33. Швидкий Я. Ю. Механізми інституційного забезпечення протидії корупції : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.05. Київ, 2021. 21 с.

34. Чорний В. І. Формування та реалізація механізмів попередження та протидії корупції в органах державної влади (на прикладі країн ЄС та України) : автореф. дис. ... канд. держ. упр: 25.00.02. Київ, 2021. 19 с.

35. Липовська Н.А., Квелішвілі І.М. Формування управлінської культури керівників територіальних органів Державної фіскальної служби (на прикладі митниць). *Аспекти публічного управління*. 2015. № 11. С. 61 – 68.

36. Кисіль Р.-В. В. Філософсько-правова інтерпретація корупції як форми девіантної поведінки людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2014. 22 с.

37. Санжаровець В. М. Корупційний делікт як прояв соціальної девіації: культурно-філософський аспект : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. Київ, 2014. 19 с.

38. Подоляк Е. Б. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в умовах реформування державно-владного апарату України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 24 с.

39. Михальченко О. М. Корупція в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 21 с.

40. Білецький А. В. Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 21 с.

41. Веклич В. О. Публічна політика щодо запобігання і боротьби з корупцією в Україні (адміністративно-правові засади) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 41 с.

42. Гейц О. О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 20 с.

43. Новіков О. В. Публічно-правове забезпечення протидії корупції в умовах регіонального розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 20 с.

44. Дем'янчук Ю. В. Адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції в системі державної служби України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 39 с.

45. Заяць Б. Р. Роль інститутів громадянського суспільства у процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування України : автореф. дис. ... д-ра філос. : 081. Львів, 2021. 21 с.

46. Іщук Д. О.. Адміністративно-правовий статус спеціалізованих суб'єктів протидії корупції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 36 с.

47. Ковальчук М. О. Публічне адміністрування запобігання корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 18 с.

48. Лук'янова Г. Ю. Адміністративно-правове забезпечення координації суб'єктів протидії корупції в сучасних умовах державотворення: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 39 с.

49. Івашук Ю. П. Політико-економічний аналіз корупційної поведінки в сучасних господарських системах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2015. 21 с.

50. Волошенко А. В. Державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Київ, 2018. 42 с.

51. Жаммаль А. Ж. Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Харків, 2019. 21 с.

52. Петренко Н. В. Політика протидії корупції в системі економічної безпеки держави : автореф. дис. ... д-ра філос. : 051. Київ, 2021. 21 с.

53. Кривицький Ю. В. Проблеми правової реформи в науковій спадщині академіка В. В. Копейчикова. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 187-197. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvknuvs_2017_1_19.pdf

54. Лемак В. В. Правова реформа в Чехії і Словаччині в умовах постсоціалістичної модернізації: теоретичні і практичні проблеми: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2003. 40 с.

55. Малишев Б. В. Правова реформа: поняття, ознаки, види. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_3_5

56. Кравченко С. О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68). № 2. С. 28-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_2_7

57. Бакуменко В. Д., Кравченко С. О. Адміністративна реформа. *Енциклопедія державного управління*. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. Т. 8 С. 21.

58. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / гол. ред. Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Т. 6. 524 с.

59. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби : навч. посіб. / Івано-Франк. центр науки, інновації та інформатизації. Івано-Франківськ, 2012. 237 с. URL: http://www.dbuapa.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavm%20korup/posibnik_korypsia.pdf

60. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, 2016. 524 с.

61. Діденко О.В. Критерії ефективності державної політики національно-патріотичного виховання молоді в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. № 1 (20). С. 175–184.

62. Заброда Д.Г. Проблеми ефективності реалізації державної антикорупційної політики. *Форум права*. 2014. № 1. С. 181–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_1_32

63. Іващук Ю.П. Концептуальні засади розвитку державної антикорупційної політики. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 40–47.

64. Купрійчук В. М. Проблеми і суперечності реалізації антикорупційної політики в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. № 29. С. 97–103.

65. Приходченко Л. Л. Теорія та практика оцінювання ефективності державної соціальної політики. *Державна політика*. 2013. № 9. С. 118–123.

66. Теремецький В. І., Дем'янчук В. А. Міжнародний досвід реалізації антикорупційної політики. *Право і Безпека*. 2017. № 4. С. 67-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_4_13

67. Теремецький В. І., Дем'янчук В. А. Актуальні напрями адміністративної реформи в контексті модернізації антикорупційної політики України. *Держава і право*. 2017. № 78. С. 73-84. URL: <https://derzhava-i-pravo.com.ua/files/issues/Держава%20і%20право.%20Випуск%2078.%20ЮН.pdf>

68. Ткачова О. К. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. № 17. С. 30–37.

69. Підбережник Н. П. Участь громадськості у запобіганні та протидії корупції в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 3. С. 131-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_3_15

70. Наконечна І. В. Правовий статус і захист викривачів. Функціонування інституту викривачів: проблеми та перспективи. *Юридичний бюлетень*. 2018.

Вип. 7. С. 231-238. URL:
http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/7_2018/part_2/34.pdf

71. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : веб-сайт.
URL: <http://sum.in.ua/s/ponjattja>

72. Хворостянкін А. В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії.
URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6669

73. Конверський А. Є. Логіка: підручник. 2-ге вид., виправлене. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.

74. Додуров О. О., Коломієць Т. О., Кушнір С. М., Макаренков О. Л. Загальнотеоретичні, адміністративно- та кримінально-правові основи концептуалізації антикорупційної реформи в Україні : колективна монографія. Запоріжжя, 2019. 476 с.

75. Гевелинг Л. В. Клептократія. Соціально-політичне вимірювання корупції та негативною економіки. Боротьба африканського державства з деструктивними формами організації влади. Москва : «Гуманітарій» Академії гуманітарних досліджень, 2001. 590 с.

76. Сташис В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. №2 (25). С. 163-168. URL:
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4573/1/Stashys_163.pdf

77. Сахань О. М. Корупція в сучасній Україні як джерело деструктивності влади. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2015. № 4. С. 112–129. URL:
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14588/1/Sahan_112-129.pdf

78. Словник іноземних слів / ред. О. С. Мельничук. Київ : «Українська радянська енциклопедія», 1974. 865 с. URL: <https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/Мельничук-О.-ред.-Словник-іноземних-слів.pdf>

79. Сучасний словник іноземних слів : прибіл. 20 тис. слів і словосполучень / уклад. : О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

80. Рац М. Проект «Теория реформ». URL: <http://futureisrael.h1.ru/Ratz/Introduction1.htm>

81. Бойко Л. М., Теремець Л. А. Сутність та зміст реформування в аграрному виробництві. *Агросвіт*. 2013. № 6. С. 2-4. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2013/2.pdf

82. Бальцеревич Л. Навстречу ограниченному государству. Москва : Новое издательство, 2007. 85 с.

83. Черних Є. М., Камардіна Ю. В. Теоретичні аспекти визначення поняття «адміністративна реформа». *Актуальні проблеми держави і права. зб. наук. пр.* Одеса : Гельветика, 2020. Вип. 88. С. 144-152.

84. Юридична енциклопедія : у 6 т. / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5. 736 с.

85. Кравченко С. Теоретичне розуміння реформ як форми суспільних змін. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2010. № 2. С. 14-21.

86. Філософія політики : корот. енцикл. слов. / авт.-упоряд. В. П. Андрущенко та ін. Київ : Знання України, 2002. 670 с.

87. Управління суспільним розвитком : словник-довідник / за заг. ред. А. М. Михненка, В. Д. Бакуменка. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 248 с.

88. Полтерович В. М. Элементы теории реформ : монография. Москва : Экономика, 2007. 448 с.

89. Агафонова Н.В. Конституція як об'єкт реформування. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 351–366.

90. Longman dictionary of contemporary english / direct. by D. Summers. Harlow : Longman Group, 1995. 1690 p.

91. Філософський енциклопедичний словник / гол. редкол. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 746 с.

92. Сурмин Ю. П., Туленков Н.В. Теория социальных технологий : учеб. пособие. Киев : МАУП, 2004. 608 с.

93. Рабінович П. Загальна концепція правової реформи в Україні: до характеристики вихідних засад. *Вісник Академії правових наук України*, 1998. № 1. С. 15–24.

94. Горобец В. Д. Правовая реформа в Российской Федерации: состояние и перспективы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 1992. 19 с.

95. Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні : монографія. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. 192 с.

96. Сухонос В. Лекція професора В. Сухоноса: «Конституційна реформа в Україні». *Право України*. 2014. № 7. С. 186-198.

97. Висоцька О. М. Адміністративна реформа як основа ефективного функціонування публічного управління: поняття та зміст. *«Державне управління»: історія, теорія, впровадження* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. уч., м. Київ, 28 трав. 2010 р. Київ, 2010. Т. 1. С. 114–116.

98. Ноздрачев А. Ф. Административная реформа: российский вариант. *Законодательство и экономика*. 2005. № 8. С. 9-21.

99. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції. *Форум права*. 2007. № 2. С.11-19.

100. Пархоменко Н. М. Сутність і зміст правової реформи: теоретичні аспекти. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 44-49.

101. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / гол. ред. Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Т. 8. 630 с.

102. Курінний Є.. Чи можна сподіватися на успіх адміністративної реформи в Четвертій республіці?. *Голос України*. 1997. № 227.

103. Хромець В. А. Комунікаційні засади впровадження змін. *Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. уч., м. Київ, 25 трав. 2018 р. Київ, 2018. Т. 4. С. 82–83.

104. Сивак Т. В. Місце та роль стратегічних комунікацій у процесі забезпечення ефективності реформ. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 4 (76). С. 81-85. URL:

https://www.researchgate.net/publication/348555864_Misce_ta_rol_strategicnih_komunikacij_u_procesi_zabezpecenna_efektivnosti_reform

105. Коник Д. Л. Роль стратегічної комунікації в забезпеченні підтримки населенням реформ уряду. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/11441> (дата звернення: 09.03.2022).

106. Карпчук Н. П., Юськів Б. М. Комунікаційна діяльність суспільства vs комунікаційна діяльність влади. *Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context*. 2020. Vol. 3. С. 108-111. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/download/2772/2662/>

107. Шавкун І. Г., Дибчинська Я. С. Публічне управління: комунікаційний аспект. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/monodrupradmin_513.pdf (дата звернення: 09.03.2022).

108. Романенко Є. О. Моделі комунікативної політики держави та інструментальне забезпечення взаємодії органів державної влади та громадськості. *Демократичне врядування*. 2014. Вип. 14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_14_11

109. Драгомирецька Н. М. Комунікативна діяльність та комунікації в публічному управлінні держав світу: порівняльний огляд (2008–2016 рр.). *Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект* : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. уч., м. Київ, 3–4 листоп. 2016 р. Київ, 2016. 460 с.

110. Сищук О. А. Проблемні аспекти комунікаційної діяльності органів виконавчої влади. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2013. № 1. С. 29-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2013_1_8

111. Воробьёв Ю. Л. Коммуникативное взаимодействие гражданского общества и структур публичной власти как управленческий : монография. Москва : [б. и.], 2008. 370 с.

112. Голота Н. П. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 216 с.

113. Матвієнків С. Організація і методи комунікації органів державної влади із засобами масової інформації (на прикладі Івано-Франківської області). *Вісник Львівського університету*. 2018. Вип. 19. С. 162-169. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/19_2018/23.pdf

114. Бокоч Ю. М. Розвиток антикорупційних комунікацій у взаємодії влади та громадянського суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 26. С. 48-53. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30467/1/РОЗВИТОК%20АНТИКОР%20УПЦІЙНИХ%20КОМУНІКАЦІЙ.pdf>

115. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/pidtrymka> (дата звернення: 09.03.2022).

116. Тлумачний словник української мови : веб-сайт. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 09.03.2022).

117. Почепцов Г. Нові комунікативні можливості у сфері державного управління : веб-сайт. URL: [http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/8049\(29.12.2012\)](http://osvita.mediasapiens.ua/print/material/8049(29.12.2012)) (дата звернення: 09.03.2022).

118. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/koordynacija> (дата звернення: 09.03.2022).

119. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20 трав. 2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (дата звернення: 09.03.2022).

120. Безпалова О. Сутність та значення координаційних органів як суб'єктів реалізації державної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 105-109. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/20.pdf>

121. Бараш Є. Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 232 с.

122. Білоус В. Т. Координація боротьби з економічною злочинністю : монографія. Ірпінь : Академія держ. подат. служби, 2012. 449 с.

123. Бублій М.П. Координація діяльності органів державної влади під час здійснення контрольних функцій. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3 (42). С. 16-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2013_3_5

124. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / гол. ред. Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Т. 4. 648 с.

125. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / гол. ред. Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Т. 2. 692 с.

126. Новак А.М. Організаційно-правовий аспект формування національної антикорупційної стратегії в умовах реалізації положень Угоди про асоціацію Україна–ЄС. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 2 (29). С. 40–45.

127. Калиновський О. В., Крупій А. І. Антикорупційна реформа в Україні: етапи реалізації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : зб. наук. праць. 2018. С. 114–117. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/12030>

128. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення : 20.02.2019).

129. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ, 2017. 445 с.

130. Аналітичний звіт про виконання Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки та Державної програми щодо реалізації засад Антикорупційної стратегії. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/2.1.-Assessment-Implem-UKR-1-2014-2017.pdf> (дата звернення : 20.02.2019).

131. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення : 20.02.2020).

132. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2015 р. № 265. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення : 20.02.2020).

133. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лют. 2015 р. № 198-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/198-19#n162> (дата звернення : 20.02.2020).

134. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України : наказ Генеральної прокуратури України від 12 квіт. 2016 р. № 149. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16> (дата звернення : 20.02.2020).

135. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : постанова Кабінету Міністрів України від 18 бер. 2015 р. № 118. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2015-%D0%BF> (дата звернення : 20.02.2020).

136. Погоріла Н. Три революції: огляд матеріалів опитування громадської думки. 2017 : веб-сайт. URL: http://www.3rnatolin.eu/wp-content/uploads/2017/11/pohorila_tekst.pdf (дата звернення 01.09.2021).

137. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лют. 2015 р. № 198-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#n164> (дата звернення 01.09.2021).

138. Статистичні дані. *Національне антикорупційне бюро України* : веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/reports> (дата звернення 01.02.2022).

139. Статистичні дані. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/> (дата звернення 01.02.2022).

140. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції : Закон України від 17 жовт. 2019 р. № 198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#Text> (дата звернення 01.02.2022).

141. НАЗК вкотре проігнорувало зауваження Мін'юсту щодо порядків проведення повної перевірки декларацій та стилю життя чиновників. *Міністерство юстиції* : веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/nazk-vkotre-proignoruvalo-zauvajennya-minyustu-schodo-poryadkiv-provedennya-povnoi-perevirki-deklaratsiy-ta-stilyu-jittya-chinovnikiv-23261> (дата звернення 21.06.2021).

142. Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей фінансового контролю окремих категорій посадових осіб : Закон України від 23 бер. 2017 р. № 1975-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-19#n17> (дата звернення 21.06.2021).

143. У справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368² Кримінального кодексу України : рішення Конституційного Суду України від 26 лют. 2019 р. № 1-р/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-19> (дата звернення 17.03.2020).

144. У справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України : рішення Конституційного Суду України від 27 жовт. 2020 р. № 13-р/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text> (дата звернення 15.01.2021).

145. Скасування статті про незаконне збагачення – крок назад в антикорупційній реформі України. *Національне антикорупційне бюро України* : веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/skasuvannya-statti-pro-nezakonne-zbagachennya-krok-nazad-v-antikorupciyniy-reformi-ukrayiny> (дата звернення 15.11.2021).

146. Що змінило рішення КСУ в роботі НАЗК? *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/shho-zminylo-rishennya-ksu-v-roboti-nazk/> (дата звернення 15.11.2021).

147. Президент Володимир Зеленський скликав засідання Ради національної безпеки та оборони для розгляду, зокрема, питання конституційної кризи. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3163156-konstitucijna-kriza-zelenskij-zbirav-radu-nacbezpeki-mendel.html> (дата звернення 15.11.2021).

148. Про відсторонення від посади судді Конституційного Суду України : Указ Президента України від 29 груд. 2020 р. № 607/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607/2020#Text> (дата звернення 15.11.2021).

149. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо відновлення інституційного механізму запобігання корупції : Закон України від 15 груд. 2020 р. № 1079-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1079-20#n87> (дата звернення 15.11.2021).

150. Індекс сприйняття корупції-2020. *Трансперенсі Інтернешнл Україна* : веб-сайт. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/2020/#/> (дата звернення 11.12.2021).

151. Сприйняття корупції. *Трансперенсі Інтернешнл Україна* : веб-сайт. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/ (дата звернення 11.12.2021).

152. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році» / НІСД. Київ, 2018. 688 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo-poslannya-prezidenta>

153. Загальнонаціональне дослідження проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 7 по 14 лютого 2019 року. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-institutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення 11.12.2021).

154. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020р. соціологія). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-vykonavchikh-ta-pravookhoronnykh-organiv-vlady-otsinka-diialnosti-uriadu-liutyi-2020r> (дата звернення 11.12.2021).

155. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-institutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy-2> (дата звернення 11.12.2021).

156. Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Corruption_Survey_2020_Presentation_Info-Sapiens.pdf (дата звернення 11.12.2021).

157. У МОЗ не знають, скільки «куплених сертифікатів» серед вакцинованих від COVID-19 в Україні. *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moz-vaktsynatsia/31522878.html> (дата звернення 11.12.2021).

158. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18 жовт. 2006 р. № 251-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text> (дата звернення 15.11.2021).

159. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 15.11.2021).

160. Ткаченко О. Г., Гетта П. Г. Порівняльний аналіз організації діяльності органів протидії корупції зарубіжних країн. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра.* 2019. № 2. С. 117-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kvsvsz_2019_2_14

161. Клеменчич Г., Стусек Я. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. *Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії Організації економічного співробітництва і розвитку.* 2007. 133 с. URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf>

162. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції 02 груд. 2016 р. № 126. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16> (дата звернення 15.11.2021).

163. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 трав. 2021 р. № 277/21 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#n14> (дата звернення 15.11.2021).

164. Уповноважені. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/upovnovazhenym/> (дата звернення 15.02.2022).

165. Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2015. 194 с.

166. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення 15.02.2022).

167. Про затвердження Порядку надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків про

доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України : наказ Міністерства фінансів України, Національного антикорупційного бюро України від 29 лип. 2021 р. № 433/105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1082-21#n8> (дата звернення 10.03.2022).

168. Про затвердження Порядку надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному антикорупційному бюро України узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів та отримання Державною службою фінансового моніторингу України інформації про хід їх розгляду : наказ Міністерства фінансів України, Національного антикорупційного бюро України від 03 бер. 2021 р. № 144/32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-21#n7> (дата звернення 10.03.2022).

169. Про затвердження Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук : наказ Національного антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України від 24 квіт. 2017 р. № 99-0/335. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0099886-17#Text> (дата звернення 10.03.2022).

170. Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України від 01 лист. 2019 р. № 134/19/130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-19#Text> (дата звернення 10.03.2022).

171. Підписання меморандуму про співпрацю та обмін інформацією. *Національне антикорупційне бюро України* : веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/oficiyni-zayavy/pidpysannya-memorandumu-pro-spiivpracyu-ta-obmin-informaciyeu> (дата звернення 10.03.2022).

172. СБУ і Національне антикорупційне бюро домовилися про співпрацю. *Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна»* : веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/282719.html> (дата звернення 10.03.2022).

173. НАБУ планує отримати доступ до реєстру е-декларацій до кінця січня. *Національне антикорупційне бюро України* : веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/nabu-planuye-otrymaty-dostup-do-reyestru-e-deklaraciy-do-kincy-a-sichnya> (дата звернення 10.03.2022).

174. Дем'янчук В. А. Шляхи удосконалення рівня взаємодії між суб'єктами запобігання та протидії корупції в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 97-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2018_1_15

175. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n56> (дата звернення 10.03.2022).

176. Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності : наказ Офісу генерального прокурора від 08 лют. 2021 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028905-21#Text> (дата звернення 10.03.2022).

177. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 10.03.2022).

178. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.03.2022).

179. Про затвердження Порядку надання Міністерством внутрішніх справ України інформації з Єдиного державного реєстру про зареєстровані транспортні засоби та їх власників Національному агентству з питань запобігання корупції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серп. 2018 р. № 689, рішення Національного агентства з питань запобігання корупції

від 21 серп. 2018 р. № 1843. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1038-18#Text> (дата звернення 10.03.2022).

180. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 лист. 2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (дата звернення 10.03.2022).

181. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> (дата звернення 10.03.2022).

182. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення 10.03.2022).

183. Про Національну раду з питань антикорупційної політики : Указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. № 808/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text> (дата звернення 10.03.2022).

184. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.03.2022).

185. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04 квіт. 1995 р. 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text> (дата звернення 10.03.2022).

186. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : постанова Верховної Ради від 29 серп. 2019 р. № 19-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text> (дата звернення 10.03.2022).

187. Великий тлумачний словник сучасної мови : веб-сайт. URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9> (дата звернення 10.03.2022).

188. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/kryterij> (дата звернення 10.03.2022).

189. Кубаєнко А. В. Критерії визначення ефективності діяльності правоохоронних органів. *Видавничий дім «Гельветика»* : веб-сайт. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15339/Кубаєнко%20А.В..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 10.03.2022).

190. Тяптин В. Д. О взаимосвязи «внутренней» и «внешней» оценок эффективности деятельности правоохранительных органов. *Вестник ВЭГУ*. 2018. № 2 (94). С. 89-98.

191. Шилин. Г. В. Координация как функция в деятельности администрации субъекта Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Томск, 2002. 24 с.

192. Статистичні дані. *Державне бюро розслідувань* : веб-сайт. URL: <https://dbr.gov.ua/reports> (дата звернення 10.03.2022).

193. Публічний звіт Служби безпеки України за 2019 рік. *Служба безпеки України* : веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/uploads/documents/2020/06/11/public-reports.pdf> (дата звернення 10.03.2022).

194. СБУ повідомила 1294 підозри у корупційних злочинах за півтора роки. *Служба безпеки України* : веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-providomyla-1294-pidozry-u-koruptsiinykh-zlochynakh-za-pivtora-roky> (дата звернення 10.03.2022).

195. Ефективність державних антикорупційних уповноважених: пілотне дослідження діяльності уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції державних органів та органів місцевого самоврядування. Аналітичний огляд. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://antycorportal.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Efektivnist-upovnovazhenyh.pdf> (дата звернення 10.03.2022).

196. Моніторинг діяльності Національного агентства. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/monitoring-diyalnosti-natsionalnogo-agenstva/#vikrivach%D1%96> (дата звернення 10.03.2022).

197. Міжнародна співпраця. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/uk/departament-koordynatsiyi-antykoruptsijnoyi-polityky__trashed/mizhnarodna-spivpratsya/ (дата звернення 10.03.2022).

198. Індекс сприйняття корупції-2021. *Трансперенсі Інтернешнл Україна* : веб-сайт. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/2020/#/> (дата звернення 21.02.2022).

199. Ковальова Т. В. Сучасні методики вимірювання та оцінювання корупції. *Державне будівництво*. 2018. № 2. С. 1-11. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/487582.pdf>

200. Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки : проект Закону від 21 вер. 2020 р. реєстр. № 4135. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007 (дата звернення 10.03.2022).

201. Корупція в Україні: 2017. Аналіз результатів пілотного застосування Методики оцінки рівня корупції в Україні. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/N72.pdf> (дата звернення 10.03.2022).

202. Корупція в Україні: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування підприємців, експертів та населення в цілому / Колектив авторів. Київ : Ваіте, 2018. 42 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/N71.pdf>

203. Індекс економічної свободи. *Heritage Foundation* : веб-сайт. URL: <https://www.heritage.org/index/country/ukraine> (дата звернення 28.09.2021).

204. The Worldwide Governance Indicators (WGI). The World bank веб-сайт. URL: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/> (дата звернення 28.09.2021).

205. Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

206. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції* :

веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/NAZK_Nats.dopovid_15_06.pdf (дата звернення 28.09.2020).

207. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Proyekt-Natsdopovidi-2019.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

208. Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серп. 2017 р. № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 28.02.2022).

209. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2020 рік та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 вер. 2020 р. № 781. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.02.2022).

210. Перше засідання Національної ради з питань антикорупційної політики при Президентові України: позитиви і негативи. *Центр політико-правових реформ* : веб-сайт. URL: <https://old.pravo.org.ua/ua/news/5923-> (дата звернення 28.02.2022).

211. Звіт за період роботи Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції VIII скликання Верховної Ради України (2014-2019 роки). *Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики* : веб-сайт. URL: <http://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/31217.pdf> (дата звернення 28.02.2022).

212. Звіти про роботу Комітету. *Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики* : веб-сайт. URL: http://crimecor.rada.gov.ua/documents/dijal_komit/Zv_r/74098.html (дата звернення 28.02.2022).

213. Оцінка громадянами ситуації в країні, ставлення до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-hromadianamy-sytuatsii-v-kraini-stavlennia-do-suspilnykh-instytutiv-elektoralni-oriientsii> (дата звернення 28.02.2022).

214. Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-hromadian-ukrainy-do-suspilnykh-instytutiv-elektoralni-oriientsii-2> (дата звернення 28.02.2022).

215. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-oriientsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення 28.02.2022).

216. Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків (соціологія). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diiialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-2> (дата звернення 28.02.2022).

217. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (жовтень–листопад 2020р.). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-oriientsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r> (дата звернення 28.02.2022).

218. Про затвердження Комунікаційної стратегії Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018-2020 роки : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 24 квіт. 2018 № 811. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0811884-18#Text> (дата звернення 28.02.2022).

219. Єдині принципи зовнішньої комунікації між Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою. *Національне антикорупційне бюро України* : веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/yedyni-pryncypu-zovnishnoyi-komunikaciyi-mizh-nacionalnym-antukorupciynym-byuro-ukrayiny-ta> (дата звернення 28.02.2022).

220. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021р.). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення 28.02.2022).

221. НАЗК наймає дочку «Держспецзв'язку» для виправлення е-декларування. *Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/10/20/7056209/> (дата звернення 28.02.2022).

222. Що не так з е-декларуванням. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/10/20/608484/> (дата звернення 28.02.2022).

223. У Гройсмана сховали розслідування щодо зриву е-декларування. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2016/09/22/606371/> (дата звернення 28.02.2022).

224. Відставка члена НАЗК: підготовка до розвалу агентства? *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва* : веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/vidstavka-chlena-nazk-pidgotovka-do-rozvalu-agentstva> (дата звернення 28.02.2022).

225. Голова НАЗК звинуватила у проблемах роботи реєстру е-декларацій чиновників *Держспецзв'язку. Zaxid.net* : веб-сайт. URL:

https://zaxid.net/golova_nazk_zvinuvatila_u_problemah_roboti_reyestru_edeklaratsiy_chinovnikiv_derzhspetsvvyazku_n1422076 (дата звернення 28.02.2022).

226. Члени НАЗК щомісяця преміювали самі себе на десятки тисяч гривень. *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28076793.html> (дата звернення 28.02.2022).

227. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2016 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Natsdopovid-2016.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

228. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2017 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Natsdopovid-2017.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

229. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2020 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/NAZK-Zvit-za-2020-rik-15.04.2021-1-1.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

230. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2019 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Zvit-NAZK-za-2019-rik-15.04.2020.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

231. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2018 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Zvit2018-1-1.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

232. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2017 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/dodatok_2_zvit_pro_diyalnist.pdf (дата звернення 28.09.2020).

233. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf> (дата звернення 28.09.2020).

234. Гладкий В. В. Концепція викривача корупції у законодавстві України (2009–2019 рр.). *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ* : матеріали наук.-практ. конф., 22–23 лют. 2019 р. Дніпро: Вид-во «Молодий вчений», 2019. С. 62–65. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/35feb2019/18.pdf>

235. Бенедик В. І. Інститут викривачів в Україні: проблеми визначення поняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 212–215.

236. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07 квіт. 2011 р. № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення 28.09.2020).

237. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції : Закон України від 17 жовт. 2019 р. № 198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n6> (дата звернення 28.09.2020).

238. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/dijaljnistj>

239. Рада ухвалила закон про викривачів корупції. Скільки їм платитимуть? *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50080582> (дата звернення 28.09.2020).

240. Як в Україні борються з корупцією – думка громадян. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва* : веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-v-ukraini-boryutsya-z-koruptsieyu-dumka-gromadyan> (дата звернення 22.08.2021).

241. Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення. *USAID/ENGAGE and civil society in Ukraine* : веб-сайт. URL: <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-spryjniattia-dosvid-stavlennia/> (дата звернення 22.08.2021).

242. Погодження антикорупційних програм. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/monitoring-diyalnosti-natsionalnogo-agenstva/#antikorprogramy> (дата звернення 22.08.2021).

243. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Москаленко О. М., 2019. 367 с.

244. Звіт про виконання Комунікаційної стратегії Національного агентства з питань запобігання корупції на 2018 –2020 роки за 2018 рік. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/zvit_po_kom_strategiyi_2018.pdf (дата звернення 22.08.2021).

245. НАЗК не зможе перевірити Зеленського і Порошенка - Новіков в інтерв'ю DW. *YouTube* : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PoCVUs8ibII> (дата звернення 27.12.2021).

246. Онлайн-брифінг Голови НАЗК Олександра Новікова «Кампанія декларування-2020: результати та наступні кроки». *Сторінка Національного агентства з питань запобігання корупції у соціальній мережі Facebook* : URL: <https://www.facebook.com/NAZKgov/videos/%D0%BE%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD-%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B3-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%BA-%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%8F-%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-2020-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C/177141773703716/> (дата звернення 27.12.2021).

247. НАЗК провело навчання для уповноважених Нацполіції у всіх регіонах України. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zapobigannya-ta-vyuvlennya-koruptsiyi/nazk-provelo-navchannya-dlya-upovnovazhenyh-natspolitsiyi-u-vsih-regionah-ukrayiny/> (дата звернення 27.12.2021).

248. Тільки рівні правила для всіх перетворюють олігархів на звичайний великий бізнес. Ці правила вже передбачені в Антикорупційній стратегії — Олександр Новіков в інтерв'ю Цензор.НЕТ. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/tilky-rivni-pravy-la-dlya-vsih-peretvoryat-oligarhiv-na-zvyhajnyj-velykyj-biznes-tsi-pravy-la-vzhe-peredbacheni-v-antykoruptsijnij-strategiyi-oleksandr-novikov-v-interv-yu-tsenzor-net/> (дата звернення 27.12.2021).

249. Звернення Голови НАЗК Олександра Новікова до року роботи. *YouTube* : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PmSJDCJaSWA> (дата звернення 27.12.2021).

250. Річний звіт НАЗК Навчання 2021. *YouTube* : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=L0cAN93TCY8> (дата звернення 27.02.2022).

251. COI: 2000s. Brave new world? Central Office of Information : веб-сайт. URL: <http://coi.gov.uk/aboutcoi.php?page=92> (дата звернення 07.07.2019).

252. Наша общая приверженность эффективному решению проблем и осуществлению мер в сфере предупреждения коррупции, борьбы с ней и усилению международного сотрудничества : Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций 02 июн. 2021 г. № A/RES/S-32/. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3928751?ln=ru> (дата звернення 27.12.2021).

253. Бадер М., Гус О., Мелешевич А., Нестеренко О. Громадянське суспільство проти корупції в Україні: способи впливу : аналіт. док. Київ, 2019. 24 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/36019>

254. Посли G7 розповіли про сім напрямків реформ для України, які вважають пріоритетними. *Європейська правда. Міжнародна безпека та*

євроінтеграція України : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/02/19/7120003/> (дата звернення 27.12.2021).

255. Росія, реформи, антикорупція: посол розповіла, що визначає рішення НАТО щодо України. *Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/12/23/7131941/> (дата звернення 27.12.2021).

256. Шість пріоритетів руху України до НАТО: як Зеленський має змінити програму на 2022 рік. *Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/02/2/7133433/> (дата звернення 27.12.2021).

257. Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України від 25 груд. 2015 р. № 928-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#Text> (дата звернення 27.12.2021).

258. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21 груд. 2016 р. № 1801-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> (дата звернення 27.12.2021).

259. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 07 груд. 2017 р. № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text> (дата звернення 27.12.2021).

260. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23 лист. 2018 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text> (дата звернення 27.12.2021).

261. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 14 лист. 2019 р. № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text> (дата звернення 27.12.2021).

262. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15 груд. 2020 р. № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення 27.12.2021).

263. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02 груд. 2021 р. № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення 27.12.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Інформація

про наявність законодавчо закріплених повноважень суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу щодо координації антикорупційної реформи в Україні та якість (стан, своєчасність) їх реалізації протягом 2017-2021 років

№ п/п	Суб'єкт (структура), яка впроваджує в Україні антикорупційну реформу	Законодавчо закріплені повноваження щодо координації антикорупційної реформи в Україні	Якість (стан, своєчасність) їх реалізації
1.	НАЗК	Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» [159] НАЗК: 1) здійснює співпрацю з викривачами;	1) у 2017 році НАЗК: у травні 2017 року утворено Міжвідомчу робочу групу з питань захисту викривачів; затверджено Методичні рекомендації щодо організації роботи із повідомленнями про корупцію, внесеними викривачами; У 2018 році: опрацьовано 2207 повідомлень

			<p>викривачів; підготовлено проект Закону України «Про захист викривачів корупції»; у 2019 році в Національному агентстві було zareestrovano 5 613 повідомлень щодо можливого порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»; НАЗК брало участь у 45 судових справах, пов'язаних із захистом прав викривачів; у 2020 році: НАЗК взяло участь у 70 судових справах, з них – у 2020 році 15 справ було виграно та вперше винесено 5 приписів НАЗК про поновлення викривачів на роботі; ініційовано законопроект про портал викривачів;</p>
--	--	--	---

			розроблено 5 роз'яснень з ключових питань захисту викривачів;
		2) готує та подає в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, який схвалює таку доповідь та направляє до Верховної Ради України;	2) НАЗК рішеннями від 04.04.2017 №125, від 30.03.2018 № 550, від 29.03.2019 № 885 схвалені проекти Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2016-2018 роках відповідно. Також підготовлені проекти Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019-2020 роках;
		3) розробляє державну програму з реалізації антикорупційної стратегії, яка затверджується Кабінетом Міністрів України;	3) постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265 затверджена Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної

			<p>політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки. Однак вказана Державна програма була розроблена та затверджена до утворення та початку діяльності НАЗК. Протягом 2016-2021 років НАЗК проект Державної програми з реалізації антикорупційної стратегії не розробляло;</p>
		<p>4) співпрацює з Верховною Радою України. Верховна Рада України щороку проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики, яку розробляє НАЗК. Антикорупційна стратегія, проект якої готується</p>	<p>4) Верховною Радою України 18.05.2016 та 24.05.2017 було проведено парламентські слухання про стан реалізації засад антикорупційної політики в Україні. Протягом 2018-2021 років парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції не проводились.</p>

		НАЗК, визначаються Верховною Радою України	Протягом 2017-2021 років у ВРУ були зареєстровані проект Постанови про затвердження та оприлюднення щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2016 році, який 20.03.2018 був знятий з розгляду та проект Постанови про проведення парламентських слухань на тему: «Стан реалізації засад антикорупційної політики в Україні» (20 травня 2020 року), який 01.09.2020 був знятий з розгляду. Більше за цей період ВРУ не розглядала і не затверджувала щорічних національних доповідей щодо реалізації засад
--	--	---	--

			антикорупційної політики за 2016-2021 роки; НАЗК підготовлений проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки, який було прийнято за основу.
2.	НАБУ	Правові основи організації та діяльності НАБУ визначає Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [166]. Завданням НАБУ є: 1) взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями;	1) Статтями 19 ¹ та 19 ² Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [166] з метою забезпечення взаємодії НАБУ з органами внутрішніх справ, Служби безпеки України та іншими правоохоронними органами у штатних

			<p>розписах центральних апаратів зазначених органів передбачаються посади осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з НАБУ. НАБУ взаємодіє з Національним банком України, Фондом державного майна України, Антимонопольним комітетом України, Національним агентством з питань запобігання корупції, органами Державної прикордонної служби, органами державної податкової і митної служби, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним</p>
--	--	--	--

			<p>шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та іншими державними органами.</p> <p>Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, орган державного фінансового контролю в Україні, Національне агентство з питань запобігання корупції, а також інші державні органи, що здійснюють державний контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами законодавства України, з метою запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним до</p>
--	--	--	---

			<p>підслідності НАБУ, зобов'язані: передавати НАБУ одержувані при здійсненні контрольних функцій і аналізі інформації, що надходить, відомості, що можуть свідчити про кримінальні правопорушення або використовуватися для попередження, виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності НАБУ; за зверненням НАБУ проводити у межах своєї компетенції ревізії, перевірки та інші дії щодо контролю за дотриманням законодавства України фізичними та юридичними особами. Отже питання взаємодії в більшості випадків</p>
--	--	--	--

			<p>передбачені Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України».</p> <p>На виконання вказаних вище норм Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» затверджені Порядок надання Державною фіскальною службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України; Порядок взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та Національного антикорупційного бюро України; Порядок взаємодії</p>
--	--	--	--

			<p>Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук; Порядок доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;</p>
		2) обмін інформацією;	<p>2) обмін оперативною інформацією між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів здійснюється за письмовим розпорядженням</p>

			<p>керівників відповідних підрозділів.</p> <p>Умови і порядок обміну інформацією між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, органами, уповноваженими законом на проведення досудового розслідування, регулюються спільним нормативно-правовим актом НАБУ та відповідних органів.</p> <p>Передача оперативної інформації НАБУ органам внутрішніх справ, Служби безпеки України, органам, уповноваженим законом на проведення досудового розслідування, допускається тільки за письмовим розпорядженням начальника</p>
--	--	--	---

			<p>відповідного підрозділу НАБУ.</p> <p>НАБУ укладені меморандуми про співпрацю та обмін інформацією: від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС та 23 реєстрів Мін'юсту; від 07.08.2015 із Службою безпеки України, яким передбачено унормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення антикорупційного бюро всім необхідним для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях (запобігання,</p>
--	--	--	--

		<p>виявлення, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійсненню нових порушень); від 13.01.2017 з НАЗК, яким передбачено, з-поміж іншого, доступ НАБУ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів і банків даних, якими володіє НАЗК;</p>
	<p>3) НАБУ при виконанні покладених на нього завдань і функцій взаємодіє з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та Президентом України. Директор НАБУ щороку інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з</p>	<p>3) З 16.04.2015 НАБУ почало свою діяльність. За інформацією з офіційного вебсайту НАБУ [138] Бюро підготовлені звіти про свою діяльність за кожні півроку починаючи з квітня 2015 року.</p>

		основних питань діяльності НАБУ та його підрозділів про виконання покладених завдань, додержання законодавства, прав і свобод осіб а також подає їм письмовий звіт про діяльність НАБУ протягом попередніх шести місяців.	Також 03.10.2018 Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції заслухав звіт про діяльність Національного антикорупційного бюро України у I півріччі 2018 року.
3.	САП	Правові та організаційні засади функціонування Спеціалізованої антикорупційної прокуратури визначені Законом України «Про прокуратуру» [175], Положенням про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора, затвердженим наказом Генерального прокурора 05.03.2020 № 125 [134], а також прийнятими на їх основі іншими актами законодавства.	Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, затверджений наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28 [176], та визначає, що координація Генеральним прокурором та заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури діяльності

		<p>Повноваження САП передбачені в Положенні про САП [134]. Цим Положенням передбачено, що свою роботу САП організовує у взаємодії з іншими структурними підрозділами Офісу Генерального прокурора, прокуратурами всіх рівнів, Національним антикорупційним бюро України, Тренінговим центром прокурорів України, правоохоронними, іншими державними органами.</p> <p>Серед основних завдань та функцій САП, зокрема:</p>	<p>Національного антикорупційного бюро України здійснюється з урахуванням визначених законодавством гарантій незалежності Національного антикорупційного бюро України та особливостей організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.</p> <p>Вказаний Порядок визначає основні завдання, засади, форми та процедуру координації діяльності лише правоохоронних органів у сфері протидії злочинності.</p>
		<p>1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового</p>	<p>1) у 2020 році НАБУ зареєстровано 648 кримінальних проваджень та</p>

		розслідування кримінальних правопорушень Національним антикорупційним бюро України;	повідомлено про підозру 95 особам;
		2) підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, що розслідувалися Національним антикорупційним бюро України; здійснення у межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва.	2) у 2020 році САП направлено 68 обвинувальних актів. Також у 2019-2020 роках забезпечено підтримання державного обвинувачення у ВАКС як суді першої інстанції у 259 кримінальних провадженнях, та 9 кримінальних провадженнях при їх апеляційному перегляді по суті рішень.
4.	Органи Національної поліції	Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [177] та Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №	Питання взаємодії органів Національної поліції та спеціалізованих антикорупційних інституцій опосередковано врегульовані лише в

		<p>877 [178], Поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.</p>	<p>Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук; Порядку надання Міністерством внутрішніх справ України інформації з Єдиного державного реєстру про зареєстровані транспортні засоби та їх власників Національному агентству з питань запобігання корупції; Меморандумі про співпрацю та обмін інформацією від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ</p>
--	--	--	---

			відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС.
5.	Державне бюро розслідувань	Закон України «Про Державне бюро розслідувань» визначає правові основи організації та діяльності Державного бюро розслідувань [180]. Цей закон передбачає порядок та форми взаємодії Державного бюро розслідувань з іншими державними органами.	Закон України «Про Державне бюро розслідувань» передбачає такі форми взаємодії Державного бюро розслідувань в залежності від суб'єктів: 1) з НАБУ, органами прокуратури (в т.ч. САП), СБУ – безпосередньо через працівників структурних підрозділів, які створюються з цією метою; 2) з НАБУ, органами Національної поліції, СБУ, в частині обміну оперативною інформацією, – за письмовим розпорядженням керівників підрозділів цих органів;

			<p>3) з іншими органами державної влади – на підставі спільних нормативно-правових актів та меморандумів про взаємодію та співпрацю відповідно.</p> <p>При цьому, положення вказаного Закону не можуть бути застосовані як підстава для взаємодії з НАЗК.</p> <p>Для цього необхідний спільний нормативно-правовий акт, який поки що не розроблений.</p>
6.	Служба безпеки України	<p>Законом України «Про Службу безпеки України» [181] встановлено, що Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.</p> <p>Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами,</p>	<p>На тепер такими актами є Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та Меморандум про співпрацю та обмін інформацією від 07.08.2015, укладеного між СБУ та НАБУ, яким передбачено</p>

		<p>установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань. Служба безпеки України взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та митними органами в порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства.</p>	<p>нормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення Бюро всім необхідним для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях (запобігання, виявлення, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійснення нових порушень). Однак вище вказані документи не можуть бути застосовані як підстава для взаємодії із НАЗК. Для цього необхідний нормативно-правовий акт, який поки що не розроблений.</p>
--	--	---	--

7.	Президент України	<p>Відповідно до Конституції України [184] Президент України створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби; підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України.</p> <p>Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить, в тому числі, Президентові України. Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною</p>	<p>Президентом України протягом 2014-2021 років:</p> <p>утворено Національну раду з питань антикорупційної політики;</p> <p>підписано 35 законів України у сфері запобігання корупції;</p> <p>внесено до Верховної Ради України 9 законопроектів з питань запобігання корупції, які стали законами України;</p> <p>затверджено Стратегію «Україна 2020».</p>
----	-------------------	---	--

		Радою України позачергово.	
8.	Верховна Рада України	<p>Верховна Рада України відповідно до Конституції України та законів здійснює свої повноваження щодо координації антикорупційної реформи як безпосередньо, так і через утворені нею органи – Комітети Верховної Ради України.</p> <p>До безпосередніх повноважень Верховної Ради, наданих їй Конституцією України, слід віднести такі: право законодавчої ініціативи, прийняття законів, здійснення парламентського контролю [184].</p> <p>Також Верховна Рада України визначає засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) та щороку не пізніше 1 червня проводить</p>	<p>Протягом 2014-2021 років Верховна Рада України: прийняла 35 законів України щодо запобігання корупції; народними депутатами України ініційовано 15 законопроектів, які стали законами України.</p> <p>Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки було прийнято за основу.</p> <p>Протягом 2017-2021 років у ВРУ були зареєстровані проект постанови про затвердження та оприлюднення щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної</p>

		<p>парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики [159].</p>	<p>політики у 2016 році, який 20.03.2018 був знятий з розгляду та проект Постанови про проведення парламентських слухань на тему: «Стан реалізації засад антикорупційної політики в Україні» (20 травня 2020 року), який 01.09.2020 був знятий з розгляду. Більше за цей період ВРУ не розглядала і не затверджувала щорічних національних доповідей щодо реалізації засад антикорупційної політики за 2016-2021 роки.</p> <p>Верховною Радою України 18.05.2016 та 24.05.2017 було проведено парламентські слухання про стан реалізації засад антикорупційної</p>
--	--	--	--

			політики в Україні. Протягом 2018-2021 років парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції не проводились.
9.	Кабінет Міністрів України	Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [182] у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина забезпечує координацію і контроль за діяльністю органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції. Хоча способи такої координації Законом України «Про Кабінет Міністрів України» [182] прямо не визначені, Кабінет Міністрів України має право, зокрема, утворювати консультативно-дорадчі органи, видавати	Протягом 2014-2021 років Кабінетом Міністрів України: унесено в порядку законодавчої ініціативи 12 законопроектів, які стали законами України; постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265 затверджена Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки; схвалено проекти Національної доповіді

		<p>обов'язкові до виконання розпорядження та постанови, заслуховувати звіти державних органів про свою діяльність, схвалювати проект національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, затверджувати державну програму з реалізації антикорупційної стратегії після погодження таких документів із заінтересованими органами.</p>	<p>щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019-2020 роках; схвалено Стратегію комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції (розпорядження КМУ від 23.08.2017 № 576) [208] та затверджено план заходів з реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2020 рік (розпорядження КМУ від 02.09.2020 № 781) [209].</p>
10.	<p>Національна рада з питань антикорупційної політики (консультативно-дорадчий орган при Президентові України)</p>	<p>Президентом України утворена Національна рада з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [183] та затверджено Положення про неї.</p>	<p>За період з 2014-2021 роки: 06.10.2015 було проведено перше засідання Національної ради на якому Президент повідомив, що очікує від Верховної Ради – швидкого</p>

		<p>Серед основних завдань вищевказаної Національної ради є підготовка та подання Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії; здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції; підготовка та надання Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції.</p> <p>Національна рада з питань антикорупційної політики відповідно до покладених на неї основних завдань, в тому числі, здійснює</p>	<p>прийняття закону про Державне бюро розслідувань, від МВС – швидкого формування керівництва Поліції, від прокуратури – заповнення посад антикорупційних прокурорів вже у жовтні 2015 року, від НАБУ – конкретних справ вже за один місяць [210]; 10.12.2015 відбулося засідання Національної ради на якому, Президент України наголосив, що процес створення сучасної інфраструктури для боротьби з корупцією не буде завершеним і система не буде ефективно працювати без судової реформи. Президент нагадав, що запропонований проект змін до Конституції щодо судової реформи, схвалений</p>
--	--	--	---

		<p>моніторинг та аналіз ефективності реалізації антикорупційної стратегії, вносить пропозиції щодо поліпшення взаємодії органів, відповідальних за її імплементацію; бере участь у підготовці для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України законопроектів у сфері запобігання і протидії корупції; готує пропозиції щодо законопроектів, проектів інших нормативно-правових актів у сфері запобігання і протидії корупції.</p>	<p>Венеціанською комісією, передбачає оновлення суддівського корпусу, запровадження жорсткого контролю за видатками кожного судді і їх відповідність доходам, скасування недоторканності суддів; 28.09.2020 відбулося засідання Національної ради з питань антикорупційної політики, на якому був обговорений проект Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки.</p>
11.	Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	<p>Комітети Верховної Ради [185] здійснюють законопроектну, організаційну та контрольну функції. Постановою Верховної Ради від 29.08.2019 № 19-IX «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів</p>	<p>Протягом 2014-2021 років у період з листопада 2014 року по липень 2019 року проведено 141 засідання Комітету. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 2010 питань, з яких 1424 пов'язано із</p>

		<p>Верховної Ради України дев'ятого скликання» утворено Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики [186].</p> <p>До предмета відання цього Комітету віднесено, в тому числі: формування антикорупційної політики; правове регулювання та організація діяльності Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції;</p>	<p>здійсненням законопроектної функції, 191 питання стосувалися організації роботи Комітету, 111 питань – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень [211].</p> <p>У період з вересня 2019 року по січень 2020 року проведено 24 засідання Комітету. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 379 питань, з яких 318 пов'язано із здійсненням законопроектної функції, 42 питання стосувалося організації роботи Комітету, 34 питань – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень.</p>
--	--	--	---

		<p>державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.</p>	<p>У період з лютого по липень 2020 року проведено 24 засідання Комітету. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 337 питань, з яких 185 пов'язано із здійсненням законопроектної функції, 84 питання стосувалося організації роботи Комітету, 22 питання – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень.</p> <p>У період з вересня 2020 року по січень 2021 року проведено 17 засідань Комітету. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 359 питань, з яких 182 питання пов'язано із здійсненням законопроектної функції, 100 питань стосувалося організації</p>
--	--	---	--

			<p>роботи Комітету, 18 питань – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень.</p> <p>У період з лютого по липень 2021 року Комітетом проведено 23 засідання, із них одне виїзне. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 185 питань, з яких 57 питань пов'язано із здійсненням законопроектної функції, 91 питання стосувалося організації роботи Комітету, 37 питань – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень.</p> <p>Всього за період з вересня 2019 по липень 2021 року Комітетом проведено 88 засідань,</p>
--	--	--	---

			<p>із них одне виїзне. На цих засіданнях розглянуто і обговорено 1260 питань, з яких 742 питань пов'язано із здійсненням законопроектної функції, 317 питань стосувалось організації роботи Комітету, 111 питань – контролю за виконанням законів України, постанов Верховної Ради України та власних рішень [212].</p>
--	--	--	---

Інформація

**про якісні та кількісні показники виконання третього індикатора
«Стан обміну інформацією між суб'єктами (структурами), які
впроваджують в Україні антикорупційну реформу (законодавчо
встановлені повноваження щодо обміну інформацією, кількість матеріалів
(справ) переданих в рамках обміну інформацією)»
протягом 2017-2021 років**

№ п/п	Суб'єкт	Законодавчо встановлені повноваження (посилання на закон, нормативно-правовий акт, меморандум)	Кількість матеріалів (справ) переданих в рамках обміну інформацією
1.	НАЗК	<p>Прямо Законом України «Про запобігання корупції» повноваження щодо обміну інформацією не встановлено.</p> <p>Проте, НАЗК прийнято спільні нормативно-правові акти, які дозволяють здійснювати обмін інформацією з іншими суб'єктами (структурами), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу. Такими актами є:</p> <p>1) Порядок доступу Національного антикорупційного бюро</p>	<p>У 2017 році НАЗК до правоохоронних органів щодо несвоєчасного подання декларацій суб'єктами декларування направлено 1 495 листів, до спеціально уповноважених органів у сфері протидії корупції направлено 7 матеріалів.</p> <p>У 2018 році для здійснення досудового розслідування НАЗК направило до правоохоронних органів 253 обґрунтовані</p>

	<p>України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (наказ Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України 01 листопада 2019 року № 134/19/130);</p> <p>2) Меморандум від 13.01.2017 між НАБУ та НАЗК, яким передбачено, з-поміж іншого, доступ НАБУ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів і банків даних, якими володіє НАЗК;</p> <p>3) Порядок надання Міністерством внутрішніх справ України інформації з Єдиного державного реєстру про зареєстровані транспортні засоби та їх власників Національному агентству з питань запобігання корупції</p>	<p>висновки щодо виявлення ознак кримінальних правопорушень. З них направлено до НАБУ – 37, до Національної поліції – 178 і до органів прокуратури – 38 обґрунтованих висновків.</p> <p>У 2019 році було підготовлено 269 обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального правопорушення у діях суб'єктів декларування та направлено за підслідністю для організації досудового розслідування до:</p> <p>НАБУ – 9 обґрунтованих висновків; органів прокуратури – 98 обґрунтованих висновків; органів Національної поліції України – 162 обґрунтованих висновки.</p> <p>У 2020 році складено та направлено 245</p>
--	--	---

		(рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 21.08.2018 № 1843, наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.2018 № 689).	обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 Кримінального кодексу України.
2.	НАБУ	Відповідно до статті 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» НАБУ взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків. При цьому порядок такої взаємодії розкритий статтями 19 ¹ та 19 ² Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України». Обмін оперативною інформацією між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів	НАБУ в 2016 році розслідувалось 25 проваджень, у 2018 році – 64 кримінальних провадження, в яких отримано 47 висновків НАЗК за статтею 366-1 КК України, та 50 проваджень, в яких отримано 29 висновків НАЗК за статтею 368-2 КК України; у 2020 році – 92 кримінальних провадження за статтею 366-1 КК України. Проте, внаслідок рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020, яким визнано неконституційною статтю

	<p>здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів.</p> <p>Умови і порядок обміну інформацією між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, органами, уповноваженими законом на проведення досудового розслідування, регулюються спільним нормативно-правовим актом НАБУ та відповідних органів.</p> <p>Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, орган державного фінансового контролю в Україні, Національне агентство з питань запобігання корупції, а також інші державні органи, що здійснюють державний контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами законодавства України, з метою запобігання та протидії кримінальним</p>	<p>366-1 КК України щодо недостовірного декларування, НАБУ закрило 97 кримінальних проваджень у 2020 році.</p>
--	--	--

	<p>правопорушенням, віднесеним до підслідності НАБУ, зобов'язані, в тому числі, передавати НАБУ одержувані при здійсненні контрольних функцій і аналізі інформації, що надходить, відомості, що можуть свідчити про кримінальні правопорушення або використовуватися для попередження, виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності НАБУ.</p> <p>Також затверджені:</p> <p>Порядок надання Державною податковою службою України інформації з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків про доходи фізичних осіб на запити Національного антикорупційного бюро України (Наказ Міністерства фінансів України, Національного</p>	
--	---	--

	<p>антикорупційного бюро України від 29.07.2021 № 433/105);</p> <p>Порядок надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному антикорупційному бюро України узагальнених (додаткових узагальнених) матеріалів та отримання Державною службою фінансового моніторингу України інформації про хід їх розгляду (наказ Міністерства фінансів України, Національного антикорупційного бюро України від 03.03.2021 № 144/32);</p> <p>Порядок взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук (наказ Національного</p>	
--	---	--

		<p>антикорупційного бюро України, Міністерства внутрішніх справ України від 24.04.2017 № 99-0/335);</p> <p>Порядок доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (наказ Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України від 01.11.2019 № 134/19/130).</p> <p>НАБУ укладені меморандуми про співпрацю та обмін інформацією: від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС та 23 реєстрів Мін'юсту; від</p>	
--	--	--	--

		<p>07.08.2015 із Службою безпеки України, яким передбачено нормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення антикорупційного бюро всім необхідним для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях (запобігання, виявлення, припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійснення нових порушень); від 13.01.2017 з НАЗК, яким передбачено, в тому числі, доступ НАБУ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів і банків даних, якими володіє НАЗК.</p>	
3.	САП	<p>Повноваження щодо обміну інформацією прямо не визначені ані Законом</p>	

		України «Про прокуратуру», ані Положенням про САП. Опосередковано повноваження щодо обміну інформацією визначені в Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, затвердженому наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28, яким серед форм координації передбачено обмін аналітичною інформацією з питань протидії злочинності.	
4.	Органи Національної поліції	Питання обміну інформацією органів Національної поліції опосередковано врегульовані лише в Порядку взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з питань обліку осіб, оголошених у розшук (наказ Національного антикорупційного бюро	У 2016 році органи Національної поліції розпочали розслідування у 1115 кримінальних провадженнях (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 1 кримінальне провадження; У 2017 – 1838

	<p>України, Міністерства внутрішніх справ України від 24.04.2017 № 99-0/335), Порядку надання Міністерством внутрішніх справ України інформації з Єдиного державного реєстру про зареєстровані транспортні засоби та їх власників Національному агентству з питань запобігання корупції (рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 21.08.2018 № 1843, наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.2018 № 689) та Меморандумом про співпрацю та обмін інформацією від 27.07.2015 з Міністерством юстиції та Міністерством внутрішніх справ відповідно до якого НАБУ отримала доступ до баз даних МВС.</p>	<p>кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 0 кримінальних проваджень. У 2018 – 2879 кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 1 кримінальне провадження. У 2019 – 2387 кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 1 кримінальне провадження. У 2019 – 4995 кримінальних проваджень (кримінальних</p>
--	--	--

			корупційних правопорушеннях).
5.	СБУ	<p>На тепер актами, які визначають повноваження СБУ щодо обміну інформацією, є:</p> <p>Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, затверджений наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28;</p> <p>Меморандум про співпрацю та обмін інформацією між СБУ та НАБУ від 07.08.2015, яким передбачено унормування порядку взаємодії між двома відомствами, залучення сил і можливостей підрозділів Служби безпеки із забезпечення антикорупційного бюро всім необхідним для ефективної боротьби з корупційними проявами на всіх рівнях (запобігання, виявлення,</p>	<p>У 2016 році Служба безпеки України розпочала розслідування у 503 кримінальних провадженнях (кримінальних корупційних правопорушеннях).</p> <p>У 2017 – 419 кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 1 кримінальне провадження.</p> <p>У 2018 – 454 кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 1 кримінальне провадження.</p>

		<p>припинення, розслідування і розкриття корупційних правопорушень, здійснених вищими посадовцями, а також запобігання здійснення нових порушень).</p>	<p>У 2019 – 327 кримінальних проваджень (кримінальних корупційних правопорушеннях), з яких за статтею 368-2 (незаконне збагачення) – 0 кримінальних проваджень.</p>
6.	ДБР	<p>Законом України «Про Державне бюро розслідувань» передбачено, що обмін оперативною інформацією між Державним бюро розслідувань та Національним антикорупційним бюро України, органами внутрішніх справ, органами Національної поліції, Службою безпеки України, щодо спільних заходів та з іншими державними органами, які відповідно до закону здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюється за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів.</p>	<p>У ДБР немає власних оперативно-розшукових справ. У провадженнях слідчих ДБР оперативний супровід здійснюють відповідні підрозділи органів Національної поліції України, Служби безпеки України.</p> <p>27.11.2018 ДБР зареєстровано перші кримінальні провадження. Станом на 1 березня 2019 року слідчі ДБР здійснюють досудове розслідування у 5794 провадженнях, із них 1622 – внесено до Єдиного реєстру досудових</p>

	<p>Умови і порядок обміну інформацією між Державним бюро розслідувань та іншими державними органами регулюються спільними нормативно-правовими актами. Державне бюро розслідувань може укласти з окремими державними органами угоди (меморандуми) про співпрацю та обмін інформацією.</p> <p>На тепер ДБР укладені: Міжвідомчий наказ між Державним бюро розслідувань та Міністерством внутрішніх справ України про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Державного бюро розслідувань та Міністерства внутрішніх справ України, завдяки якому запроваджено механізм електронної інформаційної взаємодії (обмін інформацією) між Державним бюро розслідувань та</p>	<p>розслідувань слідчими ДБР за заявами фізичних, юридичних осіб, а також власними напрацюваннями, 4172 – передані за підслідністю з інших органів.</p> <p>У 2019 році – ДБР розслідувало 7979 кримінальних проваджень за злочини, вчинені і сфері службової діяльності і корупції.</p> <p>У 2019 році – ДБР розслідувало 8976 кримінальних проваджень, з яких направлено до суду 461 обвинувальний акт про кримінальне корупційне правопорушення.</p> <p>Протягом 2020 року за матеріалами інших правоохоронних органів слідчими Державного бюро розслідувань розпочато понад 3500 кримінальних проваджень.</p>
--	--	--

	<p>Міністерством внутрішніх справ України;</p> <p>Меморандум про співпрацю з Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (у 2019 році);</p> <p>Меморандум про співпрацю та обмін інформацією між Національним антикорупційним бюро України та Державним бюро розслідувань.</p>	
--	---	--

Додаток В

Інформація

про рівень довіри населення до суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу (збільшення кількості респондентів, що позитивно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу; зменшення кількості респондентів, що негативно оцінюють діяльність суб'єктів (структур), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу)

Суб'єкт (структура), які впроваджують в Україні антикорупційну реформу	Рік	Рівень недовіри, %	Рівень довіри, %	Баланс довіри-недовіри (різниця між часткою тих, хто довіряє, і часткою тих, хто не довіряє)
Президент України	2016 ^[213]	66,7	24,4	- 42,3
	2017 ^[214]	68,2	24,8	-43,4
	2018 ^[215]	70,9	23,4	-47,5
	2019 ^[216]	24,8	62,2	43,4
	2020 ^[217]	60,2	33,9	-26,3
Верховна Рада України	2016 ^[213]	79,4	13,1	- 66,3
	2017 ^[214]	80,7	13,8	-66,9
	2018 ^[215]	72,0	12,7	-59,3
	2019 ^[216]	44,7	43,7	-1
	2020 ^[217]	76,1	17,3	-58,8

Кабінет Міністрів України	2016 ^[213]	74,1	17,5	- 56,6
	2017 ^[214]	73,1	19,8	-53,3
	2018 ^[215]	75,3	18,5	-56,8
	2019 ^[216]	43,8	44,2	0,4
	2020 ^[217]	74,8	18,1	-56,7
СБУ	2016 ^[213]	52,8	33,9	- 18,9
	2017 ^[214]	46,8	35,2	-11,6
	2018 ^[215]	46,5	37,2	-9,3
	2019 ^[216]	40,7	42,2	1,5
	2020 ^[217]	51,0	33,8	-17,2
ДБР	2016 ^[213]	-	-	-
	2017 ^[214]	-	-	-
	2018 ^[215]	-	-	-
	2019 ^[216]	-	-	-
	2020 ^[217]	63,4	16,1	-47,3
Органи Національної поліції України	2016 ^[213]	63,5	24,6	- 38,9
	2017 ^[214]	45,2	39,3	-6,9
	2018 ^[215]	51,2	37,8	-13,4
	2019 ^[216]	43,1	44,2	1,1
	2020 ^[217]	53,2	36,3	-16,9
НАБУ	2016 ^[213]	51,9	24,6	- 27,3
	2017 ^[214]	57,6	20,1	-37,5
	2018 ^[215]	64,3	16,0	-48,3
	2019 ^[216]	56,0	21,6	-34,4
	2020 ^[217]	72,5	11,7	-60,8
НАЗК	2016 ^[213]	-	-	-
	2017 ^[214]	57,7	14,8	-42,9
	2018 ^[215]	63,9	13,6	-50,3
	2019 ^[216]	56,0	19,3	-36,7

	2020 ^[217]	71,0	11,2	-59,8
САП	2016 ^[213]	-	-	-
	2017 ^[214]	57,5	17,6	-39,9
	2018 ^[215]	64,5	13,3	-51,2
	2019 ^[216]	56,1	19,8	-36,3
	2020 ^[217]	70,3	12,3	-58,0

^{213.} Оцінка громадянами ситуації в країні, ставлення до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-hromadianamy-sytuatsii-v-kraini-stavlennia-do-suspilnykh-instytutiv-elektoralni-oriientsatsii> (дата звернення 28.02.2022).

^{214.} Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-hromadian-ukrainy-do-suspilnykh-instytutiv-elektoralni-oriientsatsii-2> (дата звернення 28.02.2022).

^{215.} Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-oriientsatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення 28.02.2022).

^{216.} Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків (соціологія). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diiialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-2> (дата звернення 28.02.2022).

^{217.} Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (жовтень–листопад 2020р.). *Центр Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-oriientsatsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r> (дата звернення 28.02.2022).

Критерії
оцінки ефективності кожної з інституцій, що уповноважена
здійснювати координацію антикорупційної реформи в Україні

<p>Мета антикорупційної реформи в Україні – суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції</p>			
Інституція	Форма координації	Повноваження з координації	Критерій оцінювання
НАЗК	Узгодженість	1) координація діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;	1) систематичне проведення опитування уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції щодо шляхів оптимізації роботи НАЗК з надання таким уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) підтримки

			<p>у виконанні їх завдань;</p> <p>2) регулярне проведення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції та подання за його результатами рекомендацій щодо покращення їх роботи;</p> <p>3) кількість наданих НАЗК протягом року роз'яснень за зверненнями уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;</p>
--	--	--	---

			<p>4) кількість наданих НАЗК протягом року згод на звільнення керівника уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції;</p>
		<p>2) координація щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі, підготовки</p>	<p>1) підтримання в актуальному стані методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності державних органів, порядку підготовки та погодження антикорупційних програм;</p> <p>2) своєчасність розроблення, поширення та підтримання в</p>

		та виконання антикорупційних програм.	актуальному стані методичних рекомендацій, інформаційно-роз'яснювальних матеріалів щодо оцінки корупційних ризиків та підготовки антикорупційних програм серед суб'єктів її проведення; 3) кількість погоджених, відмовлених у погодженні НАЗК антикорупційних програм.
	Впорядкування дій	1) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу,	1) своєчасність (не пізніше ніж за один рік до закінчення строку дії попередньої) розроблення проектів антикорупційної стратегії та

		<p>координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;</p>	<p>державної програми з її реалізації;</p> <p>2) своєчасне (не пізніше ніж за півроку до закінчення строку дії попередньої) внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проектів антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації;</p> <p>3) систематичне протягом року проведення моніторингу реалізації державної антикорупційної політики (в тому числі із залученням представників громадськості) та оприлюднення</p>
--	--	--	---

			результатів такого моніторингу;
		2) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики.	1) своєчасність розроблення (не пізніше ніж до 01 січня року в якому завершується строк дії Антикорупційної стратегії) та не пізніше 1 квітня оприлюднення і подання до Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Президента України проекту національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики; 2) залучення до підготовки проекту національної

			доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики інститутів громадянського суспільства, в тому числі громадської ради при НАЗК.
--	--	--	---

	Взаємодія	<p>1) співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері формування та реалізації антикорупційної політики;</p>	<p>1) кількість укладених протягом року міжнародних договорів з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями;</p> <p>2) кількість проведених у рамках міжнародної технічної допомоги спільних заходів (тренінгів, навчань, тощо);</p>
		<p>2) співпраця з викривачами.</p>	<p>1) забезпечення НАЗК державних органів методичними рекомендаціями, роз'ясненнями тощо щодо захисту викривачів, а викривачів – щодо</p>

			<p>їх прав та можливостей для захисту;</p> <p>2) створення державними органами власних безпечних каналів комунікації для анонімних викривачів, зокрема каналів онлайн-зв'язку, телефонних гарячих ліній та електронних поштових скриньок;</p> <p>3) кількість здійснених НАЗК протягом року заходів для представництва в суді інтересів викривача;</p> <p>3) кількість ініційованих НАЗК процедур притягнення до юридичної</p>
--	--	--	--

			відповідальності у разі встановлення ознак порушень законодавства про захист прав викривачів.
НАБУ	Узгодженість	1) здійснення обміну оперативною інформацією за письмовим розпорядженням керівників відповідних підрозділів між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів;	1) кількість виданих протягом року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України, інших правоохоронних органів щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних заходів.

	Впорядкування дій	1) у штатних розписах центральних апаратів органів внутрішніх справ, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів передбачаються посади осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з НАБУ.	1) кількість створених у штатних розписах центральних апаратів органів внутрішніх справ, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з НАБУ.
	Взаємодія	1) взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями;	
		2) співпраці з Національним банком України, Фондом державного майна	1) кількість протягом року переданої до НАБУ інформації та відомостей, що

		<p>України, Антимонопольним комітетом України, Національним агентством з питань запобігання корупції, органами Державної прикордонної служби, органами державної податкової і митної служби, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом,</p>	<p>можуть свідчити про вчинені корупційні кримінальні правопорушення або використовуватися для попередження, виявлення, припинення і розслідування корупційних кримінальних правопорушень; 2) кількість протягом року проведених за зверненням НАБУ ревізій, перевірок та інших дій щодо контролю за дотриманням законодавства України фізичними та юридичними особами; 3) укладення та/або внесення змін до існуючих порядків</p>
--	--	--	--

		<p>фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та іншими державними органами.</p>	<p>та меморандумів про співпрацю та обмін інформацією між НАБУ та державними органами.</p>
САП	Взаємодія	<p>1) свою роботу САП організує у взаємодії з іншими структурними підрозділами Офісу Генерального прокурора, прокуратурами всіх рівнів, Національним антикорупційним бюро України, Тренінговим центром прокурорів України, правоохоронними, іншими</p>	<p>1) кількість протягом року розслідувань корупційних кримінальних правопорушень за процесуального керівництва САП; 2) кількість обвинувальних вироків про вчинення корупційних кримінальних правопорушень, в яких САП забезпечило публічне обвинувачення та/або кількість</p>

		державними органами.	угод про визнання винуватості.
Органи Національної поліції	Взаємодія	1) Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.	1) наявність спільних нормативно-правових актів, меморандумів про співпрацю та обмін інформацією між державними органами у сфері запобігання та протидії корупції; 2) кількість протягом року відкритих кримінальних проваджень за результатами обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального корупційного правопорушення, які надійшли від НАЗК;
ДБР	Узгодженість	1) здійснення обміну	1) кількість виданих протягом

		оперативною інформацією.	року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України, інших правоохоронних органів щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних заходів.
	Впорядкування дій	1) утворення у штатних розписах центральних апаратів органів прокуратури, внутрішніх справ, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України посад для осіб, до функціональних	1) кількість створених у штатних розписах центральних апаратів НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних

		обов'язків яких належить здійснення взаємодії з Державним бюро розслідувань.	обов'язків яких входить здійснення взаємодії з ДБР.
	Взаємодія	1) взаємодія з органами державної влади іншими ніж правоохоронні органи, на підставі спільних нормативно-правових актів та меморандумів про взаємодію та співпрацю відповідно.	1) наявність нормативно-правових актів, Меморандумів про співпрацю та обмін інформацією або внесення змін до існуючих між ДБР, НАЗК, іншими державними органами, крім правоохоронних.
СБУ	Узгодженість	1) здійснення обміну оперативною інформацією.	1) кількість виданих протягом року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ, інших

			правоохоронних органів щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних заходів.
	Впорядкування дій	1) утворення у штатному розписі центрального апарату Служби безпеки України посад для осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з ДБР, НАБУ.	1) кількість створених у штатних розписах центральних апаратів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з СБУ.
	Взаємодія	1) Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та	1) наявність нормативно-правових актів, Меморандумів про співпрацю та обмін інформацією або внесення змін до

		посадовими особами в порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства.	існуючих між СБУ, НАЗК, іншими державними органами, крім правоохоронних.
КМУ	Узгодженість	1) право законодавчої ініціативи;	1) кількість схвалених протягом року та направлених до Верховної Ради України законопроектів з питань запобігання та протидії корупції;
		2) утворює консультативно-дорадчі органи;	1) кількість утворених міжвідомчих робочих груп з питань координації впровадження в

			<p>Україні антикорупційної реформи, антикорупційної стратегії, антикорупційної політики;</p> <p>2) кількість протягом року засідань таких робочих груп, прийнятих ними рішень (у разі утворення);</p>
		<p>3) видає обов'язкові до виконання розпорядження та постанови.</p>	<p>1) кількість прийнятих постанов та розпоряджень протягом року з питань координації впровадження в Україні антикорупційної реформи, антикорупційної стратегії, антикорупційної політики.</p>

	Впорядкування дій	1) схвалює проект Антикорупційної стратегії та затверджує державну програму з реалізації антикорупційної стратегії.	1) своєчасне (до закінчення строку дії попередньої) схвалення проекту Антикорупційної стратегії; 2) своєчасне (до закінчення строку дії попередньої) затвердження державної програми з реалізації антикорупційної стратегії.
	Взаємодія	1) заслуховує інформацію від НАБУ, НАЗК, ДБР з основних питань їх діяльності;	1) регулярно (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації від НАБУ, НАЗК, ДБР з основних питань їх діяльності;

		2) взаємодіє з державними органами в процесі розробки та погодження проектів законів та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Президента України з питань запобігання та протидії корупції, зокрема проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації.	1) кількість засідань Урядових комітетів та прийнятих на них рішень, пов'язаних з розглядом проектів законів та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Президента України з питань запобігання та протидії корупції, зокрема проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації.
Президент України	Узгодженість	1) утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб;	1) персональний склад Національної ради з питань антикорупційної політики

			актуалізований;
		2) контроль за діяльністю Служби безпеки України;	1) регулярно (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації від СБУ з основних питань її діяльності;
		3) право законодавчої ініціативи, підписання антикорупційних законів, прийнятих Верховною Радою України;	1) кількість розроблених та поданих до Верховної Ради України антикорупційних законопроектів, підписаних антикорупційних законів, прийнятих Верховною Радою України протягом року;

		4) право вето щодо прийнятих Верховною Радою України антикорупційних законів з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України.	1) кількість ветованих Президентом України антикорупційних законопроектів, прийнятих Верховною Радою України.
	Впорядкування дій	Забезпечується Президентом України через утворену ним Національну раду з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Серед основних завдань вищевказаної Національної ради є підготовка та подання	1) кількість проведених протягом року засідань та прийнятих рішень Національною радою з питань антикорупційної політики; 2) кількість підготовлених та наданих Президенту України протягом року пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення

		<p>Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії; здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції; підготовка та надання</p> <p>Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та</p>	<p>антикорупційної стратегії, узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції.</p>
--	--	---	---

		взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції.	
	Взаємодія	1) заслуховування інформації з основних питань діяльності НАБУ, ДБР, СБУ, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина; 2) при розгляді Верховною Радою України вето ваних Президентом України законів з питань запобігання та протидії корупції та обговоренні їх при	1) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації з основних питань діяльності НАБУ, ДБР, СБУ, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина; 2) кількість проведених нарад, засідань тощо між представниками Президента України, Кабінету Міністрів України

		доопрацюванні зауважень та пропозицій Президента України.	та Верховної Ради України щодо обговорення зауважень Президента України до вето ваних антикорупційних законів при їх доопрацюванні.
ВРУ	Узгодженість	1) утворення комітетів Верховної Ради України;	1) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування звітів НАБУ, ДБР, НАЗК про їх діяльність;
		2) заслуховування звітів НАБУ, ДБР, НАЗК про їх діяльність;	2) прийняття антикорупційних законів;
		2) прийняття антикорупційних законів;	1) кількість прийнятих ВРУ протягом року антикорупційних законів;
		3) визначення (затвердження) Антикорупційної стратегії;	1) своєчасне (до закінчення строку дії попередньої) визначення та затвердження Антикорупційної

			стратегії;
		4) проведення парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції;	1) регулярно (не рідше одного разу на рік) проведення парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції;
	Впорядкування дій	Забезпечується через Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. До предмета відання цього Комітету віднесено, в тому числі, формування антикорупційної політики; правове регулювання та	1) кількість проведених протягом року засідань Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики; 2) кількість опрацьованих протягом року антикорупційних законопроектів; 3) кількість

		<p>організація діяльності Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції; діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції; державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.</p>	<p>підготовлених висновків до законопроектів за результатами їх антикорупційної експертизи.</p>
	<p>Взаємодія</p>	<p>Співпраця між Парламентом, Кабінетом Міністрів України відбувається в процесі розгляду, обговорення та</p>	<p>1) кількість проведених засідань, нарад тощо між Парламентом, Кабінетом Міністрів України,</p>

		прийняття Верховною Радою України антикорупційних законів	Президентом України щодо розгляду, обговорення та прийняття Верховною Радою України антикорупційних законів.
--	--	---	--

Пропозиції

щодо посилення ролі НАЗК у забезпеченні формування та реалізації антикорупційної політики та стратегії в Україні, в тому числі, і як координатора інших суб'єктів, які займаються реалізацією в Україні антикорупційної політики та стратегії

Зміст положення акта законодавства	Зміст відповідного положення проекту акта
Закон України «Про запобігання корупції»	
<p>(...)</p> <p>Стаття 7. Повноваження Голови Національного агентства, його заступників</p> <p>1. Голова Національного агентства:</p> <p>(...)</p> <p>11) має право бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, постійних, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України, інших державних органів та органів місцевого самоврядування у разі розгляду питань, пов'язаних з формуванням та реалізацією антикорупційної політики;</p> <p>(...)</p>	<p>(...)</p> <p>Стаття 7. Повноваження Голови Національного агентства, його заступників</p> <p>1. Голова Національного агентства:</p> <p>(...)</p> <p>11) присутній на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, постійних, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також бере участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України, інших державних органів та органів місцевого самоврядування у разі розгляду питань, пов'язаних з формуванням та реалізацією державної антикорупційної політики та Антикорупційної стратегії;</p> <p>(...)</p>

<p>(...)</p> <p>Стаття 11. Повноваження Національного агентства</p> <p>1. До повноважень Національного агентства належать:</p> <p>2) розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії;</p> <p>3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проєкту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;</p> <p>(...)</p>	<p>(...)</p> <p>Стаття 11. Повноваження Національного агентства</p> <p>1. До повноважень Національного агентства належать:</p> <p>2) розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, проєкту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики, а також здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;</p> <p>3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;</p> <p>(...)</p>
--	--

<p>(...)</p> <p>Стаття 18. Антикорупційна політика</p> <p>1. Норма відсутня.</p> <p>Засади державної антикорупційної політики на відповідний період визначаються Верховною Радою України в Антикорупційній стратегії, яка затверджується законом.</p> <p>Норма відсутня.</p>	<p>(...)</p> <p>Стаття 18. Антикорупційна політика та Антикорупційна стратегія</p> <p>1. Державна антикорупційна політика в Україні формується і реалізується державними органами та органами місцевого самоврядування, в межах їх повноважень, визначених Конституцією та законами України.</p> <p>Засади державної антикорупційної політики на відповідний період визначаються Верховною Радою України в Антикорупційній стратегії, яка затверджується законом.</p> <p>2. Національне агентство є головним та відповідальним органом в системі центральних органів виконавчої влади за забезпечення формування та реалізацію державної антикорупційної політики та Антикорупційної стратегії в Україні.</p> <p>Національне агентство забезпечує формування та реалізує</p>
---	--

<p>(...)</p> <p>6. За результатами моніторингу та оцінки ефективності реалізації Антикоруptionної стратегії Національне агентство має право ініціювати питання щодо внесення до неї змін. Внесення змін до Антикоруptionної стратегії відбувається із залученням Національного агентства.</p> <p>(...)</p>	<p>державну антикорупційну політику в межах повноважень та у спосіб, визначених цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.</p> <p>(...)</p> <p>7. За результатами моніторингу та оцінки ефективності реалізації Антикоруptionної стратегії Національне агентство має право ініціювати питання щодо внесення до неї змін. Внесення змін до Антикоруptionної стратегії відбувається із залученням Національним агентством до цього процесу інших заінтересованих державних органів та проведенням консультацій з громадськістю.</p> <p>(...)</p>
<p>Стаття 18⁻². Координація реалізації Антикоруptionної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикоруptionної стратегії</p> <p>1. Координація реалізації Антикоруptionної стратегії та державної антикорупційної</p>	<p>Стаття 18⁻². Координація реалізації Антикоруptionної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикоруptionної стратегії</p> <p>1. Координація реалізації Антикоруptionної стратегії та державної антикорупційної програми</p>

<p>програми з виконання Антикоруptionної стратегії здійснюється Національним агентством у визначеному ним порядку.</p> <p>2. Норма відсутня.</p> <p>2. При Національному агентстві створюється Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики (далі - Координаційна робоча група) як консультативно-дорадчий орган, співголовами якої за посадами є Голова Національного агентства та Міністр Кабінету Міністрів України.</p>	<p>з виконання Антикоруptionної стратегії здійснюється Національним агентством у визначеному ним порядку.</p> <p>2. Порядок координації реалізації Антикоруptionної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикоруptionної стратегії визначається Національним агентством, та повинен містити, в тому числі, але не виключно: обмін інформацією між Національним агентством та державними органами, форми та способи взаємодії Національного агентства з державними органами.</p> <p>3. При Національному агентстві за потребою може створюватися Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики (далі - Координаційна робоча група) як консультативно-дорадчий орган, співголовами якої за посадами є Голова Національного агентства та Міністр Кабінету Міністрів України.</p>
--	--

<p>Персональний склад Координаційної робочої групи затверджується Кабінетом Міністрів України.</p> <p>До складу Координаційної робочої групи входять виконавці заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії та народні депутати України (за згодою).</p> <p>Основними завданнями цього консультативно-дорадчого органу є сприяння координації дій органів державної влади щодо реалізації Антикорупційної стратегії і виконання заходів державної антикорупційної програми з її виконання, підготовка пропозицій щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики</p>	<p>Персональний склад Координаційної робочої групи затверджується Кабінетом Міністрів України наказом Голови Національного агентства, який за посадою є її головою.</p> <p>До складу Координаційної робочої групи у разі її утворення входять виконавці заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, за їх згодою представники Кабінету Міністрів України, Офісу Президента України, народні депутати України та представники громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії корупції.</p> <p>Основними завданнями цього консультативно-дорадчого органу є сприяння координації дій органів державної влади щодо реалізації Антикорупційної стратегії і виконання заходів державної антикорупційної програми з її виконання, підготовка пропозицій щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики</p>
---	--

<p>(у тому числі щодо удосконалення нормативно-правової бази).</p> <p>3. Керівник (особа, яка виконує його обов'язки) державного органу, органу місцевого самоврядування або іншого суб'єкта, визначеного виконавцем заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, несе персональну відповідальність за забезпечення виконання заходів державної антикорупційної програми.</p> <p>4. Виконавці державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії щороку до 15 лютого та 15 липня подають Національному агентству інформацію про стан виконання передбачених нею заходів.</p> <p>5. Про результати виконання заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії Національне агентство публічно інформує Кабінет Міністрів України щорічно до 1 квітня, а також</p>	<p>(у тому числі щодо удосконалення нормативно-правової бази).</p> <p>4. Керівник (особа, яка виконує його обов'язки) державного органу, органу місцевого самоврядування або іншого суб'єкта, визначеного виконавцем заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, несе персональну відповідальність за забезпечення виконання заходів державної антикорупційної програми.</p> <p>5. Виконавці державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії щороку до 15 лютого та 15 липня подають Національному агентству інформацію про стан виконання передбачених нею заходів.</p> <p>6. Про результати виконання заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії Національне агентство публічно інформує Кабінет Міністрів України щорічно до 1 квітня, а також</p>
--	--

<p>оприлюднює ці результати на своєму офіційному веб-сайті. (...)</p>	<p>оприлюднює ці результати на своєму офіційному веб-сайті. (...)</p>
Закон України «Про Кабінет Міністрів України»	
<p>(...)</p> <p>Стаття 21. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади</p> <p>(...)</p> <p>4. Діяльність центральних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу Кабінету Міністрів України, спрямовується і координується міністрами. Питання діяльності таких центральних органів виконавчої влади представляють відповідні міністри, до сфери спрямування і координації яких належать ці органи.</p> <p>Дія цієї частини не поширюється на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку.</p> <p>Норма відсутня.</p>	<p>(...)</p> <p>Стаття 21. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади</p> <p>(...)</p> <p>4. Діяльність центральних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу Кабінету Міністрів України, спрямовується і координується міністрами. Питання діяльності таких центральних органів виконавчої влади представляють відповідні міністри, до сфери спрямування і координації яких належать ці органи.</p> <p>Дія цієї частини не поширюється на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку.</p> <p>Питання діяльності Національного агентства з питань</p>

(...)	<p>запобігання корупції, пов'язані з формуванням та реалізацією Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії представляє голова Національного агентства з питань запобігання корупції.</p> <p>(...)</p>
-------	---

Додаток Е

Критерії
оцінки ефективності досягнення мети антикорупційної реформи в
Україні завдяки координації

<p>Мета антикорупційної реформи в Україні – зменшення рівня корупції в основних сферах життєдіяльності суспільства в Україні, що підтверджується статистичними даними та соціологічними дослідженнями щодо вивчення ситуації щодо корупції в Україні, шляхом системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування за участі громадянського суспільства</p>		
Інституція	Критерій оцінки	Форма координації та її зміст
НАЗК	<p>1) більшість (80 відсотків і більше) опитаних уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції позитивно оцінює роботу НАЗК з надання таким уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) підтримки у виконанні їх завдань;</p> <p>2) кількість звернень протягом року</p>	<p>Узгодженість: координація діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; координація органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо оцінки корупційних ризиків, затвердження антикорупційних програм та їх виконання;</p>

	<p>уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції за роз'ясненнями та оперативність (до 5 робочих днів) надання відповіді НАЗК на такі звернення;</p> <p>3) підтримання в актуальному стані методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності державних органів, порядку підготовки та погодження антикорупційних програм;</p> <p>4) своєчасність розроблення, поширення та підтримання в актуальному стані методичних рекомендацій, інформаційно-роз'яснювальних матеріалів щодо оцінки корупційних ризиків та підготовки антикорупційних програм</p>	
--	---	--

	<p>серед суб'єктів її проведення;</p> <p>5) кількість погоджених антикорупційних програм превалює над кількістю відмовлених у погодженні НАЗК антикорупційних програм у співвідношенні не менше ніж 80 на 20 відсотків.</p>	
	<p>1) своєчасне (не пізніше ніж за один рік до закінчення строку дії попередньої) розроблення проектів антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації;</p> <p>2) своєчасне (не пізніше ніж за півроку до закінчення строку дії попередньої) внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проектів антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації;</p> <p>3) систематичне протягом року проведення моніторингу реалізації</p>	<p>Впорядкування дій: координація розроблення та виконання Антикорупційної стратегії, державної програми з її виконання, проекту національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики.</p>

	<p>державної антикорупційної політики (в тому числі із залученням представників громадськості) та оприлюднення результатів такого моніторингу;</p> <p>4) своєчасне розроблення та подання не пізніше ніж до 01 квітня року завершення дії Антикоруptionної стратегії проекту національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики до Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Президента України;</p> <p>5) залучення до підготовки проекту національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики інститутів громадянського суспільства, в тому числі</p>	
--	---	--

	<p>громадської ради при НАЗК;</p>	
	<p>1) визнання міжнародними організаціями в їх щорічних звітах, рейтингах, оглядах тощо прогресу України в упровадженні антикорупційної реформи;</p> <p>2) кількість проведених у рамках міжнародної технічної допомоги спільних заходів (тренінгів, навчань, тощо);</p> <p>3) забезпечення державних органів актуальними методичними рекомендаціями, роз'ясненнями тощо щодо захисту викривачів, а викривачів – щодо їх прав та можливостей для захисту;</p> <p>4) створення державними органами власних безпечних каналів комунікації для анонімних викривачів, зокрема</p>	<p>Взаємодія: співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з викривачами</p>

	<p>каналів онлайн-зв'язку, телефонних гарячих ліній та електронних поштових скриньок;</p> <p>5) кількість ініційованих НАЗК процедур притягнення до юридичної відповідальності у разі встановлення ознак порушень законодавства про захист прав викривачів.</p>	
НАБУ	<p>1) кількість виданих протягом року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України, інших правоохоронних органів щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних заходів.</p>	<p>Узгодженість: здійснення обміну оперативною інформацією між НАБУ та органами внутрішніх справ, Службою безпеки України, іншими правоохоронними органами щодо спільних заходів.</p>
	<p>1) наявність у штатних розписах центральних апаратів органів внутрішніх справ, Служби</p>	<p>Впорядкування дій: утворення у штатних розписах центральних апаратів органів Національної поліції, СБУ, ДБР, посад для</p>

	<p>безпеки України та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з НАБУ.</p>	<p>осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з НАБУ.</p>
	<p>1) кількість протягом року переданої до НАБУ інформації та відомостей, що можуть свідчити про вчинені корупційні кримінальні правопорушення або використовуватися для попередження, виявлення, припинення і розслідування корупційних кримінальних правопорушень;</p> <p>2) кількість протягом року проведених за зверненням НАБУ ревізій, перевірок та інших дій щодо контролю за дотриманням законодавства України фізичними та юридичними особами;</p>	<p>Взаємодія: співпраця із державними органами щодо обміну інформацією з метою виявлення, припинення, розслідування корупційних кримінальних правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні осіб до кримінальної відповідальності.</p>

	3) укладення та/або внесення змін до існуючих порядків та меморандумів про співпрацю та обмін інформацією між НАБУ та державними органами.	
САП	<p>1) кількість протягом року розслідувань корупційних кримінальних правопорушень за процесуального керівництва САП;</p> <p>2) кількість обвинувальних вироків про вчинення корупційних кримінальних правопорушень, в яких САП забезпечило публічне обвинувачення та/або кількість угод про визнання винуватості;</p> <p>3) кількість укладених між САП та органами державної влади та місцевого самоврядування меморандумів про співпрацю та обмін інформацією.</p>	<p>Взаємодія: співпраця зі структурними підрозділами Офісу Генерального прокурора, прокуратурами всіх рівнів, Національним антикорупційним бюро України, Тренінговим центром прокурорів України, правоохоронними, іншими державними органами під час здійснення процесуального керівництва розслідування корупційних кримінальних правопорушень, забезпечення дотримання прав і свобод учасників кримінальних проваджень, а також під час підтримання публічного обвинувачення в суді у справах про вчинення корупційних кримінальних правопорушень.</p>
Органи	1) наявність спільних	Взаємодія: співпраця з органами

<p>Національно ї поліції</p>	<p>нормативно-правових актів, меморандумів про співпрацю та обмін інформацією між державними органами та органами місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;</p> <p>2) кількість протягом року відкритих кримінальних проваджень за результатами обґрунтованих висновків про виявлення ознак кримінального корупційного правопорушення, які надійшли від НАЗК.</p>	<p>правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно- правових актів в процесі виявлення, припинення, розслідування та притягнення до відповідальності винних осіб за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.</p>
<p>СБУ</p>	<p>1) кількість виданих протягом року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ, інших правоохоронних органів щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних</p>	<p>Узгодженість: здійснення обміну оперативною інформацією</p>

	заходів.	
	1) наявність у штатних розписах центральних апаратів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з СБУ.	Впорядкування дій: утворення у штатному розписі центрального апарату Служби безпеки України посад для осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з ДБР, НАБУ.
	1) наявність нормативно-правових актів, Меморандумів про співпрацю та обмін інформацією або внесення змін до існуючих між СБУ, НАЗК, іншими державними органами, крім правоохоронних.	Взаємодія: співпраця з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами в порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами Служби безпеки України і відповідного відомства.
ДБР	1) кількість виданих протягом року письмових розпоряджень керівників відповідних підрозділів ДБР, НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України, інших правоохоронних органів	Узгодженість: здійснення обміну оперативною інформацією

	щодо обміну оперативною інформацією та проведення спільних заходів.	
	1) наявність у штатних розписах центральних апаратів НАБУ, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів посад для осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з ДБР.	Впорядкування дій: утворення у штатних розписах центральних апаратів органів прокуратури, внутрішніх справ, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України посад для осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії з Державним бюро розслідувань.
	1) наявність нормативно-правових актів, Меморандумів про співпрацю та обмін інформацією або внесення змін до існуючих між ДБР, НАЗК, іншими державними органами, крім правоохоронних.	Взаємодія: співпраця з органами державної влади іншими ніж правоохоронні органи, на підставі спільних нормативно-правових актів та меморандумів про взаємодію та співпрацю відповідно.
КМУ	1) кількість схвалених протягом року та направлених до Верховної Ради України законопроектів з питань	Узгодженість: право законодавчої ініціативи; видання обов'язкових до виконання розпоряджень та постанов.

	<p>запобігання та протидії корупції;</p> <p>2) кількість прийнятих постанов та розпоряджень протягом року з питань координації впровадження в Україні антикорупційної реформи, антикорупційної стратегії, антикорупційної політики</p>	
	<p>1) своєчасне (до закінчення строку дії попередньої) затвердження проекту Антикорупційної стратегії;</p> <p>2) своєчасне (до закінчення строку дії попередньої) затвердження державної програми з реалізації Антикорупційної стратегії.</p>	<p>Впорядкування дій: затвердження проекту Антикорупційної стратегії та державної програми з реалізації антикорупційної стратегії.</p>
	<p>1) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації від НАБУ, НАЗК, ДБР з основних питань їх діяльності;</p>	<p>Взаємодія: заслуховує інформацію від НАБУ, НАЗК, ДБР з основних питань їх діяльності; взаємодіє з державними органами в процесі розробки та погодження</p>

	<p>2) кількість засідань Урядових комітетів та прийнятих на них рішень, пов'язаних з розглядом проектів законів та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Президента України з питань запобігання та протидії корупції, зокрема проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації.</p>	<p>проектів законів та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Президента України з питань запобігання та протидії корупції, зокрема проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації.</p>
ВРУ	<p>1) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування звітів НАБУ, ДБР, НАЗК про їх діяльність;</p> <p>2) кількість прийнятих ВРУ протягом року антикорупційних законів;</p> <p>3) регулярне (не рідше одного разу на рік) проведення парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції;</p>	<p>Узгодженість: утворення комітетів Верховної Ради України; заслуховування звітів НАБУ, ДБР, НАЗК про їх діяльність; прийняття антикорупційних законів; проведення парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.</p>

	<p>1) кількість проведених протягом року засідань Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики;</p> <p>2) кількість опрацьованих протягом року антикорупційних законопроектів;</p> <p>3) кількість підготовлених висновків до законопроектів результатами їх антикорупційної експертизи;</p>	<p>Впорядкування дій: забезпечується через Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики, який здійснює, в тому числі: формування антикорупційної політики; правове регулювання та організацію діяльності Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції; діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції; державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.</p>
	<p>1) кількість проведених засідань, нарад тощо між Парламентом, Кабінетом Міністрів України, Президентом України щодо розгляду, обговорення та прийняття Верховною Радою України антикорупційних</p>	<p>Взаємодія: співпраця між Парламентом, Кабінетом Міністрів України відбувається в процесі розгляду, обговорення та прийняття Верховною Радою України антикорупційних законів.</p>

	законів;	
Президент України	<p>1) актуалізувати персональний склад Національної ради з питань антикорупційної політики;</p> <p>2) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації від СБУ з основних питань її діяльності;</p> <p>3) кількість розроблених та поданих до Верховної Ради України антикорупційних законопроектів, підписаних антикорупційних законів, прийнятих Верховною Радою України протягом року;</p> <p>4) кількість ветованих Президентом України антикорупційних законопроектів, прийнятих Верховною Радою України;</p>	<p>Узгодженість: утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб; контроль за діяльністю Служби безпеки України; право законодавчої ініціативи, підписання антикорупційних законів, прийнятих Верховною Радою України; право вето щодо прийнятих Верховною Радою України антикорупційних законів з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України.</p>

	<p>1) кількість проведених протягом року засідань та прийнятих рішень Національною радою з питань антикорупційної політики;</p> <p>2) кількість підготовлених та наданих Президенту України протягом року пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії, узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції;</p>	<p>Впорядкування дій: забезпечується Президентом України через утворену ним Національну раду з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України, яка в тому числі, готує та подає Президентові України пропозиції щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії; здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції; готує та надає Президентові України узгоджені пропозиції щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії корупції.</p>
	<p>1) регулярне (не рідше одного разу на рік) заслуховування інформації з основних</p>	<p>Взаємодія: забезпечується шляхом заслуховування інформації з основних питань діяльності НАБУ, ДБР, СБУ,</p>

	<p>питань діяльності НАБУ, ДБР, СБУ, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина;</p> <p>2) кількість проведених нарад, засідань тощо між представниками Президента України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України щодо обговорення зауважень Президента України до вето ваних антикорупційних законів при їх доопрацюванні.</p>	<p>про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина; при розгляді Верховною Радою України вето ваних Президентом України законів з питань запобігання та протидії корупції та обговоренні їх при доопрацюванні зауважень та пропозицій Президента України.</p>
--	---	---

Список публікацій**за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації*****Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях:***

1. Марченко А. Форми участі громадськості в реалізації антикорупційної реформи в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 1. С.23-29.
2. Марченко А. Еволюція системи антикорупційних органів в Україні: від протидії до запобігання. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 2. С.70-79.
3. Марченко А. Антикорупційна реформа в Україні: поняття та особливості. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми державного управління»*. 2021. № 2. С. 199-204.

***Стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні,
проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection***

4. Marchenko, A., Akimova, L., & Akimov O. The current state of ensuring the effectiveness of coordination of anticorruption reform. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2021. № 11(2), XX. P. 78-83.

***Результати дисертації було апробовано шляхом участі здобувача у
вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях та
круглих столах із публікацією відповідних тез доповідей:***

5. Марченко А. До питання про комунікації антикорупційних органів в Україні. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 24 трав. 2019 р. Київ, 2019. Т. 5. С. 39-41.

6. Марченко А. Навчання державних службовців за програмами антикорупційного спрямування як один з факторів підвищення рівня їх професійної компетентності. *Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології* : матеріали щоріч. всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 31 жовт. - 01 лист. 2019 р. Київ, 2019. Т. 1. С. 171-174.

7. Марченко А. Формування доброчесності публічних службовців в контексті антикорупційної реформи. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Київ, 22 лист. 2019 р. Київ, 2019. С. 162-163.

8. Марченко А. Стабільність правового регулювання як засіб ефективності впровадження антикорупційної реформи в Україні. *Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку* : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2020 р. Київ, 2020. Т. 3. С. 130-132.

9. Марченко А. До питання визначення поняття «Антикорупційна реформа в Україні». *Державне управління в Україні: виклики та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 7-8 трав. 2021 р. Запоріжжя, 2021. С. 52-54.

10. Марченко А. Інституційне та процесуальне забезпечення координації антикорупційної реформи в Україні. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 59-60.

11. Марченко А. Пріоритети антикорупційної реформи України в умовах війни та в поствоєнний період. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15-28 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 79-82.

12. Марченко А. До питання визначення ефективності координації антикорупційної реформи в Україні. *Молодий вчений модерну – фундамент розвитку освіти, науки та бізнесу в Україні* : матеріали III всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Дніпро, 22 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 47-50.

13. Марченко А. Роль антикорупційної реформи в Україні у забезпеченні доброчесної та професійної державної служби в повоєнний період. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації* : матеріали щоріч. наук. кругл. столу, м. Київ, 17 черв. 2022 р. Київ, 2022. С. 160-161.

14. Марченко А. Реалізація антикорупційної реформи як чинник неаежності України. *Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління* : матеріали міжнар. кругл. столу до Дня Незалежн. України, м. Київ, 22 серп. 2022 р. Київ, 2022. С. 168-169.